

**İSTANBUL SÖZLEŞMESİ MADDELERİNİN
İSLAM HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

ESMA MERVE ACAR

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESKİŞEHİR, 2021

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Esma Merve ACAR tarafından hazırlanan ‘İstanbul Sözleşmesi Maddelerinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi’ başlıklı bu çalışma(tarih) tarihinde Eskişehir Osmangazi üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü eğitim ve öğretim yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Fatih TOK

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ARAZ

(Danışman)

Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet ONUR

Üye

Onay

İmza

Prof. Dr. Mesut ERŞAN

Enstitü müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Esma Merve ACAR

ÖZET

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ MADDELERİNİN İSLAM HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ACAR, Esmâ Merve

Yüksek Lisans – 2021

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Yunus ARAZ

Tam adı ‘Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi’ olan İstanbul Sözleşmesi, İstanbul’da Avrupa Konseyi üyelerinin imzasına açılmıştır. İstanbul’da imzalandığı için de bu şekilde isimlendirilmiştir. Türkiye, sözleşmeye imza atan ilk devletlerden biri olmuştur. Sözleşmenin etkisiyle ülkemizde birçok düzenleme yapılmış ve “6284 Sayılı Kanun” çıkarılmıştır.

Sözleşme, imzalandığı günden beri büyük tartışma konusu haline gelmiştir. Tartışmalar genelde; eşcinsel birliktelikleri onaylamak, nikah akdi dışındaki birliktelikleri saymak, aile kurumunun kutsallığının tehdi, örf-adet ve dini uygulamalara karşı tutum gibi konular üzerinden gerçekleşmiştir. Çalışmamızda, tartışmaya konu olan bu konuları İslam Hukuku çerçevesinde değerlendirdik. Sözleşme maddelerinin müspet yönleri bulunmakla birlikte bütüncül olarak değerlendirecek olursak; aile ve ahlak açısından sebep olacağı zararlar daha fazla olabilir.

Sözleşme şiddeti, sadece kadına şiddet boyutuyla ele almaktadır. Şiddetin sorumlusunu da toplumsal cinsiyet kalıplarına bağlanmaktadır. Kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasından öte; kadınlara ayrıcalıklı haklar verilmesini öngörmektedir. İslam dininde ise insana, insan olduğu için bir takım haklar vermektedir. Bu bağlamda kişinin mensup olduğu din bile önem arz etmemektedir.

Kadın ve erkeğin mutlak eşitliği öngörülürken, cinsiyetler arası farklar göz ardı edilmektedir. İslam ise kadın erkek ilişkisini eşitlik üzerine değil; adalet ve hak -sorumluluk dengesi üzerine kurgular. İslam'da kutsal bir emanet olarak görülen kadın, nikah akdi ile güvence altına alınmakta ve mehir gibi bir takım özel haklar verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: hak, kadın, İstanbul Sözleşmesi,

ABSTRACT

EVALUCATION OF THE ARTICLES OF ISTANBUL CONVENTION IN TERMS OF ISLAMIC LAW

ACAR, Esma Merve

Master Degree - 2021

Department of Basic Islamic Studies

Advisor: Dr. Yunus ARAZ

The Istanbul Convention, whose full name is "The Prevention of Violence Against Women and Domestic Violence", was opened for signature by the members of the Council of Europe in Istanbul. It was named that way because it was signed in Istanbul. Turkey was one of the first states to sign the convention. With the effect of the contract, many regulations were made in our country and the "Law No. 6284" was enacted.

The contract has been the subject of great debate since the day it was signed. Discussions are generally; Approving same-sex partnerships, counting non-marriage marriages, the threat of the sanctity of the family institution, and attitudes towards customs and religious practices. In our study, we evaluated these controversial issues within the framework of Islamic Law. Although the articles of the contract have positive aspects, if we evaluate them holistically; The damage to the family and morality may be greater.

The Convention deals with violence only in terms of violence against women. The responsible of violence is also attributed to gender stereotypes. Beyond ensuring gender equality; envisages giving privileged rights to women. In Islam, on the other hand, man gives certain rights because he is a human being. In this context, even the religion of the person does not matter.

While the absolute equality of men and women is envisaged, the differences between the sexes are ignored. On the other hand, Islam is not about equality between men and women;

constructs on justice and right-responsibility balance. The woman, who is seen as a sacred trust in Islam, is guaranteed by the marriage contract and some special rights such as mahr are given.

Key Words: righth, women, Istanbul Agreement,

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	X
ABSTRACT	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XVI
GİRİŞ	19
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ.....	19
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	21
3. ARAŞTIRMA KAYNAKLARI.....	21
1. 1. SÖZLEŞMENİN İMZALANMASI.....	23
1.2. SÖZLEŞMENİN AMAÇLARI	24
1.3. SÖZLEŞME'NİN FESHEDİLMESİ	25
1.4. SÖZLEŞMEDE GEÇEN KAVRAMLAR	26
1.4.1. Toplumsal Cinsiyet (Gender).....	27
1.4.2. Ev İçi Şiddet/ Aile İçi Şiddet (Domestic Violence)	27
1.4.3. Cinsel Yönelim/Tercih (Sexual Orientation).....	27
1.4.4. Şiddet (Violence)	27

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ MADDELERİNİN

İSLAM HUKUKU İLE MUKAYESESİ

2.1. CİNSEL TERCİHLER VE EĞİTİM MÜFREDATIYLA İLGİLİ DÜZENLEMELER.....	29
2.2. NİKÂH AKDİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	37
2.3. TOPLUMSAL ROLLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	45
2.4. ÖRF, ADET VE DİNİ UYGULAMALARA KARŞI TUTUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	49
2.5. 18 YAŞ ALTI KÜÇÜKLER İLE İLGİLİ TUTUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ	52
2.6. TEK TARAFLI BEYAN, EVDEN UZAKLAŞTIRMA KARARI VE İFADEDEN VAZGEÇME İLE İLGİLİ MADDELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	56
2.7. ARABULUCULUK MÜESSESESİ İLE İLGİLİ MADDELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	58

2.8. KADINA ŞİDDET İLE İLGİLİ MADDELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	60
Nisa Suresi 34. Ayet	70
2.9. KADIN-ERKEKEŐİTLİĐİNE İLİŞKİN TUTUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ	73
SONUÇ	86
KAYNAKÇA.....	89

KISALTMALAR LİSTESİ

a.s. :aleyhisselam

c.c. : celle celaluhu

çev. : çeviren

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

edt. : Editör

Hz. : Hazreti

LGBT : lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender

md. : Madde

s.a.v. : sallallahu alaeyki ve sellem

STK : Sivil Toplum Kuruluşları

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

Thk : tahkik

ts. : tarihsiz

vd. : ve diğerleri

ÖNSÖZ

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a Hamd, O'nun kulu ve elçisi olan Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ve ashabına selam olsun. İlahi bir hukuk sistemi olan İslam hukuku, insanların dünya ve ahiret yaşamlarında mutlulu olmalarını amaçlamaktadır. Bu amaç için hayatlarının çeşitli yönlerinde düzenlemeler yapmakta, kişilerin lehine ve aleyhine olan durumları incelemektedir. Din, yaşamın içinde yer almakta ve her alanına nüfus etmektedir. Bu yüzden, Müslümanlar hayatlarının her alanında sergileyecekleri fiilleri İslam süzgecinden geçirmek durumundadırlar. Her fiilin İslam süzgecinden geçirilmesi gerektiği gibi, Kadın hakları konusunda gündemde önemli bir yere sahip olan İstanbul Sözleşmesi'ni de İslam Kadın Hukuku süzgecinden geçirmek gerekmektedir. Çalışmamızda aile, ahlak ve İslami değerler yönünden eleştirilere hedef olan İstanbul Sözleşmesini İslam Hukuku çerçevesinde değerlendirdik.

İnsanlığın devamının önemli bir parçası olan kadın, tarih boyunca çok farklı konumlara yerleştirilmiştir. Çoğu zaman hak etmediği muamelelere maruz kalmıştır. Bu yanlış tutumların da etkisiyle toplum içerisinde erkek karşıtı söylemler üretilmiştir. Böylece iki cinsin birbirini tamamladığı unutulmuş, bu iki cins adeta birbirlerine rakip olarak görülmüştür.

İslam kadınları Allah'ın birer emaneti olarak görmüş, onlara kötü muamelede bulunmamaları gerektiği tavsiye edilmiştir. Kadına karşı sergilenecek kötü davranışların sorguya çekileceği belirtilmiş, dünyada ve ahirette cezai müeyyideler takdir edilmiştir. İslam muhatap alırken, kadını ve erkeği "kul" olmaları yönüyle değerlendirmektedir. Hiç kimsenin kimseye üstünlüğü kabul edilmemekte, üstünlüğün ancak takva ile olduğu belirtmektedir.

Bugün yaşanan kadına dair toplumsal problemlerde İslam dini etkili ve kalıcı çözümler sunmaktadır. Bu çözüm şekillerine; aileye ve ailede yetişen çocukların yetiştirilmesine verdiği önemi, bireylerin ahiret bilinci ile yetiştirilmesini emretmesini örnek verebiliriz. İslam'ın kadına sunduğu; çalışmama hakkı, mehir gibi özel haklar, kadın hakları açısından çok önemli bir yere sahiptir. Bu hakların daha çok dile getirilmesi gerekmektedir.

Çalışmamda çokça emeği geçen, tez konumu belirlememde yardımcı olan, tezimi defalarca gözden geçiren ve beni motive eden danışman hocam Dr. Yunus ARAZ'a teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Tezime katkılarından dolayı Doç. Dr. Fatih TOK ve Dr. Mehmet ONUR'a teşekkürlerimi arz ederim. Yüksek lisans ders dönemimde çalışma saatlerimi öğrenimime göre düzenlenmesindeki katkılarından dolayı müdürüm Yusuf ÖZKARAALP'e

teşekkürlerimi sunuyorum. Desteğini daima hissettiğim eşim Ersin Acar'a ve ders döneminde İstanbul'dan Eskişehir'e gidebilmem için her türlü fedakârlığı gösteren babam Ömer Faruk SÖNMEZ'e teşekkürü bir borç bilirim. Desteğe çok ihtiyaç duyduğum tezimin yazım aşamasında, biricik oğlum Ali Hamza'm ile ilgilenerek bana destek annelerim ve babalarım başta olmak üzere olan ailemin her üyesine şükranlarımı sunuyorum.

Esma Merve ACAR

03/06/2021

ESKİŞEHİR

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmamızın konusu; kadın hakları ve kadına şiddet bağlamında uluslararası bir girişim olan “İstanbul Sözleşmesi”dir. Bu sözleşmeye yöneltelen eleştiriler, aile bütünlüğünü tehdit etmesi ve eşcinsel birliktelikleri onaylaması gibi iddialar üzerinden gerçekleşmektedir. Bu iddiaların çıkış noktalarını tespit edip, tespit dilen hususların İslam hukuku açısından uygunluğunu değerlendirdik.

Sözleşme, ülkemiz yetkilileri tarafından kanun çıkarılacak kadar önemsenmiştir. Bu yasanın da etkisiyle tek taraflı beyan ile derhal uzaklaştırma kararı, 18 yaş altı evliliklerde hapis cezası gibi maddeleri ülkemizde uygulanmaktadır. Ayrıca Sözleşme, kendisine taraf olan ülkelerin ulusal yasalarıyla çelişmesi durumunda kendi maddelerinin geçerli olacağına dair taahhüt istemektedir. Hapis cezası öngörülen 18 yaş evliliklerin, İslam Hukuku’ndaki durumuna çalışmamızda yer verdik.

Sözleşmede, şiddetin sebepleri belirlenmiştir. “Namus, din, örf –adet ve toplumsal cinsiyet”, Sözleşme tarafından şiddetin gerekçeleri olarak görülmektedir. Tespit edilen verilere baktığımızda; ekonomik sıkıntılar, psikolojik problemler, alkol kullanımı gibi nedenlerin Sözleşmede belirtilen gerekçelerden daha fazla etkili olduklarını görmekteyiz. Çalışmamızda şiddetin nedenleri, Sözleşme’nde belirtilen nedenlerle kıyaslanarak ortaya konulmaya çalışılmış ve çözüm önerilerine yer verilmiştir Şiddet sorunu bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmalı ve köklü çözümler için eğitimi de içine alan bir planlama yapılmalıdır. Bu sorunların çözümünde, ahiret bilincinin etkisine değinilmiştir.

Sözleşme metninin Türkçe tercümesi ile asıl metni arasında bir takım tercüme farklılıkları tespit ettik. Örneğin; “ev” kelimesi “aile” şeklinde, “cinsel tercih” kelimesi ise “cinsel yönelim” şeklinde tercüme edilmiştir. Bu tercüme değişikliği bilinçli yapılmış ise bazı kavramlar masum gösterilmek istenmiş olabilir. Eğer bilinçsiz bir şekilde yapılmış ise; eşcinselliğin de bir aile şekli olarak değerlendirilmesi gibi birçok sakıncalı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İslam’da eşcinselliğe hoşgörü ile yaklaşım söz konusu değildir. Büyük günahlar arasındadır. Zina kapsamında değerlendirilmiş daha çirkin bir fiil olarak görülmüştür. “Sihâk” ve “Livâta” kavramları ile ifade edilmiştir. Sözleşme ’ye destek veren gruplara da baktığımızda büyük bir eşcinsel kitle ile karşılaşmaktayız. Bu durum, eşcinsel birlikteliklere onay vermesi iddiasını güçlendirmektedir. Nikâh akdi gerçekleşmeyen birliktelikler İslam’da, zinadır ve haramdır. Bir nikâh akdi ise bir erkek ve bir kadın olmak üzere iki taraftan oluşmaktadır.

Sözleşme, maddelerinde nikâh akdine yer vermemektedir. Sözleşme’de bir birlikteliğin onaylanmasının tek ölçüsü; karşılıklı rızadır. Bu yüzden evlilik içerisinde kadının rızası olmadan gerçekleşen münasebet, bir suç kategorisinde değerlendirilmiştir.

Sözleşmenin amacı olarak ifade edilen kadın - erkek eşitliği söylemleri, İslam açısından değerlendirilmiştir. Kuran-ı Kerim’de eşitlik; kadın ve erkek şeklinde bir ayrıma gidilmeksizin, insanların sadece insan olmaları yönüyle söz konusu olabilmektedir. Bu eşitliği Allah katında bozan tek faktör; takvadır. İslam, kadına özel bir değer atfetmiştir. Anne ve emanet olan bir eş rolüyle kadınları cennet kapısı olarak görmüştür. Kadınların maruz kaldığı şiddet olaylarını İslam, insan hakları suçları kapsamında değerlendirmiştir. Örneğin kadın cinayeti şeklinde değil; cinayet suçu kapsamında değerlendirilmiştir.

Sözleşme ’de suç kabul edilen fiiller sıralanmaktadır. Bu fiillerin tamamına yakını İslam’da ve temel insan hakları bağlamında zaten suç kabul edilmektedir. Örneğin İslam dini, mağdurun öldürülmesi durumunda, “zarurat-ı hamse” ilkesi gereği kısas öngörmektedir. Bunu emredilirken, kadına uygulandığı ya da hangi sebeple uygulandığı gibi ayrıntılar önemsizdir. Sözleşme ise şiddeti, kadına şiddetten ibaret görmektedir.

Sözleşme, maddelerinde gerekli gördüğü düzenlemelerden bazıları çözüm sayılabilecek niteliktedir. Fakat ayrıntılarda düzenlenmesi gereken noktalar bulunmaktadır. Örneğin; tek taraflı beyan ile uzaklaştırma kararı, kadının hayatı tehlike altındayken önemli bir tehdittir. Fakat bu beyanın yalan olması durumunda kadına bir yaptırım belirtilmemiştir. Genel olarak şunu söyleyebiliriz ki; eşitliği sağlamak uğruna ayrımcılık sayılabilecek maddelere yer verilmiştir. Sözleşmede kadının haklarına genişçe yer verilmiş, fakat görevleri ve sorumluluklarından bahsedilmemiştir. Annelik ve hanımlık rollerine yer verilmemiştir. İslam’da ise hak ve ödev dengesi vardır. Kadın ve erkek arasında eşitlik değil, adalet ilkesi gözetilmiştir.

Uluslararası düzenlemeler birden çok kültüre hitap ettiği için bazı uygulama sakıncalarını da beraberinde getirebilmektedir. Bunun yanında, müdahale çerçevesinin çok geniş olması ya da tam bir çerçeve çizilememiş olması da bir takım problemleri de beraberinde getirebilmektedir.

Sözleşme, tez sürecimiz tamamlanmadan önce, Türkiye tarafından 20 Mart 2021 tarihinde 80. maddesine göre feshedilmiştir. Feshedilme nedeni; aile bütünlüğüne zarar vermesi

şeklinde belirtilmiştir Feshedildikten sonra sözleşmenin tekrar yürürlüğe konulamayacağına dair bir madde bulunmamaktadır. Bu yüzden Sözleşme hakkındaki tespitler hala önemlidir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Sözleşme'nin nerede ve kimler tarafından imzalandığını tespit ettik. Sözleşmeyi imzalamayan ülkelerin gerekçelerini inceledik. Sözleşme 'ye taraf olan devletlerin önemli bir kısmında eşcinsellik yasalaştırılmış olduğunu fark ettik. Bu ülkelerden bazıları Sözleşmeyi imzalamadan önce bazıları ise sözleşmeyi imzaladıktan kısa bir süre sonra yasalaştırmıştır.

Çalışmamızda, Sözleşme'nin Türkçe tercümesini asıl metni ile birlikte inceledik. Böylece tercüme farklılığından kaynaklanabilecek yanlış tespitlerin önüne geçmiş olduk. Tartışmalara konu olan maddelerin, hangi yönlerden eleştirilere hedef olduğunu ortaya koyduk.

Çalışmamız, iki bölümden oluşmaktadır. İlk başlık altında Sözleşmenin imzalanmasını ele aldık. İkinci başlık altında, Sözleşmenin maddelerini farklı bir şekilde kategorileştirdik. Bu maddelerin her birini İslam Hukuku açısından değerlendirdik. Güncel kadın haklarıyla ilgili problemlere, İslamiyet'in nasıl cevap verdiğini ve verebileceğini değerlendirdik.

Sözleşme'nin bazı maddelerinin değerlendirmesinde temel kaynaklardan yararlanma noktasında zorluklar yaşadık. Çünkü bu konular yeni gündeme gelen, daha önce tartışılmamış konulardı. Bu durumlarda İslam Hukuku'nun sunduğu temel dünya görüşü ışığında sonuçlar elde ettik. İslam Hukuku, dinamik bir hukuk sistemidir. Yeni ihtiyaç ve çözüm önerileri değerlendirip, İslam hukuku kapsamı içerisine alınabilir. Ancak bu yeni ihtiyaç ve çözüm önerileri İslam ruhuna, emir ve yasaklarına aykırı olmamalıdır. Sözleşme maddelerini, bu gaye ile inceledik.

İçerisinde; "şiddet", "kadın hakları" gibi anahtar kelimeler bulunan, ulaşabildiğimiz bütün Temel İslam Bilimleri makalelerini ve kitaplarını taradık. Bunun yanında; tespitlerimizle ilgili verilerden, raporlardan yararlandık.

3. ARAŞTIRMA KAYNAKLARI

Tezimizin konusuna karar verdiğimiz sırada, "İslam Hukuku" ve "İstanbul Sözleşmesi" kavramlarını birlikte değerlendiren kapsamlı bir çalışmaya rastlamamıştık. Bu yüzden direkt konumuzla ilgili kaynak bulmakta zorlandık. Bu yüzden çalışmamız için kaynak taramasını iki koldan yürüttük. Birincisi, İslam Hukuku ve İslam'da Kadın Hakları konusunda kitap ve makaleler; ikincisi ise, yapılan sosyolojik araştırmalar, raporlar ve veriler oldu.

2019 yılında başladığımız tezimizi 2021 yılında tamamlayabildik. Savunmaya yakın bir tarihte tekrar literatür taraması yaptığımızda, Akif Dursun'un "İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi" isimli yeni yayınlanan makalesine rastladık. Bu makale bizim çalışmamızdan, konuyu ele alış biçimimiz ile birbirinden ayrılmaktadır. Bazı tespitlerimizin aynı olduğunu görmekteyiz. Bu durum bizim için sevindiricidir. Çünkü aklı-selim ile aynı sonuçlara varılabildiğini gördük ve böylece kendi tespitlerimizin güvenilirliğini daha da güçlendirmiş olduk. İsmi geçen makaleden farklı tespitlerimiz de bulunmaktadır. Bazı konuları daha ayrıntılı ele almış olmamız da bu iki çalışmayı birbirinden ayıran yönlerdendir.

Sözleşmeyi birçok ilim dalı açısından değerlendirmeye tabi tutan "İstanbul Sözleşmesi: Disiplinler arası Bir Soruşturma" isimli eserden çalışmamızda istifade ettik. Bu çalışmada Sözleşmenin İslam hukuku açısından değerlendirilmesine sadece iki bölümde yer verilmiştir. Bu değerlendirmeler de çok yüzeysel ve kısadır. Bu yüzden sözleşmenin İslam Hukuku açısından değerlendirilmesi yönünde bir fikir vermekle birlikte yeteri kadar ele alınmamıştır.

İki oturumdan oluşan bir ihtisas toplantısının sonucunda neşredilen, "İslami Açıdan Toplumsal Cinsiyet" isimli eser, kadın ve erkek eşitliği gibi konularda istifade ettiğimiz bir eser oldu. Bu derleme eser derleme eseri eser birçok makaleden oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

1. 1. SÖZLEŞMENİN İMZALANMASI

Tam adı: ‘Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ olan İstanbul Sözleşmesi, 12 bölüm ve 81 maddeden oluşmaktadır. 2011’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 246 kabul oyu, 1 çekimsiz oy ile kabul edilerek ilk imzacı devletlerden olmuştur. Yürürlüğe ise 2014 yılında girmiştir. Sözleşmenin imzalanması kararı, kamuoyu yoklaması yapılmaksızın hızlı bir şekilde alınmıştır. Uzman kişilerle müzakeresi de yapılmamıştır. Sözleşme, sadece Avrupa Konseyi üyelerine açılmıştır. İstanbul’da imzaya açıldığı için, de ‘İstanbul Sözleşmesi’ şeklinde adlandırılmıştır.

Almanya, Andora, Arnavutluk, Arnavutluk, Avusturya, Bosna-Hersek, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, İtalya, Karadağ, Malta, Monako, Polonya, Portekiz, Sırbistan, Slovenya gibi 46 ülkenin imzaladığı bu sözleşmeden, Polonya gibi ülkelerden bazıları çekilmeyi düşünmektedir. Bunun nedeni; sözleşme imzalanırken sözleşmenin maddelerinin iyi incelenmemesidir. Sözleşmenin maddeleri iyi incelendiğinde uzak hedefleri bulunduğu düşünülmektedir.¹ Aileyi tehdit ettiğine dair uzun zamandır değerlendirilen Sözleşme; aile için bir tehdit olarak görülüp, eşcinsel birlikteliklere karşı müspet tavrı sebebiyle Türkiye tarafından 21 Mart 2021 tarihinde 80. madde gereğince sözleşmeyi feshetmiştir.

Rusya ve Azerbaycan gibi ülkeler, İstanbul Sözleşmesini imzalamamışlardır. Hıristiyan bir ülke olan Ermenistan, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Moldova, Slovakya, Ukrayna sözleşmeyi imzalamış ancak; maddelerden bir kısmının kendilerine uymadığını belirterek yürürlüğe koymamıştır. Ermenistan, sözleşmenin Anayasa ile çeliştiğini ve eşcinsellik unsurları barındırıp “kutsal aile” kavramına zarar vereceğini ifade etmiştir.

¹ Tuğba Bayraktar, “İstanbul Sözleşmesi Ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, (Konya: *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi III*, 2018), 89.

Kadınlara yönelik şiddete karşı çıkan sözleşme, ev içi şiddeti hedef alan ilk Avrupa sözleşmesi olma niteliği taşımaktadır. Dünya’da 1970’li yıllardan sonra önem kazanan şiddet sorunu, Türkiye’de 1980’li yılların ortalarından sonra tartışılmaya başlanmıştır. 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren, ilgili ulusal mevzuat gözden geçirilmiş ve çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Böylelikle kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yolunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. İstanbul Sözleşmesi, daha önce kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi amacıyla düzenlenen ‘Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’ ne dayanmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi dikkate alınarak 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” çıkarılmıştır. Tehdit edilen kadınlar veya çocuklar, aile bireyleri hatta tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan ve olduğunu ortaya koyan herkes, bu Kanun’un 2. maddesinde tanımlandığı şekilde şiddete uğradığında ya da şiddete uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında, talebi olup olmadığına bakılmaksızın koruyup kollama tedbirlerinden yararlanabilecektir.²

GREVIO³, kadın ve LGBTİ örgütleri tarafından hazırlanan gölge raporlarıyla sözleşmenin uygulanma tablosunu değerlendirmektedir. Gölge rapor; uygulanma sonrası durumu analiz eden ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan bir rapordur. Bu rapor, resmi rapordan farklı bir rapordur. Çoğu zaman ise resmi raporda belirtilemeyenleri ifade eder. İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu’nun GREVIO’ya sunmak üzere hazırlanan Türkiye’nin 2017 ilk gölge raporuna göre; bir ilerleme olmadığını kaydedilmiştir.⁴

1.2. SÖZLEŞMENİN AMAÇLARI

Kadına şiddet ve aile içi şiddetten arınmış bir Avrupa oluşturmanın hedeflendiği İstanbul Sözleşmesi, temel amacının “kadına şiddet ve aile içi şiddetin⁵ her türünü kınamak” olduğunu ifade etmektedir. Sözleşmede, şiddetin nedeni olarak; kadın ve erkek arasındaki eşit olmayan güç ilişkileri sonucundaki erkeğin üstünlüğü yani kadın erkek eşitsizliği olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu tespit, kadının daha ileri gitmesini engelleyen bir durum olarak değerlendirilir.

² Bayraktar, “Gölge Raporu”, 91.

³ İstanbul Sözleşmesinin faaliyetini izleyen uzman ekiptir. Tarafsız 10 uzmanın oluşmaktadır.

⁴ Bayraktar, Tuğba, “Gölge Raporu”, 97-108.

⁵ “domestic violence” şeklinde geçen ifadedeki domestic kelimesi, ev içi ya da hane içi olarak tercüme edilmektedir. Dolayısıyla aileyi de kapsar. Fakat sadece aile kurumunu içermemektedir. Ev ile ilgili olarak tercüme edilmesi daha doğru olabilir. Bu kelimenin daha iyi anlaşılması için başka kullanımı ile ilgili bir örnek vermek gerekirse, domestic court tamlaması; yerel mahkeme anlamına gelmektedir.

Kadına şiddetin asıl sorumlusunun toplumsal cinsiyet olduğu iddia edilen Sözleşme'ye göre; kadın, toplumda erkekten daha aşağı bir konumda tutulmaktadır. Sözleşme, kadın ve erkek arasındaki eşitliğin sağlanmasını amaçlamaktadır. Kadın ve erkek eşitliği sadece teoride yani hukuki metinler üzerinde değil fiilen de sağlanmalıdır.

Kadınlar; aile içi şiddet, cinsel taciz, ırza geçme, zorla evlendirme, sözde “namus” ve kadın sünneti gibi şiddet türlerine maruz kalmaktadır. Kadını her türlü şiddete karşı korumak hedeflenmiştir. Sözleşme 'de her ne kadar kadın mağdurların yanında diğer mağdurlar da zikredilmiş olsa, maddelere baktığımızda başka bir mağdur görmemekteyiz. Buradan şu sonuca varabiliriz; Sözleşme sadece kadına şiddeti kapsamaktadır. Ayrıca; şiddetin kendisi değil, kadına şiddetin önlenmesi amaçlanmaktadır..

Sözleşmede, Kadına şiddetin ve aile içi şiddetin bütün mağdurlarının koruma altına alınması öngörülmüştür. Bunun için yasa oluşturmak gibi ulusal ve uluslararası tedbirler alınmalı ve politikalar oluşturulmalıdır. Belirtilen şiddet türlerinin ortadan kaldırılması için ulusal işbirliği sağlanan Sözleşmeye göre; çeşitli kurum ve kuruluşlar, kolluk kuvvetleri gibi birçok organ sürece dâhil olmalıdır. Hatta adeta devletin bütün organları seferber olmalıdır. Sözleşme maddeleri, sözleşmeye taraf olan ülkelerin ulusal kanunlarıyla çelişirse; Sözleşme'nin maddesi tercih edilecektir.

1.3. SÖZLEŞME'NİN FESHEDİLMESİ

2011 yılında imzalanan İstanbul Sözleşmesi, bir süre kamuoyu tarafından yeterince duyulmamıştır. Sözleşme, maddelerinin neden olduğu ve neden olacağı olumsuzlukları dile getiren bir kesim aracılığıyla birkaç yıldır gündeme getirilmiş ve tartışma konusu haline gelmiştir. Çeşitli mecralarda tartışılan Sözleşme'nin ana tartışma konuları; eşcinselliğin meşrulaştırılması ve aileyi tehdit eden unsurları barınmasıdır. Bazı muhafazakâr kesimler ve cemaatler de bu sürece dahil olmuşlar ve Sözleşme'nin feshedilmesi gerektiğini savunmuşlardır. LGBT ve kadın hakları örgütleri ise Sözleşmeye destek verenler arasında ilk sıralarda yer almaktadırlar. Devlet yetkilerince tekrar değerlendirilen İstanbul Sözleşmesi'nin, Şubat 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gözden geçirileceği ifade edilince; bilhassa kadın cinayetlerinin artması ya da basında daha çok yer alması sebebiyle, İstanbul Sözleşmesinin feshedilme ihtimali, özellikle kadın hakları örgütleri tarafından protesto edilmiştir

20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan 3718 sayılı cumhurbaşkanı kararıyla ve Sözleşme'nin 80.maddesinin müsaade ettiği şekilde, Sözleşme' den çekilme kararı

verildi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, basın açıklamasında sözleşmenin fesih nedenini şöyle ifade etmiştir: “Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmiştir. “

Sözleşme'nin 80. maddesine göre taraf devletlerin fesih kararı, bildirim Avrupa Konseyi genel sekreterliğine ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir. Bu sürenin bitimi, 1 Temmuz 2021 tarihine tekabül etmektedir. Bu süre zarfında fesih kararından vazgeçilebilir. Hatta bu süre bittikten sonra bile Sözleşmeye' ye tekrar taraf olmayı engelleyen bir madde bulunmamaktadır.

Sözleşmeyi fesheden başka ülkeler de bulunmaktadır. Sözleşmeden çekilme kararı; muhalefet partiler, yabancı devlet liderleri, Avrupa Konseyi üyeleri, STK örgütleri ve sosyal medyada eleştirilere tabi tutulmuştur. Hatta Avrupa Konseyi sekreteri, Türkiye'nin çekilme kararını kadınların korunması hedefine yönelik bir gerileme olarak değerlendirildi. ⁶Avrupa Konseyi Türkiye'yi, fesih kararından dönmeye davet etmekte ve Sözleşme'nin LGBT haklarını koruma altına aldığını fakat önceliğinin bu olmadığını, bu yüzden Türkiye'nin çekincelerinin olmaması gerektiğini öne sürmektedirler.

Sözleşmeyi fesheden tek devlet, Türkiye değildir. Sözleşme'nin feshedilmesi demek, kadına karşı şiddetin ya da aile içi şiddetin önemsizmemesi demek değildir. Kadın hakları istismarına göz yummak da değildir. Şiddet mağduru kadınların haklarının korunmasının anayasa ve iç mevzuat ile teminat altındadır. 6284 sayılı kanun bunlardan biridir. Bununla birlikte, yeni düzenlemeler de yapılabilir. İlgili kanun gereğince şiddete başvuran kişi, en az bir ay uzaklaştırılabilmektedir. Şiddet mağduru kadın ve çocuklara da ücretsiz destek ve barınma imkânı sağlanmaktadır.

1.4. SÖZLEŞMEDE GEÇEN KAVRAMLAR

Aşağıda ele alınan kavramların Sözleşmedeki anlamlarının bilinmesi, konuyu anlamak adına önem arz etmektedir. Sözleşme'nin İslam hukuku açısından değerlendirmesini bu kavramlar üzerinden gerçekleştireceğiz. Sözleşmedeki kavramların tanım çerçevesi, *efradını cami ağyarını mani* özellikte değildir. Bu konuyu daha iyi anlayabilmek için sözleşmedeki kavramların tanımlarını inceleyelim.

⁶ *Gazete Duvar*. 20 Mart 2021. Erişim tarihi: 22 Mart 2021.

1.4.1. Toplumsal Cinsiyet (Gender)

“Gender” kelimesi cinsiyet şeklinde bire bir tercüme edilse de, bu kelime kişinin “cinsel kimliği” de diyebileceğimiz “toplumsal cinsiyet” kavramıyla ifade edilmektedir. Sözleşmeye göre bu kavram, bir toplumun kadın ve erkek için biçtiği rollerdir. Cinsiyete uygun olarak görülen her türlü davranışlar bu kategoridedir. Şiddetin asıl sebebi, toplumsal cinsiyettir. Dinin biçtiği cinsiyete bağlı roller, örfün ya da namus anlayışının biçtiği cinsiyete bağlı roller, kadına şiddetin sebepleridir. Kadının özellikle sosyal alanlarda daha aşağı bir konumda olması sebebiyle erkek, sosyal rolünü kullanarak şiddete başvurmaktadır. Burada kadının erkekten daha aşağı konumda olduğunu belirleyen filler ya da ölçütler belirtilmemiştir. Sözleşmede, toplumun kişiye biçtiği cinsiyete bağlı rol kalıpları eleştirilmiştir. Zira kişi kadın veya erkek doğmaz; kadın veya erkek olur. Kişinin topluma kendini nasıl sunduğu itibara alınmalıdır.

1.4.2. Ev İçi Şiddet/ Aile İçi Şiddet (Domestic Violence)

Sözleşmenin Türkçe tercümesinde “domestic violence” şeklinde geçen ifade, aile içi şeklinde tercüme edilmiştir. Bu kelimenin “hane içi şiddet” ya da “ev içi şiddet” şeklinde tercüme edilmesi daha uygundur. Çünkü hane içerisindekiler, aile(nikâh akdine dayalı birliktelikler) olabilir de olmayabilir de. Aile için şeklinde tercüme edilince, nikâh akdine dayanan birliktelikler akla gelmektedir. Fakat Sözleşme’de birlikte yaşamayı onaylayan tek ölçüt rızadır, nikâh akdi değil. Sözleşmeye göre önemli olan, şiddetin aynı hane içerisindeki bireyler arasında gerçekleşmiş olmasıdır.

1.4.3. Cinsel Yönelim/Tercih (Sexual Orientation)

Cinsel yönelim şeklinde tercüme edilen ifadedeki “orientation” kelimesi yönelim olarak tercüme edilmiştir. İnanış, oryantasyon, giriş eğitimi şeklinde de tercüme edilmektedir. Bu anlamların hepsi göz önüne alındığında cinsel olarak hissettiği gruba ait olduğu sonucu çıkmaktadır. Sonuç olarak cinsel oryantasyon; yani kadının erkek cinsiyetine, erkeğin kadın cinsiyetine oryantasyonu mümkündür. Cinsiyet tercihi, kadın veya erkek olmak kadar doğaldır. Fıtratın uygun gördüğü biyolojik cinsiyet önemszenmemektedir. Sözleşmenin 4/3.maddesinde cinsel yönelimine bakılmaksızın haklarının korunacağı ifade edilmektedir. Böylece cinsel oryantasyon şeklinde ifade edilen cinsel tercihlerin sonuçları korunma altına alınmaktadır.

1.4.4. Şiddet (Violence)

Sözleşmede şiddetin tam bir tanımı bulunmamaktadır. Şiddet kavramı daha çok, kadına şiddet kapsamında değerlendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayanan, kadını daha

alt düzeyde değerlendiren ve fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuran her türlü Şiddet, Şiddet kapsamında değerlendirilmiştir.⁷

⁷ *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*, İstanbul, 11.V.2011, 3/a. Madde.

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ MADDELERİNİN

İSLAM HUKUKU İLE MUKAYESESİ

Bu bölümde İstanbul Sözleşmesi'nin İslam hukuku açısından değerlendirilmesi gereken maddeleri tespit edilmiş ve bu maddelerden başlıklar oluşturulmuştur. Her bir başlıkta öncelikle maddelerin ifade ettiği anlamlar açıklanmıştır. Bu maddeler, İslam hukuku açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İslam hukuku açısından değerlendirilmesinin yanı sıra; yeri geldikçe maddelerin uygulanması halinde meydana gelebilecek sosyolojik, psikolojik vb etkilerine de yer verilmiştir.

2.1. CİNSEL TERCİHLER VE EĞİTİM MÜFREDATIYLA İLGİLİ DÜZENLEMELER

İstanbul Sözleşmesi, 4/3 maddesi⁸ gereği, şiddete maruz kalan bireyleri koruma altına almaktadır. Sözleşmenin ilgili maddesinde şiddete karşı korunan bireylerin; cinsel yönelimleri, medeni halleri gibi rollerine bakılmaksızın korunması garanti altına alınmaktadır. Bu madde, insan haklarını korumak bağlamında değerlendirilebilir. Temel insan haklarının koruma altına alınması, devlet yetkilileri tarafından yerine getirilmesi gereken bir ödevdir.

Hiçbir ayırım gözetmeksizin mağdurların koruma altına alınacağı anlaşılan bu maddede; hiçbir ayırım gözetilmeksizin insan hakların korunması gerektiği ifade edilirken, cinsel yönelimlerin de bir ayrımcılık sebebi olmaması gerektiği belirtilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken ilk husus; sözleşme metninin aslı ile tercümesi arasındaki farktır. Orijinal metinde ilgili maddede kullanılan 'tercih' kelimesi yerine, tercümesinde 'yönelim(sexual orientation)' kelimesi kullanılmıştır. Böylece cinsel tercihler, yaratılışın sevk ettiği olağan bir sonuç gibi yani yönelim olarak görülmektedir. Burada, cinsiyet seçiminin(kadın yada erkek doğmak) fitrattan gelmediğine dair ön kabuller bulunmaktadır. Bireyler, yaratılmış olduğu cinsel kimlikten başka bir cinsel kimliği tercih edebilir. Bu normal bir süreçtir. Başka bir deyişle eşcinsellik, doğuştan gelen bir dürtüdür. Dolayısıyla bireyler, toplumsal cinsiyet rol

⁸ Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir.

kalıpları ile kadın veya erkek olmaya zorlanmamalıdır. Kişi bu kararı, kendi biyolojik yapısından bağımsız bir şekilde vermelidir.

Sözleşmeye taraf ülkeler tarafından yönelim olarak kabul edilen eşcinsellik, saygı duyulması gereken bir durum olarak görülmektedir. Sözleşmeyi yürürlüğe koyan ülkelerden Hollanda, Almanya, Belçika, İspanya, Danimarka, Norveç, İsveç, Portekiz, İzlanda, Fransa, Lüksemburg eşcinsel evlilikler yasaldır. Bu, sözleşmeye taraf olma sebeplerini açıklıyor. Kuzey İrlanda’da eşcinsel evlilikler, İstanbul Sözleşmesi’nin ülkede yürürlüğe girmesinden(01.07.2019) sonra, halk oylamasına sunulmuş ve referandum sonucunda (21.10.2019) eşcinsel evlilikler yasalaştırılmıştır. Avusturya İrlanda da aynı şekilde; Sözleşmenin kabulünden sonra eşcinsel evlilikleri yasallaştırmıştır. Sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğunda eşcinsel birliktelikler normal görülmektedir. Hatta bir kısmında, eşcinsel evlilikler yasalaştırılmıştır.

Eşcinselliğe destek verenler bu ilişki biçimini, kadın ve erkek birlikteliği kadar normal bir ilişki biçimi olarak kabul etmektedirler. Kişinin kendi nefesine uygun gördüğü cinsel dürtüsü, cinsel kimliğini belirlemektedir. Kadın veya erkek doğmuş olmak pek bir anlam ifade etmemektedir. Kişi, hissettiği cinsiyete ait kabul edilmelidir. Kadına verilen rol, cinsiyetinden ötürü biçilmemiş; toplumsal cinsiyet rol kalıpları tarafından ona uygun görülmüştür. Böylece toplumsal cinsiyet kimliği suçlu kabul edilmektedir.⁹ Kişi eşcinselse, bu onun fitri bir yönelimi olarak kabul edilir. Kişi, kendi cinsi kimliğini kendi seçer. Kadın ve erkek cinsiyetleri arasında geçiş mümkündür.¹⁰ Kadın- erkek olmak biyolojik bir zorunluluk değil; toplumsal bir kurgudur. Bu düşünce yapısı; biyolojinin beyin üzerindeki etkisini yok saymaktadır. Bu, insanın doğasıyla mücadele içine girmesi anlamına gelmektedir Burada, ‘neden dünyaya geldiğimiz biyolojik şekilde yaratıldık?’ sorusu akla gelmektedir.

Bir başka tercüme değişikliğini, 1/a maddesinde tespit ettik. Bu maddede ‘ev içi (domestic violence)’ anlamına daha uygun olan kelimenin, ‘aile içi’ şeklinde tercüme edilmiştir. “Ev içi” kelimesi, aynı evi paylaşan bütün ilişki biçimlerini de kapsamaktadır. Sözleşmenin kapsamı da bu şekildedir. Fakat “aile içi” şeklinde tercüme edilmesi halinde, sadece nikâh akdi ile oluşan ilişki biçimi kastedilmiş olur. Sözleşmedeki ifadenin “ev içi” şeklinde tercüme edilmesi, toplum tarafından tepkilere sebep olabilir. Çünkü Türk toplumu

⁹ Ataseven, “Sivil Toplum Kuruluşları”, 322.

¹⁰ Aytepe, Mahsum vd., *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi* (İstanbul:Tire Kitap, 2020),185.

yapısına aykırı bir durum söz konusu olur. Bu şekilde tercüme edilmesi, tepki çekilmemesi amacıyla yapılmış olabilir.

Eşcinsellik, ithal bir sözleşme maddesi ile kolayca kabul edilebilecek bir mesele değildir. Özellikle dini, manevi ve kültürel değerler ile böylesine çatışan bir konuda, toplumun hoşgörü göstermesi mümkün değildir. İslam tarafından birlikteliklerin onaylanmaması, şiddete uğramış kişinin korunmadığı anlamına gelmemektedir. İslam şayet böyle bir şiddet olayı gerçekleşirse; durumu eşcinsel hakları olarak değil, insan hakları olarak değerlendirmektedir. Bu eşcinsellik hakkı olarak değil; insanlık hakkı olarak değerlendirilmektedir. Eşcinsel bireylere verilen zarar, İslam'da da cezayı gerektirir. Fakat bunu eşcinsellerin de haklarını koruduğu, onları onayladığı için değil; zulme maruz kalan, insan olduğu için yapar. İnsanı koruduğu, şiddetin her türüsüne karşı olduğu için yapar. Sözleşme ise, şiddetin kendisi ile mücadele etmektense; kadının her türlü yönelim ve tercihlerinin sonucunu korumak istemektedir.

Kişinin hakları zaten bir '*insan*' olması hasebiyle mevcutken; özellikle '*gayri meşru ilişkilerde de cereyan etse*' ibaresinin yer alması dikkat çekicidir. Hangi konumda ve ilişki içerisinde olursa olsun kendini kadın olarak tanımlayan kişiler koruma altındadır. Böylece, kadınların tercih ettiği gayri meşru ilişkinin sonucu koruma altına alınmaktadır. Bu ilişki içerisinde mağdur olan kişi, cinsel tercihden dolayı değil; insan olduğu için koruma altına alınmalıdır. Aksi takdirde eşcinseller, her türlü eleştirel yaklaşımlara karşı güvence altına alınmış olur. Buradan, cinsiyet ve partner tercihinde hiçbir kısıtlamanın olmadığı sonucu çıkar. Şiddet ile mücadele, kadın cinsi sınırlandırması olmaksızın sürdürülmesi gerekir. Cinsel tercihlerin onaylanması, sözleşmenin gizli hedefleri olabileceğini düşündürmektedir. Böyle bir ifade yerine; bizzat şiddetle mücadele edildiği ve şiddete uğrayan herkesin koruma altına alındığına dair bir ifadenin kullanılması gerekirdi. Böylece konu, şüphelerden uzak olurdu.

Eşcinsellik, hoşgörü gösterilemeyecek bir sapkınlıktır. Bireylerin güvenli alanını ortadan kaldırır. Aynı cinse mensup insanların kendi aralarındaki diyaloglarında tedirginlikler meydana getirir. Kuran-ı Kerim'de iki cinsiyet muhatap alınmaktadır. Üçüncü bir cins muhatap alınmamaktadır. "Kadınlar" ve "erkekler" şeklinde hitaplar bulunmaktadır. İslam dini, hoşgörü dinidir. Fakat eşcinselliğe hoşgörü, hoşgörü değildir. Herkes hayatıyla ilgili tercih hakkına sahiptir ve bu tercihin sonuçlarına kendi katlanır. Tercihler, diğerler bireyler tarafından hoşgörü ile karşılanmalıdır. Ancak böyle bir sapkınlığa anlayış ile yaklaşmak hoşgörü olarak değerlendirilemez. Bu konuya hoşgörü ile yaklaşmak; toplumun bozulması, insan tabiatına aykırı bir çirkinlik ile insanlık soyunun sonunun gelmesi demektir. Eşcinsellik, Batıda bile

anormal istekler olarak görülmektedir. Halkın hâkim fikri bu şekildedir. Fakat yönetimler, sesi yüksek çıkan gruplar bunun aksini lanse eder.¹¹ Tevrat'ta ve İncil'de de eşcinsellik, iğrenç bir ahlaksızlık ve suç olarak değerlendirilir.¹² Kur'an'da ilk defa Lut kavmi arasında ortaya çıktığı ifade edilen¹³ erkeklerin hemcinslerine karşı şehvetle yaklaşmaları durumu, şiddetle kınanmış ve bu fiil hadi aşma olarak nitelendirilmiştir. Bir başka ayette Lut kavminin bu fiili “fahişe” kelimesiyle nitelenmiştir. Fahişe, fahşa ve fevaiş kelimeleriyle nitelenen fiiller ise genel olarak yasak kapsamına girmektedir.¹⁴ İnsan görünümündeki iki erkek misafirler ile ahlaksız ilişki kurmak isteyen Lut kavmi eşcinsellerine Hz. Lut, kızlarıyla evlenip temiz bir şekilde yaşamalarını önerir. Fakat kavim, hatalarını kabul etmez. Bu ahlaksızlığı ısrarla ve alenen devam ettiren Lut kavmi helak edilir.¹⁵ Lut kavminin helak sebebi de bu ahlaksızlık ve ahlaksızlığa karşı çıkılmamasıdır.¹⁶

Kur'an-ı Kerim'de insanlar arasındaki cinsiyet farklılıklarına işaret edilerek, kadın ve erkeğin yaratıldığı cinsiyet özelliklerine uygun yaşaması emredilmiştir.¹⁷ İslam, insanın yaratılmış olduğu cinsiyete önem vermektedir. İslam'da cinsiyet gözetilerek bireylere, farklı hak ve ödevler verilmektedir. İslam hukukunda eşcinsellik, “livâta” ve “sihâk” kavramları ile ifade edilmiştir. Livâta¹⁸, erkek erkeğe birliktelik; sihâk¹⁹ ise, kadın kadına birliktelik olarak tanımlanmıştır.

Kur'an-ı Kerim, eşcinsel birliktelikleri ahlaksızlık olarak nitelendirmekle birlikte, direkt bir cezadan bahsetmemiştir. Hz. Peygamber(sav)'in eşcinsel bir birliktelik yüzünden kimseye recm cezası uyguladığı bilinmemektedir. Bu da demek oluyor ki; ya Hz. Peygamber döneminde -en azından bilinen- bir eşcinsel birliktelik bulunmuyor; ya da eşcinselliğin cezası had değildir.

Eşcinseller, tercihlerinin toplumda kabul görülmemesini haklarına müdahale olarak değerlendirmektedirler. İslam hukukunda ise kişinin cinsiyeti cinsel yönelimine göre değil, yaratılışına yani biyolojik durumuna göre belirlenmektedir. Biyolojik kimliğine aykırı ilişkiler

¹¹ Mahsum Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 306.

¹² Tevrat'ın Lut Kıssası ve eleştirisi için bkz. Katar, Mehmet, “Tevrat'ın Lut Kıssası Üzerine Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XLVIII (2007), Sayı: 1, 57-76; Tekvin, 13/13; 18/20.

¹³ Araf, 7/80; Ankebût, 29/28.

¹⁴ Hûd 11/77-83;-el-Kamer 54/37-39.

¹⁵ Hûd 11/77-83

¹⁶Fâik,DebreliVildan

Hûd Sûresi'nde Hz. Lût ve Kavmi, yayına hazırlayan: Bilâl Temiz, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2008, cilt: XII, sayı: 35, s. 311-332

¹⁷ Nisa, 4/1; Fatır, 35/11; Yasin, 36/36; Zariyat, 51/49

¹⁸ M. Kamil Yaşaroğlu, “livâta” ,*Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (Ankara :TDV Yayınları,1993), 27:198

¹⁹ Salim Ögüt, “Sihâk” ,*Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (Ankara :TDV Yayınları,1993), 37:169.

içerisinde bulunmak İslam Hukuku'nda bir suçtur. Böyle birlikteliklerin haram olduğu kitap, sünnet ve icma ile sabittir.²⁰Maddi ve manevi ceza gerektirir. ²¹

İslam hukukçuları livâta ve sihâk fiillerinin ceza gerektiren bir davranış olduğu hususunda ittifak halindedirler. Ancak; sihâk, livâta suçuna göre daha hafif bir suç olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden ta'zir cezası uygun görülmüştür. Livâta suçunun ölüm cezası gerektiren bir suç olduğunu kabul eden mezhepler; bunun zina ya da ta'zir kategorisinde olması gerektiği konusunda ihtilaf etmişlerdir.

Lut kavminin çirkin fiilleri, Kur'an-ı Kerim'de "habis" olarak nitelendirilmiştir.²² Habis olarak nitelenen şeylerin haram kılındığı Kur'an-ı Kerim'de açıkça zikredilmektedir. Hz. Peygamber(sav)'den, Livâta ile ilgili çeşitli rivayetler nakledilmiştir. ²³ Livâta fiilinin yaygınlaşmasından duyduğu endişeyi ifade etmesi ve eşcinsel birliktelikleri de zina olarak değerlendirmesi, livâtanın haram olduğunun delilleridir.²⁴ Bu deliller neticesinde, livâtanın haram olduğu konusunda icma oluşmuştur. ²⁵

Eşcinselliğin İslam Hukuku'nda suç olarak kabul edildiği konusunda ittifak vardır. Ancak verilecek ceza konusunda ihtilaflar bulunmaktadır. ²⁶ Malikilerde; livâtaya, zina suçuyla aynı ceza uygun görülmüştür. Fiili işleyenler bekâr ise celde vurulması, evli ise recmedilmesi gerekir. ²⁷Şafilere göre ise; livâta suçunu işleyen kişi muhsan²⁸ ise recmedilir, muhsan değilse celde ile birlikte bir yıl sürgün edilir. Şafilere gelen bir rivayette ise; livâta yapan kişiler,

²⁰ Alauddin Ebû Bekr b. Mes'ûd Kasani, Bedaiu's-Sanai fi Tertibi'ş-Şerai (Beyrut :Darü'l-Kütübi'l-Arabiyye,1974) ,VI I: 34; Şemsuddin Muhammed b. Hatib Şirbini, Muğni'l-Muhtac ila Ma'rifeti Maani Elfazi'l-Minhac (Beyrut: Darü'l-Marife, 1997), Tahkik: Muhammed Halil, Birinci Baskı,IV: 187.

²¹ Muhammed b. İsmail Buhari, el-Camiu's-Sahih (İstanbul: Çağrı Yayınları,1992), Libas 61-62; Süleyman b. Eş'as es- Sicistani Ebu Davud, , Kitabü's-Sünen (Beyrut: Müessesetü'r-Reyyan, 2004), Libas, 30.

²² Enbiya, 21/74.

²³ "Lut kavminin amelini yapan faili ve mefulü öldürünüz."(Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid Mace el-Kazvini İbn Mace, es-Sünen Beyrut: Beşşar Avvad Ma'ruf, 1998), Hudud, 24; Ebu Davud, Hudud 29; Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre Tirmizi,, el-Camiu's-Sahih (Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslami,1998), Hudud, 24.)

"Allah, Lut kavminin amelini yapan kimseye lanet etsin. Allah, Lut kavminin amelini yapan kimseye lanet etsin. Allah, Lut kavminin amelini yapan kimseye lanet etsin." (Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali Nesai, es-Sünen (Beyrut: Müessesetü'r-Risale,2001), Recm, 40)

²⁴ Muhammed b. Ali b. Muhammed Şevkani, , Neylü'l-Evtar Şerhu Munteka'l-Ahbar min Ehadişi Seyyidi'l-Ahyar (Mısır: Matbaatu Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, Tarihsiz), VII: 131.

²⁵ Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd el-Hafid, Bidayetü'l- Müctehi'd ve Nihayetü'l- Muktesid (Beyrut: Darü'l-Marife,1982) II: 438.

²⁶ Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib Maverdi, el-Havi'l-Kebir fi Fıkhı Mezhebi'l- İmam eş-Şafi (Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye,1994), XIII: 224; Ebi İshak İbrahim b. Ali b. Yusuf el-Firuzabadi Şirazi, el-Mühezzeb fi Fıkhı'l-İmam eş-Şafii (Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye,1995), III: 339; Şirbini, IV: 187.

²⁷ İbn Rüşd, Bidaye, II: 431.

²⁸ Akıllı, erginlik çağına girmiş, hür ve Müslüman olan, zina gibi haramlardan sakınan, iffetli erkek.

medeni durumu dikkate alınmaksızın recmedilmelidir.²⁹ Ahmet b. Hanbel'den, livâta suçunun cezasına yönelik iki görüş nakledilmiştir. İlki; failerin muhsanlık durumuna bakılmaz, recmedilir. İkincisi; zina gibi kabul edilir. Muhsan ise recmedilir, değilse celde ile vurulur. Mezheb içerisinde ise, recm cezası gerektiği görüşü kabul görmüştür.³⁰Ebu Hanife'ye göre; livâta suçu işleyenler, tevbe edinceye veya ölüncüye kadar hapsedilmelidir.³¹ Bunun yanında; livâtanın toplumda yaygınlaşmasını önlemek amacıyla için hâkim, tazir cezası olarak recm takdir edebilir. ³² İmam Muhammed ve Ebû Yusuf'a göre livâta; zina ile aynı suçtur ve hadi gerektirir.³³ Suçlular muhsan ise recmedilmelidir, muhsan değilse yüz celde vurulmalıdır.³⁴

Sihâk fiilinin cezası konusunda Kur'an'da açık bir ayet bulunmamaktadır. Ancak bazı İslam âlimleri, "Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürüncüye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin." ³⁵ mealindeki ayetin sihâk suçunu da kapsadığı fikrindedir. Bu düşüncüyü benimseyenlere göre ayette geçen "fahişe" kelimesi Kur'an-ı Kerim'de, eşcinsel birliktelik için de kullanılmıştır.³⁶ Sünni mezhepler, sihâk suçunu hadi gerektiren zinadan ve livâtadan farklı görmüşlerdir. Sihâkın zina olarak nitelendirilmesinin sebebi, büyük günah olduğunu ifade etmek içindir. Sihâkta duhul gerçekleşmez. Bu sebeple sihâk suçuna ta'zir cezası verilmelidir.³⁷

Eşcinsel birliktelikler, büyük bir günah olmasının yanı sıra; aile kurumunu zedeler ve insan neslinin devamı için büyük bir tehdit oluşturur. Cinsellik tabii bir ihtiyaçtır. Din, cinsel ihtiyaçların meşru daire içerisinde insanlık onuru ve değerini ihlal etmeyecek şekilde karşılanmasına izin vermiş, hatta teşvik etmiştir. Bu meşru daire evliliklidir. Bunun dışındaki birliktelikler yasaklanmıştır. ³⁸

²⁹ Maverdi, el-Havi'l-Kebir, XIII: 224.

³⁰ İbn Kudame, el-Muğni, XII: 350

³¹ Bedru'd-din Ebu Muhammed Mahmud b. Ali Ayni, el-Binaye fi Şerhi'l-Hidaye (Beyrut: Daru'l- Fikr,1994), VI: 255.

³² Zeynü'l-Abidin b. İbrahim İbn Nüceym, Bahru'r- Raik Şerhu Kenzi'd-Dekaik (Beyrut: Darü'l- Kütübi'l- İlmiyye,1997), V: 27-28; Muhammed Emin İbn Abidin, Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar Şerh'ut- Tenviri'l-Ebsar (Riyad: Daru Alemlî'l- Kütüb, 2003) VI: 38.

³³ Kasani, Bedaiu's-Sanaai, VII: 34; İbn Nüceym, Bahru'r- Raik ,V: 27.

³⁴ Şemsü'l-Eimme Ebu Bekr Muhammed b. Ebi Sehl Serahsi, el-Mebsut (Beyrut: Darü'l- Marife,1989) IX, 77; Kasani, VII:34; İbn Nüceym, V: 27; İbn Abidin, VI: 38.

³⁵ Nisa, 4/15.

³⁶ Ankebût, 29/28

³⁷ Maverdi, el-Havi'l-Kebir, XIII: 224; Şirazi, el-Mühezzeb, III: 340; Şemsuddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Muhammed b. Ahmed İbn Kudame, el-Muğni ve Şerhu'l-Kebir, XII: 350.

³⁸ el-A'râf 7/80-81; er-Ra'd 13/38;

İnsan, bedeni üzerindeki tasarrufu kendi belirlerse; bir sürü tutum ortaya çıkar. Doğrunun hangi ölçütlere göre tespit edileceği belirsizleşir. İslam, kişiyi kendi haksızlığından da korur. Kişinin, kendine zulmetmesini yasaklar. Burada birey, hem kendine zulmetmekte hem de topluma ve aileye zarar vermektedir. Bedenin özgürleşmesi söylemiyle eşcinselliğin kurumsallaştırılması gerektiğini düşünenler, kadınlık ve erkeklik rollerinin toplumda öğrenildiği ve insanların kendi cinsiyetini seçebilme hakkının olması gerektiğini savunur. Bu, özgürleşmek değildir. İnsanları fitratlarının dışında bir cinsiyete hapsetmektir.

Kadın ve erkek, beden yapısına uygun bir ruh ile birlikte dünyaya gelir. İstanbul Sözleşmesi ile Batı, kavramlarımızın içeriğini değiştirmektedir. Kadın ve erkek dışında, üçüncü bir cinsiyet tanımlaması yapılmaktadır. Yeni kavramlar, kültürümüze enjekte edilmeye çalışılmaktadır. Bu sadece kavramlarla kalmayacak bir girişimdir. Eşcinselliğe yönelimde, yetiştirilme şekli çok önemli bir rol oynar. Karşı çıkılacaksa, toplumsal uygulamalardaki yetiştirme yanlışlarına karşı çıkılmalıdır. Buna neden olan uygulamalar eleştirilmelidir. Bu tarzdaki cinsel yönelimler, çözülmeye yüz tutan kadın-erkek ilişkilerinden beslenir. Mutlak eşitlik maskesiyle, cinsiyetsizlik aşılacak istenmektedir. Aile kurumu ve aile bireyleri arasındaki ilişki güçlendirilmelidir.³⁹ Eşcinselliğe karşı rasyonel tavır yerine, duygusal tepkiler verilmektedir. Aşağılanıp toplumun dışına atılan homoseksüellerin hakları sahiplenilmekte, savunulmaktadır. Bilimsel ve psikolojik verilerle karşı çıkılmalıdır.⁴⁰

Sözleşmenin 14. Maddesinde; cinsiyet tercihinde herhangi bir yönlendirme olmaması amacıyla, toplumsal klişelerden arındırılmış cinsiyet rollerinden bağımsız bir eğitim verilmesi talep edilir.⁴¹ Buna göre eğitim, çocukların hiçbir toplumsal cinsiyete dayalı bir eğilim göstermeyecek şekilde planlanmalıdır. Müfredatta, toplumsal cinsiyet rollerini ifade barındıran içerik bulunmamalıdır. Eğitim sistemi bir toplum için çok önemlidir. Temel beceriler ve ahlakın temelleri, eğitim kurumlarında öğrenilmektedir. Eğitim ile çocuklara kalıcı alışkanlıklar edindirilmekte, istenilen zihin yapısının temeli atılmaktadır.

Sözleşmenin ilgili maddesinin⁴² Türkçe tercümesinde ‘toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri’ şeklinde geçerken, ‘non-stereotyped gender roles’

³⁹ “Toplumların geleceğini değiştirmek için yapılacak ilk iş, isim ve kavramları değiştirmektir. Toplum, isim ve kavramları yanlış tabir etmekle ve kullanmakla bozulur.” (Ali Şeriatî, Medeniyet ve Modernizm (İstanbul: Düşünce Yayınları, 1980),120.

⁴⁰ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 180.

⁴¹ Bkz. İstanbul Sözleşmesi 14.madde

⁴² İstanbul Sözleşmesi Madde 14/1: Taraflar, yerine göre, tüm eğitim seviyelerinde resmi müfredatta, kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların

şeklinde geçer. İkinci kısımda ‘toplumsal cinsiyet rolleri’ ibaresi yoktur. İkinci cümledeki toplumsal kelimesinin bulunmaması demek; cinsiyet rollerini -klişelerden arındırılmış cinsiyet rollerini- eğitime dâhil etmek gerekir. Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyet ifadesi gibi kavramları da kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet; bir boyutuyla toplumsal, diğer boyutuyla bireyseldir; toplumsaldaki davranışların bireylerdeki yansımasıdır.⁴³ Toplumsal boyutu çıkarırsak, geriye sadece bireysellik kalır. Toplumun istediği ise; fiil, düşünce, inanç, görünüm ve tutumuyla kadının kadınca ve erkeğin ise erkekçe davranışlar sergilemesidir. Bu yüzden sözleşmede, her fırsatta toplum kabahatli görülmektedir.

Erkek doğan birey toplumda erkek rolünde, kadın doğan bireyin ise kadın rolünde olması toplumsal bir klişedir. Bu klişeler kırılmak istenmektedir Bu da cinsiyet eğitimi verilmesi demektir. Yani cinsiyete ait roller öğretilir. Cinsiyet kalıplarından uzak bir yaklaşım öngörülmekte ve cinsiyet özelliklerinin ön plana çıkmaması istenmektedir. Çünkü birey kendi cinsel tercihini kendi seçecektir. Birey, tercih konusunda serbest bırakılması istenmektedir.

Kadın ve erkek doğma fitratı yok sayılmakta; çocukların üçüncü bir cinsiyete karşı hoşgörü geliştirebilmesi istenmektedir. Gelecek nesil aile, insan, nikâh akdine karşı menfi bir bakış açısı geliştirecektir. Cinsel tercihlerin serbestliği, cinsiyet rolleri ile kadına şiddetin önüne geçileceği düşünülmektedir. Bunun gibi müdahaleler ‘kadına şiddetle mücadele’ adı altında başka amaçlara kılıf olma ihtimalini akla getirmektedir. Şiddet, sadece cinsiyet faktörüne odaklanarak bitirilemez.

Sözleşmeye göre, maddelerine aykırı görünen bütün ulusal kanunlar değiştirilmelidir. Günümüzde, Türk medeni kanuna göre aynı cinsiyete mensup kişiler evlenemez. Bu kanun, sözleşmenin uygulanmasını denetleyen yetkililer tarafından ileride aykırı görülebilir. Kendi maddeleriyle çelişen ulusal kanunlardaki aykırılıkların değiştirilmesini talep eden sözleşme, bir adım sonra evlenme yasağının kaldırılması talep edilebilir.⁴⁴

Avrupa konseyi üyelerinin imzasına açılan İstanbul sözleşmesini kabul eden ülkelere baktığımızda, eşcinsel evlilikleri onaylayan ülkelerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Birçok ülkede, bu sözleşmenin kabulünden sonra eşcinsel evlilikleri resmileştirilmiştir. Bu, bir tesadüf olamaz. Eşcinsel birlikteliklerin normal görüldüğü bu ülkeler ile eşcinselliğin

şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların, öğrencilerin zaman içinde değişen öğrenme kapasitelerine uyarlanmış bir biçimde dahil edilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır.

⁴³ Vatandaş, Celalettin, “Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* (2011) ,34.

⁴⁴ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 64.

ahlaksızlık olduğu kabul edilen ülkelerin aynı sözleşmede yer almaması gerekir. Almanya’da üç cinsiyetin kimliklerde kabul edilmesi gibi bir tablo ile karşılaşmamak için sözleşmenin maddeleri konusunda dikkatli davranılmalıdır.

Bütün girişimler adeta şehveti uyandırmak içindir. Akli harekete geçirmek için bir girişim yoktur. Çünkü şehveti aklının önüne geçerse akıl devreden çıkaracağı için insanın istenilen tarafa yönlendirilmesi kolaylaşmaktadır.⁴⁵ Feminizm, toplumları kontrol etme, onlara müdahale edebilme kapısı aralamaktadır.⁴⁶

Yukarıda bahsedilen maddeler; kadının korunmasından çok, cinsiyete bağlı rollerin değiştirilmesi istendiği izlenimi edinilmektedir.⁴⁷ Toplumsal cinsiyet rolleri gerekçesiyle bir takım şiddet fiillerinin meydana geldiği bir gerçektir. Bu rollerin külliye değiştirilmesi yerine, şiddetin nedenleri gerçekçi bir şekilde irdelenip çözüm üretilmelidir.⁴⁸ İstanbul Sözleşmesinin hedefleri arasında aileyi korumak, aile içi huzuru sağlamak gibi bir gaye yoktur. Sözleşme, iddiasına göre kadını korumayı hedeflemektedir. Fakat kadını korumak adına sıralanan maddeler, bu hedefe hizmet etmektense başka hedeflerin olabileceğini akla getirmektedir. Sözleşme, yeni bir *kadın-aile-cinsiyet* anlayışı inşa etmek istemektedir. Adeta bir devrim, toplum mühendisliği yapmak istenmektedir.

2.2. NİKÂH AKDİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aile içi şiddeti önlemek başlığını taşıyan İstanbul Sözleşmesi, aile içine müdahale edebilen uluslararası sözleşmelerin ilkidir. Toplumun temel yapı taşı olan ailenin korunması demek, neslin korunması ve ideal bireylerin yetişmesi demektir. Daha önce bahsettiğimiz gibi Sözleşmede; ‘aile’ kelimesi, ev içi kelimesinin tercümesidir. Dolayısıyla aile değil; ev kastedilmektedir.

Aileyi meydana getiren şey; nikâh akdidir. Sözleşme’nin hiçbir maddesinde, nikâh akdine yer verilmemektedir. Nikâh akdi, karşı cinslerin birlikte yaşamasını meşrulaştıran tek etkidir. Sözleşme ’de ise birlikteliği onaylayan etken; şifahi rızadır. Haklardan bahsedilirken;

⁴⁵ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 186.

⁴⁶ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 252.

⁴⁷ İstanbul Sözleşmesi 4/3: Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir.

⁴⁸ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 110

sorumluluklara yer verilmemektedir. Eş kavramı ve eşlerin birbirlerine karşı hak ve sorumluluklarına yer verilmemiştir.

İslam'da ve diğer dinlerde, örfte; birlikteliğin en sağlıklı ve meşru görülen şekli nikâh akdidir. Nikâh dışındaki birliktelikler yasaklanmıştır.⁴⁹ Bu yasak, insanı korumak içindir. Nikâhsız birlikteliklerin serbestliği insana, kendi kadar karşı tarafa da özgürlük tanır. Kişilerin birbirine karşı sorumluluğu ve sorumluluk yaptırımı olmaz. İnsanı diğer varlıklardan ayıran temel özelliği, iş ve fiillerini ölçen değerler inşa edebilmesidir. Yeryüzündeki bütün canlılar çoğalır. Sadece insan, birlikteliklerini hukuki bir bağ yani nikâh akdi içerisinde tanımlar.⁵⁰

Nikâh akdinin amacı, dünya ve ahirette mutluluktur. İnsan, dünya zevklerini en güzel ve meşru bir şekilde yaşama fırsatı tanır. Bu yüzden evlenecek kişilerin işlerinin kolaylaştırılması emredilmiştir. Allah(c.c.), insanların huzuru bulabilmeleri için eşler yaratıp aralarında sevgi ve merhamet var etmiştir.⁵¹

Nikâh akdi ile özellikle kadının hakkı, dünyaya gelecek çocukların hakları, kısacası nesil ve nesep korunmaktadır. Eşlere karşılıklı sorumluluklar verilmektedir. Kadına ise mehir, nafaka temini gibi bir çok özel hak verilmektedir.

Sözleşmede, birlikteliğin nikâh akdi ile olmasının önemine dair bir işaret bulunmamaktadır. Bunun nedeni, Sözleşmeye göre bireylerin evli olmasının önem taşımaması olabilir. Eşcinsel bir birliktelik bile olsa, rızanın olması yeterli olmaktadır. Bu düşünce sisteminin sonucu olarak; rıza olmayan birliktelik, evlilik içinde dahi olsa tecavüz kapsamında değerlendirilmektedir.⁵² Rıza, nikah akdinden daha önemli bir kriter olarak görülmektedir. - Hâlbuki nikah akdinin şartlarından biri, karşılıklı rızadır.- Nikâh akdi değersizleştirilmektedir. Nikâh akdi içerisinde kocanın cinsel isteği, tecavüz kapsamında değerlendirilmektedir.

Rıza, eylemlerin tek geçerlilik ölçütü olamaz. Kadının rızası olmayan cinsellik, İslam'da asla tecavüz sayılmaz. İslam'da, nikah akdi ile birlikte cinsel birliktelik meşruluk kazanır. Eşler, meşru ölçüler içerisinde birbirlerinden istifade yetkisi kazanırlar.⁵³ Sadece erkek değil, kadın da cinsel açıdan istifade hakkına sahiptir. Bu yüzden ki erkeğin çeşitli sebeplerle iktidarsız oluşu, kadının evlilik birliğini sona erdirilmesi talebini haklı kılar.⁵⁴ Buna karşılık meşru bir

⁴⁹ en-Nahl 16/72; en-Nûr 24/32;el-İsra 17/32

⁵⁰ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 154.

⁵¹ er-Rûm 30/21

⁵² İstanbul Sözleşmesi Madde 3/b.

⁵³ Bakara 2/223

⁵⁴ İbn Kudame, el-Muğni, VIII: 287-288; Kasani, Bedaiu's-Sanai, III:113.

mazereti olmayan kadının kocasının talebine karşı çıkması, sorumluluk ihlali (nüşuz) olarak değerlendirilir.⁵⁵ Bununla birlikte evlilik, sadece bir cinsel birliktelik değildir. Hayat ortaklığı, arkadaşlığıdır. Bir bağ şeklidir. Kişiler böylece hak ve sorumluluklar elde eder. Nikâhsız birlikteliklerde kişinin hukuki bir güvencesi olmamaktadır. Birçok kadın, nikâh dışı ilişkiler yüzünden mağdur olmaktadır. İslam, nikâh dışı birlikteliği yasaklayıp evliliği teşvik etmekle bizzat kadını korumaktadır. İslam mazlumun, zayıfın yanındadır. Yaratılış olarak belli hususlarda hassaslığı aşikâr olan kadını İslam, hükümleriyle koruma altına almıştır.

Kur'an'da, nikâh akdi ile birlikte her iki cinse hak ve sorumluluklar verilmiş ve bunlar hükme bağlanmıştır. Bu durum, İslam'ın evliliğe en az diğer akitler kadar önem atfettiğinin göstergesidir. Sadece Müslümanlar arasındaki nikâh akdi geçerli sayılmamış, aynı zamanda Gayrimüslimler arasındaki nikâh akdi de geçerli sayılmıştır. Bu, nikâh akdinin kamu düzeni ile ilgili bir hüküm olduğunu göstermektedir. Kuvvetli bir sünnet olarak evlilik teşvik edilmekte; duruma göre vacip hükmünde bile olabilmektedir.⁵⁶ Evlenmeye güç yetiremeyenlere ise, zinaya düşmemeleri için çeşitli tavsiyelerde bulunulmuştur.⁵⁷

Sözleşme, rızaya dayalı birlikteliklere onay vermektedir. İslam'da da onaylanan tek ilişki biçimi olan nikâhın rızaya dayalı olması, kişinin nikâha hür iradesiyle onay vermesi şarttır. Erkek ya da kadının rızası yoksa nikâhın şartlarından biri yerine gelmemiş demektir. Rızası olmadan babası tarafından evlendirilen bir hanım sahabi, Hz. Peygamber (sav)'a durumu izah etmiştir. Hz. Peygamber onu, nikâhı kabul etme konusunda serbest bırakmıştır.⁵⁸ Rıza olmaksızın zorla yapılan evlilikler ile ilgili sözü İslam, Sözleşmenin 37. maddesinden yüzyıllar önce söylemiştir. Bu konuda mezhepler arasında bir takım ihtilaflar olsa da sonuç aynı kapıya çıkmaktadır. Hanefiler velisinin izni olmayan evlilikleri kabul ederken, Maliki ve Şafililerde velinin izni nikâhın rüknü; Hanbelilerde şartlarındandır.⁵⁹

Neredeyse her hukukçuya göre; reşit bir kadının rızası olmadıkça velisi tarafından evlendirilirse bile akit iptal edilebilir. Şafililer bakire olmayanın rızasını arar. Fakat bakire kız da dengi olmayan biriyle evlendirilemez. Bakire kız için rızasının nasıl anlaşılacağı tartışılmış. Yani kız belki dile getiremez diye rızasını öğrenmede hassas davranılmıştır.⁶⁰

⁵⁵ Zeylai, *Nasbü'rriye li-ehadisi'l-Hidaye*. Thk. Muhammed Avvame (Cidde: Müessesetü'l Mekkiyye, 2008.), V: 221.; Hacı Mehmet Günay, "Nüşuz", *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (Ankara :TDV Yayınları,1993), 33:303

⁵⁶ İbn Mace, *Nikah*, 1; İbn Kudame, *el-Muğni*, 9: 343

⁵⁷ Buhari, *Nikah* 2; İbn Mace, *Nikah* 1; Nesai, *Sıyam* 43

⁵⁸ Muhammed İbn Kayyim el- Cevziyye, *Zadu'l-Mead* (Beyrut: Darul Müessesetir Risale Naşirun,1976), V: 95.

⁵⁹ eş-Şirbini, *Muğni*, 3: 139; el-Ceziri,, 4: 46. 56 İbn Kudame, *el-Muğni*, 7: 34; Serahsi, *Usul*, 5: 2 – 12.

⁶⁰ Muhammed b. İdris eş- Şafi, *el-Umm* (Darü'l-Vefa,2001), 5: 13; el-Maverdi, *el-Havi'l-Kebir*, 11:60

Hanefiler, kadının kendi başına evlenmesini, mali konulardaki tasarruf yetkisine kıyas ederler.⁶¹ Buna göre kadın, kendi malı üzerinde kendi iradesiyle tasarruf yetkisi olduğu gibi; eş seçiminde bulunabilir ve nikâh akdini gerçekleştirebilir. Nitekim bu akitlerin ikisi de hakların kullanılmasına yöneliktir. Birinde şahıs; diğesinde mal söz konusudur.⁶²

Hanefilerin kadının velisi olmadan kendi başına evlenmesini caiz görmeleri, onun velisinin fikrini almamak, nefesine göre hareket etmek ve bunu teşvik etmek değildir. Üzerinde sayısız emeği olan velinin rızasının alınması Hanefilerde de istenmektedir. Ancak bu vacip değil; müstehaptır. Velinin izninin; Malikilerde ve Şafilere de nikâhın rûknü, Hanbelilerde şartlarından olmasının sebebi, velilere kadınların rızası sorulmadan, denklige bakılmadan istedikleri gibi evlendirme serbestisi tanınması değildir.

İhtilaflar bir tarafı tutmak için değildir. Bir tarafın bağımsız olarak yanlış karar almasını engellemektir. İslam dini evlenecek kadın ve velisi arasında istişare ile ortak fikir alınmasını ister. Her iki görüş de kadının mutlu bir yuva kurmasını hedefler. Aslında bir yuvanın kurulmasında en çok kadın düşünülür. Erkektense kadının mağduriyeti düşünülür.

Söz konusu olduğunda reşit bir kadının, iyi bir evlilik yapmasının önünde velisinin duramayacağına dair ittifak vardır.⁶³ Bir kadın, çeşitli yönlerden denk olan ve uygun bir mehir veren erkekle evlenme talebinde bulursa velisi ona engel olmamalıdır. Veli rızasını merkeze alan İmam Şafi'ye göre bu durumda velinin reddetme hakkı yoktur. Veli onay vermeme ısrarcı olursa olay mahkemeye intikal eder. Mahkeme veliden onay vermesini ister. Eğer vermezse başka bir veli tayin eder.⁶⁴ Kadının onurunu korumak ve yanlış bir karar vermesini engellemek adına, kadının rızası merkeze alan Hanefilerde; veli damadın denk olmadığını iddia ederse mahkemeye iptal davası için başvurabilir.⁶⁵ Görüldüğü gibi mezhepler, mahkeme güvencesiyle haksızlığı önlemeye karşı tedbirler almıştır. Bu kaideler bilhassa kadının hakkını korumaya yöneliktir. Çünkü ekseriyetle rızasını almadan evlendirme teşebbüsüne kadınlar maruz kalmaktadır. Sonuç olarak diyebiliriz ki, İslam kadının onuruna layık bir evlilik yapmasını istemektedir.

⁶¹ el-Kasani, *Bedaiu's-Sanai*, 3: 1368

⁶² Serahsi, *el-Mebcut*, 19: 171; Kasani, *Bedaiu's-Sanai*, 1: 96; 4:56; 5: 250; İbn Abidin, Muhammed Emin. *Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar Şerhu Tenviri'lEbsar*. Thk. Şeyh Adil Ahmed Abdulmecud - Şeyh Ali Muhammed Muavvid (Riyad: Dar'ul- Alemi'l-Kütüb, 2003), X: 205.

⁶³ İbn Rüşd, *Bidaye*, 3: 174.

⁶⁴ Maverdi, *el-Havi'l-Kebir*, 9: 106-107; eş-Şirbini, *Muğni*, 4: 194; Nevevi, *el-Mecmu*, 2:135.

⁶⁵ Tucker, *Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet*, 80.

İslam'a göre kadın, eş seçimi hususunda erkekle aynı haklara sahiptir. Hz. Peygamber(s.a.v.), daha önce evlenmiş olsun evlenmemiş olsun, kadının rızasının alınması gerektiğini vurgular. Kadına, istemediği bir evlilik yaptırılmamalıdır. ⁶⁶ Hz. Ömer(r.a.)'in kızı Aişe hiç evlenmemiş; Hz. Ebu Bekr(.r.a.)'in kızı Ümmü Gülsüm ise Hz. Ömer ile evlenmeyi reddetmiştir.⁶⁷ Ayrıca Hz. Ömer, genç kadınların, suret ve bunun gibi yönlerden kendilerine denk olmayan yaşlı erkeklerle evlendirilmelerini yasaklamıştır.⁶⁸ Hz. Peygamber döneminde kadın, öncekinin aksine ailede söz sahibi olmuş, kendisine danışılan bir konuma gelmiştir.

Kadının haklarını korumak adına İslam Hukuku'nda, iyi bir evliliğin ölçüleri tartışılmıştır. En genel hatlarıyla, uygun bir damat ve makul mehir olarak tanımlanmıştır. Kefaet kavramı, konusu öne çıkarılmıştır. Kadının kendi denginde veya daha yüksek statüde biriyle evlenmesi önerisi ile sosyal statüsünün korunması amaçlanmıştır. Bu evlilikten devam edecek zürriyet elbette ki velilerin de zürriyetidir.

Evlilik iki bireyi ilgilendirdiği gibi iki bireyin ailesini de ilgilendiren bir akittir. Huzurlu bir aile ortamı için hem ailelerin uyuşması hem de bireylerin anlaşması birlikte değerlendirilmelidir. Bireylerin kendi ailelerinden ayrılarak bu ailelerin devamını sürdürecekleri için velilerin de fikri önemlidir. İleride meydana gelecek olumsuzluklarda ailenin desteğini saklı tutmak gerekir. Evlilik akdinin geçerliliği için velinin rızasını, gelinin rızasını bu bağlamda değerlendirmeliyiz.

Ailenin rızası olmadığı durumlarda da evlenilebileceğini tespit etmek, her şeye rağmen ailenin karşıya alınıp evlenilmesini tavsiye etmek değildir. Tavsiye edilen ve en güzel olan, hem evlenecek kişilerin hem de ailelerin rızasının olmasıdır. Ortak rızanın sağlanması konusunda gereken çaba gösterilmelidir. Aile içi anlaşmazlık durumunda, aileler devreye girmektedir. Eşler arasında bir anlaşmazlık çıkıp boşanma gerçekleşince, herkes birlikte üzülmemektedir. Aile içi bir anlaşmazlık durumunda Kuran-ı Kerim, ailelerden hakem seçilmesini tavsiye eder. ⁶⁹

Nikâh akdi ile birlikte kadınlara, erkeklerden farklı olarak özel bir takım haklar verildiğinden bahsetmiştik. Bunlar; mehir, nafaka temini gibi haklardır. Mehir, evliliğin

⁶⁶ Buhari, "Nikah", 41-42; Müslim, "Nikah", 64-68; Ebu Davud, "Nikah", 22- 23.

⁶⁷ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir et- Taberi, Camiu'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'an (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1968), 4:200.

⁶⁸ Abdürrezzak Es-San'ani, Ebu Bekr Abdürrezzak b. Hemmam, *el-Musannef* (Beyrut: el-Mektebü'l-İslami, 1983), 6:158-159.

⁶⁹ en-Nisa 4/35.

geçerlilik şartlarındandır ve gelinin hakkıdır.⁷⁰ Azami miktar belirtilmiş olmamakla birlikte en azı belirlenmeye çalışılmıştır.⁷¹ Münasebet öncesinde verilmemişse münasebetle birlikte artık erkeğin borcu olur. Kadın istediği zaman mehrinin verilmesini talep edebilir. Boşanma durumunda hemen verilmelidir. Mehir miktarı konuşulmamış olsa bile gelinin örfüne uygun bir mehir takdir edilir. Bu miktar da ailesindeki diğer kadınların miktarına göre belirlenir. Burada yine kadının sosyal statüsü korunmaktadır. Bu yüzden eş seçiminde kefaet önemlidir.⁷²

Mehir, kadının nikâh sebebiyle elde ettiği maddi bir haktır. İslam'ın kadına tanıdığı bir ayrıcalıktır. Sadece kadına verilmektedir. Mehir kadının ömründe kazandığı en helal para, en helal maldır. İçinde zerre kadar haram yoktur. Bu paranın tasarrufu kadına aittir. Mehri almak için koca, karısına baskı yapamaz.⁷³ Zifaktan önce boşanma gerçekleşirse, mehrin yarısı ödenir.⁷⁴ Hatta verilecek yarım mehir miktarının ihtiyacı karşılayamaması ihtimali düşünülüp: “Ey erkekler, sizin bağışlamanız takvaya daha yakındır”⁷⁵ buyrulur, imkân varsa mehrin hepsinin verilebileceği de tavsiye edilmiştir. Mehir belirlenmemişse bile takdir edilir. Bu durumda kadının yakın akrabalarının aldığı mehir esas alınır. Zifaktan önce boşanma gerçekleşirse ve mehir de belirlenmemişse yine de memnun edecek bir miktar ödenebilir.⁷⁶

Görüldüğü üzere mehir, kadının nikâh akdi ile kazandığı güvencelerden biridir. Mehir, kadının hakkını korumaya yöneliktir. Günümüzde kadın hakları söylemleriyle ön plana çıkan hiçbir sözleşmede, kadına böyle bir hak tanınmamıştır. Bu, İslam'ın kadına verdiği değer göstergesidir.

İslam'a göre, kadının nafaka temininden erkek sorumludur. Kadın, hiçbir şekilde çalışmak zorunda değildir. Erkek, kadının örfüne uygun koşullarda geçimini temin etmelidir. Mehir, nafaka gibi konularda kadının örfüne göre hareket edilir. Onun örfüne göre mehir, örfüne göre giyim ve yaşam şartları sağlanmalıdır.⁷⁷ Erkek, karısını geçindirmek zorundadır.⁷⁸ Kadının nafaka temini konusunda İslam âlimleri hassas davranmış, kadına yedirilecek gıdalara bile değinmişlerdir. Doğumda ebe ücreti, gözüne süreceği sürme gibi kozmetik ürünler, kına,

⁷⁰ en-Nisa 4/4

⁷¹ Serahsi, *Mebcut*, 5: 81-82; Kasani, *Bedaiu's-Sanai*, 2:276; İbn Rüşd, *Bidaye*, II, 18; Nevevi, *el-Mecmu*, 16: 322; İbn Kudame, *el-Muğni*, 8: 4.

⁷² el-Kasani, *Bedaiu's-Sanai*, 2: 320; İbn Kudame, *el-Muğni*, 7: 39; Maverdi, *el-Havi'l-kebir*, 9: 107; Nevevi, Şirbini, *Muğni*, 4: 270, 271, 272

⁷³ en-Nisa, 4/ 19.

⁷⁴ Bakara, 2/ 237.

⁷⁵ Bakara, 2/237.

⁷⁶ Bakara, 2/236.

⁷⁷ İbn Rüşd, *Bidaye*, 3:135.

⁷⁸ Bakara, 2/233.

cilt ve saç için krem gibi gereksinimlerinin dahi karşılanması gerektiği söylenmiştir. ⁷⁹ Erkek, sadece kadının değil çocukların bakımıyla da sorumludur. Batıdaki kadınlara bu hak verilmemiştir. ⁸⁰

Kadının mali haklarına bakacak olursak; kendi malından ev için tasarrufta bulunması istenemez. ⁸¹ Kadın şahsi malından bir tasarrufta bulunursa, sadaka sayılır. Kadın, kendi malı üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunabilir. Buna karşılık erkek yönetici ve koruyucu konumuna geçer. Kadından belki de tek istenen; iffetini kocası yokken de korumasıdır. ⁸² Bu da zaten dini ve toplumsal bir vecibedir. Aynı şey erkekten de istenmektedir.

İslam, ortaya çıkabilecek haksızlıkları önlemek amacıyla evlilikteki hak ve sorumlulukları belirlemiştir. Fakat evlilik daha çok ahlaki bir sistemdir. İslam'a göre evlilik kadın ve erkeğin işbirliği içinde oldukları, sevgi ve paylaşım üzerine kurulu bir müessesedir. Evlilik aynı zamanda, kötü günlerde birbirine destek olmaktır.

İslam'a göre evliliği bitirmek hafife alınacak bir mesele olmamakla birlikte, belirli amaçları yerine getiremeyen bir evliliği sürdürmektense sonlandırmak daha makuldür. ⁸³ Ölene kadar evli kalmayı zorunlu kılan bir durum söz konusu değildir. Hıristiyan geleneğindeki gibi evliliğin bozulamaz bir bağ olduğuna dair hukuki bir ısrar yoktur. ⁸⁴

Erkek ve kadın boşanma hususunda eşittir. Fakat bu hakkı kullanma prosedürleri birbirinden farklıdır. Kadının kocasını boşama hakkı olduğu gibi, boşanmak için mahkemeye dava açma hakkı da vardır. Dövdüğü için kocasından ayrılmak isteyen Ümmü Cemil'i Hz. Peygamber(sav), kocasından boşamıştır. ⁸⁵ İslam'da erkeğin boşanma hakkına 'Talak', kadının boşanma hakkına ise 'İftida' denilmektedir. Hiçbir sebep olmaksızın boşanmak isteyen kadının belli bir miktar ödemesi gerekebilir. Buna muhaala ya da hülu denir. ⁸⁶ Bunun hikmeti, erkeğin sonradan kuracağı aile için masraf yapacak olması olabilir. Bu miktar, mehirden fazla olamaz. ⁸⁷ Fakat bir sorun sebebiyle kadın, hiçbir ödeme yapmaksızın nafaka hakkını koruyarak

⁷⁹ Tucker, "Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet", 91.

⁸⁰ Tucker, "Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet", 31.

⁸¹ en-Nisa, 4/34; Ebu Davud, "Menasik", 56; İbn Mace, "Menasik", 84.

⁸² en-nisa 4/35

⁸³ Bakara 2/231: "Ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın." ;Talak 65/1-7.

⁸⁴ Tucker, "Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet", 133.

⁸⁵ İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalani. *el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018) 8: 218.

⁸⁶ Bakara 2/229

⁸⁷ Bkz. Fahrettin Atar, "Muhala" *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (Ankara :TDV Yayınları,1993),30:399

boşanabilir. Zina eden kadının kocası hü'lü yapma hakkına sahiptir.⁸⁸ Talak yani boşanma hakkı, erkeğe verilmiştir. Fakat bu hak, kadına devredilebilmektedir. Buna “tefviz-i talak” denir. Fakat talak büyük bir sorumluluktur. Geri dönüşü olmayan bir sözdür. Ayrıca kadın, evliliğin iptalini isteyebilir. İslam, boşanma konusunda aşamalı bir yol izlenmesini tavsiye eder.

Boşanmak isteyen kişiler arasında –mümkünse- uzlaşma sağlanması öngörülür. Bunun için iki taraftan birer hakem tayin edilir.⁸⁹ Kadının boşanma sebepleri olarak; kocanın cinsel birlikteliğe engel bir kusuru olması, iktidarsızlık, akıl hastalığı, cüzzam, sıracca hastalığı, kellik gibi kusurlar sayılabilir.⁹⁰ Bu kusurların evlilik öncesinde kadın tarafından bilinmemesi ve evlendikten sonra oluşmaması şartı vardır. Bu gibi durumlarda kadın, evlilik iptalini isteyebilir. İmkân olduğu halde tembellik gibi sebeplerle erkeğin evinin nafakasını temin etmemesi de bir boşanma sebebidir.⁹¹ Kadının canına kastedilmesi, mehrini alamaması, boşanmaksızın ikinci evlilik yapması, şiddetli geçimsizlik, kocasına karşı muhabbet-sevgi bağı kuramayıp aile hukukunu ihlal etme endişesi taşınması da boşanma sebeplerindedir. Örneğin; Cemile binti Abdullah, kocasını cazip bulmadığını ve bu yüzden sınırları aşabileceğinden korktuğunu Hz. Peygamber (sav)’e bildirmiştir.⁹²

İslam’da kadına yönelik haklardan biri de talak sürecinin düzenlenmesidir. İslam’dan önce kadın ile sınırsız defa boşanıp, istediği zaman tekrar evlenilebiliyordu. Erkeğin boşanmayı gerçekleştirme süreci talak aşamasından geçirilmiştir. Erkeğin boşanma hakkı(talak) üç hak ile sınırlandırılmıştır. Bu üç hak kullanıldıktan sonra,erkek istese de geri dönememektedir. Her bir talak üç hayız süresi ile sınırlandırılarak, kadın için bitmek bilmeyen bir süreç olmaktan çıkarılmıştır. Böylece erkekler istedikleri zaman boşanma lafzı ile kadına psikolojik şiddet uygulayamazlar. Kadının psikolojisi ve onurunu korumak adına bu sınırlandırma çok önemlidir. Üç talak hakkının bitmesi durumuna, “Beynûne-i Kübra” denilmektedir. Beynûne-i Kübra gerçekleşikten sonra, eşler pişman olsa bile kadın başka bir evlilik yapmadıkları sürece tekrar evlenemezler. Böylece çiftlerin evliliklerine son verirken iyi düşünmeleri sağlanmış olur.

⁸⁸ İbn Rüşd, *Bidaye*, 2:84

⁸⁹ En-Nisa, 4/35: “Eğer onlardan hoşlanmazsanız Allah’ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.”

⁹⁰ eş-Şirbini, *Muğni*, 3: 202 Zuhayli, Vehbi, *İslam Fıkıh Ansiklopedisi*. 1-10. Cilt. İstanbul: Risale Yayınları, 1990, 9: 406.

⁹¹ Bakara, 2/233; İbni Mace, Nikah, 3; İbn Kudame, *el-Muğni*, 9: 230-246.

⁹² Tucker, *Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet*, 149.

Sözleşmenin asıl amacı, eşcinselliği onaylamak veya nikahsız birliktelikleri güvence altına almak olmayabilir. Fakat Sözleşme, bu tarz ilişkileri onayladığı ön kabulüne dayanması dolayısıyla İslam toplumunun yapısına aykırıdır.

2.3. TOPLUMSAL ROLLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kadının ve erkeğin cinsiyetlerine bağlı olarak, toplum içerisinde birbirinden farklı rolleri bulunmaktadır. Bu roller, cinsiyetin getirdiği biyolojik, fizyolojik ve psikolojik yaratılışlarına uygun olarak kendiliğinden oturmuştur. Söz konusu rol farklılığı, zaman zaman kadın-erkek eşitsizliğini gündeme getirebilmektedir.

Sözleşme 'de, toplumsal cinsiyete bağlı 'basmakalıp' biçilmiş toplumsal rollere karşı çıkıldığı ifade edilmektedir.⁹³ Cinsiyete bağlı toplumsal roller şiddete sebebiyet vermesi, görmezden gelinebilecek bir durum değildir. Cinsiyete bağlı toplumsal roller, insanlar tarafından hayat bulan davranışlar olduğu için; bireysel uygulamalarda yanlış tutumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu rol kalıplarının bir kısmı yanlış olabilirken; bir kısmı da fitrattan gelen cinsiyet farklılıklarına bağlı cereyan eden adalet gözeten bir denge mekanizmasıdır. Eşitsizlik ve eşitsizliği belirleyen ölçütler netleştirilmemiştir.

Kültürel farklılıklar, yaratılış, örf, din gibi faktörler, farklı cinsiyet rollerin eşitsizlik olarak algılanmasını engeller. Eşitsizlik algısında toplumun iç dinamikleri çok etkilidir.⁹⁴ Bir grubun doğruları diğer bir grubun yanlışları olabilir. Birilerinin özgürlüğü diğerlerinin özgürlüğünün ihlali olabilir. Hayatta herkes, her işi yapabilecek güçte değildir. Eşitlik sağlamak gayesiyle kişiye, kaldıramayacağı bir sorumluluk yüklemek zulüm olur.

İki farklı cinsiyet bir araya gelerek aile müessesini kurmaktadır. Cinsiyet farklılığına göre rol ve görev dağılımı kaçınılmazdır. Bu durum biyolojik özelliklerle yakından alakalıdır. Özelde Sözleşme ve genelde feminist yaklaşımlar; kadın ve erkeği biyolojik yönünden bağımsız olarak ele alır ve onların sadece toplumsal rollerinden bahseder. Toplumsal rollerin aslında insanların biyolojik kimliklerinden kaynaklandığı göz ardı edilir. Örneğin; annelik, kadının biyolojisinden kaynaklanan bir toplumsal roldür. Buna karşılık, bakım masrafları babaya aittir. Kadından, çocuğunun bakımını üstlenmesi beklenmez. Erkeğin de fiziksel gücü, ona ilave sorumluluk yüklemiştir. Burada iki cinsiyet arasında dayanışma, işbirliği, hayat ortaklığı söz konusudur. Mutlak eşitlik söz konusu olamaz. Biyolojik olarak erkeklerin çocuk doğurma kabiliyetleri yoktur. Her cinse ait hormonal yapı, kadın ve erkeğin farklı fiziksel ve

⁹³ İstanbul Sözleşmesi Madde 14/1.

⁹⁴ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 107.

psikolojik farklılıklara sebep olmaktadır. Bu durum, aile içerisinde bazı rol farklılıklarının çıkmasını da beraberinde getirmektedir. Rol farklılıkları, eşitsizlik anlamına gelmemektedir. Rol farklılıkları, eşitsizlik anlamına gelmemektedir. Eşitliği savunanlar, ödevdeki eşitlik durumundan hiç bahsetmemektedirler.⁹⁵ İslam'da hak ve sorumluluk dengesi vardır. Kişiye verilen haklar, yüklenen sorumluluklara karşılıktır. Cinsiyete uygun olarak oluşan rol farklılıkları, hak mahrumiyetine sebep olmamıştır.

Sözleşmede, biyolojik cinsiyet dikkate alınmaksızın toplumsal cinsiyet rolleri tamamen kötü sayılmaktadır. Cinsiyet aynılaşması oluşturmaya çalışılmaktadır. Kadın ya da erkek doğmak yok sayılmaz bir gerçektir. Cinsiyet özelliklerini gözetken farklı hükümler koymak, hukuki hükmün kişiselleştirilmesidir. Bu kişiselleştirme cinslerden birine tahakküm veya aşağılama değil; şefkat, merhamet ve adalettir. Cinsiyeti göz ardı eden bir kültür bulunmamaktadır. Toplumdan, toplumsal rollerden bağımsız yaşamak imkânsızdır. İnsan toplumun içine doğar. Cinsiyetli yapılanma demek cinsiyetçi yapılanma demek değildir.⁹⁶

Erkeğe tanınan ilave otorite, aile birliğini ve devamını temsil yetkisidir. Bu yetki, ailenin ortak işlerinin idaresini ve ailenin manevi şahsiyetini dışarıya karşı temsil etmektir. Erkeğin kavram olmasında insanlık vasfı alanında bir eşitsizlik söz konusu değildir. Kocaya verilen riyaset yetkisi, erkeğin fiziksel ve psikolojik yapısı, mali harcamaları yapması ile temellendirilmiştir. Ailede bir temsilci seçilmesi gereklidir. Ayrıca her topluluğun bulunduğu yerde bir liderin olması kadar doğal bir durum yoktur. Karışıklığın giderilmesi, işlerin yürütülmesi, koordinasyonun sağlanması için liderlik müessesine ihtiyaç vardır. Liderizlik, kargaşayı beraberinde getirir. Aileyi temsil eden lider ise örfte ve İslam'da, erkektir. Kadının çocuğun bakımı gibi ev içi işlerle meşgul olması dolayısıyla erkek dışarıda olarak bu temsilciliğe adeta kendiliğinden oturmuştur. Yola çıkarken bile imam tayin etmek bir başkan seçmek gerekir.⁹⁷ İşlerin düzenli işleyişi için gereklidir. Kadının ve çocuğun menfaati için kocaya bütün sınırlar İslam tarafından baştan çizilmiştir. Onların kasıtlı olarak aleyhine bir tasarrufta bulunamaz. İslam Hukukunda kadının ve çocukların geçimi, eğitimi için harcama yapmakla(nafaka) sorumlu erkek, bu sorumluluğu yerine getirebilmek için aile reisliği kavramıyla ifade edilen ailenin ortak işlerini idareye yetkili kılınmıştır. Burada istişarenin önemini belirtmekte fayda var. İslam her konuda olduğu gibi aile içerisinde eşlerin de birbirleriyle istişaresini tavsiye etmiştir. Kocanın, hanım ile dayanışma ve onunla istişare

⁹⁵ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 158.

⁹⁶ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 299-300

⁹⁷ Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es- Sicistani, *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981, "Fedail", 81.

özendirilmiştir. Ailenin geçiminden sorumlu olan kocanın aileyi gözeten kararı hukuken muteberdir.⁹⁸

Şartlar değişir ve bir şekilde kadın erkeğin rolünü alırsa, bir rol değişimi/paylaşımı söz konusu olabilir. Genel bir çerçeve çizilmekle birlikte, illeti belli olduğu için rol değişimi mümkün olabilir. Asıl olan erkeğin bu niteliklere sahip olması ve otoriteye haiz olmasıdır.⁹⁹ Hükümleri doğuran illetlerdir ve illetin doğurduğu sonuçtan ayrılmamak gerekir.¹⁰⁰ Toplumsal roller mevcuttur. Fakat bu rollerin dışında roller edinmek yasak değildir. Örneğin ailenin yöneticiliği erkektedir fakat fiilen kadının üstlenmiş olması yasaklanamaz.¹⁰¹ Erkeğin kaza sonucu çalışamaz hale gelip ailenin geçimini kadının temin ettiği gibi durumlar buna örnektir.

Kadınlara her anlamda eşitlik sağlamak uğruna, kadının asli görev ve amaçları desteklenmesi göz ardı edilmektedir. Kadınların en önemli toplumsal rolü anneliktir. Kadınlar, toplumsal olarak desteklenmeyip güçsüz kaldıklarında, annelik rollerini de gereği gibi yerine getiremezler. Çocukların yetiştirilme şekli toplumun sorunlarının çözülmesinin en etkili yoludur. Mutluluk, Allah rızası, adalet, merhamet, hakikat ve sorumluluk gibi değerlerin çocuklara işlenmesinde mal edilmesinde, hayatın ilk 6 yılının ve bu dönemdeki anne-çocuk iletişiminin etkisi inkârı mümkün olmayan bilimsel bir gerçektir. Kadın kimliği yeniden yapılandırılırken buna dikkat etmek gerekir.¹⁰²

Şefkat ve merhametiyle eğitilen/yetiştirilen, öfke kontrolünü sağlayabilen, kendisiyle barışık çocuklar, güvenli bir toplum oluşturma konusunda hayati önem taşımaktadır. Ayrıca anneler de merhamet eğitimi konusunda bilgilendirilip, merhamet eğitimi desteği verilmelidir.¹⁰³ Yapılan araştırmalar göstermiştir ki anne şefkati ve ilgisiyle büyüyen çocuklar, sağlıklı bir toplum yapılanmasında etken role sahiptir. Psiko-sosyal gelişim ve şahsiyet oluşumunda çok etkili olan bu yılların ihmalinin telafisi hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Politikalar

⁹⁸ Ahmet Yasin Küçükçiryaki, “Osmanlı Devletinde Tanzimat Sonrası Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler Ve Hukuk-I Aile Kararnamesi” (Hitit: Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014) 13: 177-201

⁹⁹ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 163

¹⁰⁰ Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el-Harizmi, el-Keşşaf, (Ankara: TYEK Kitapları, 2020), 2:67.

¹⁰¹ Aytepe, *İstanbul Sözleşmesi*, 160

¹⁰² Neclai Koytak, “Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Çocuk Yetiştirmede Annelik Rolü” (İstanbul: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet II, 2012), 335.

¹⁰³ M. Faruk Bayraktar, “Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Şiddeti Önlemede Bir Tedbir: Çocuklara Merhamet Eğitimi” (Ankara: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, 2012), 123.

belirlenirken kadınların annelik rollerini daha iyi yerine getirebilecekleri alanlarda desteklenmelidir.¹⁰⁴

Çocukların yetiştirilmesinde -özellikle erkekler çocuk için- toplumun davranış kalıpları ömür boyu sürecek hatalı uygulamaların zeminini hazırlar. Başta ebeveynler olmak üzere toplumun bu konuda daha duyarlı olması gerekmektedir.¹⁰⁵

Sözleşmede; şiddetin sebebi ısrarla toplumsal cinsiyete hasredilmiştir. Şiddet asla tek boyutlu bir şey olamaz. Adeta şiddetin sorumlusu toplum olarak görülmüş. Bu düşünce, bilimsellikten uzak bir iddiadır. Toplum eleştirilecekse kadın ve erkeğin rollerinden dolayı değil; şiddete eğimli bireyler yetiştirdiği için eleştirilmelidir. Ülkemizde ‘*toplumsal cinsiyet eşitliği*’ konusunda çok ileri gidilmektedir.¹⁰⁶

Sözleşmede şiddeti önlemeye ilişkin tüm önlemler toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile ilgilidir. Kadına yönelik şiddetin diğer etkenlerinden hiç bahsedilmez. Çocuklukta yaşananlar, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, psikiyatrik bozukluklar, kumar gibi şiddeti önemli ölçüde arttırdığı bilimsel olarak tespit edilen risk faktörlerine değinilmemiştir. DSÖ¹⁰⁷, şiddet faktörleri ortaya koymuştur. Alkol kullananların kullanmayanlara oranla saldırganlığının 12 kat; madde bağımlılığının ise 16 kat daha fazladır. Erkeğin alkol kullandığı günlerde kadına fiziksel şiddet uygulaması 8 kat daha fazladır. Bunun gibi alkol-şiddet ilişkisine dair pek çok tespit mevcuttur.¹⁰⁸ İslam, şiddete sebebiyet verebilen alkol gibi alışkanlıkları yasaklamıştır.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Gülsen Ataseven, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sivil Toplum Kuruluşları”, (İstanbul: Tartışmalı İlimi İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, 2012) 321.

¹⁰⁵ Ataseven, “Sivil Toplum Kuruluşları”,321.

¹⁰⁶ ENAD Dergisinde yer alan bir makalede: “ ‘Niloya’ çocuk çizgi filmi hakkında yapılan eleştiride şu şekilde geçen ifadeler için ciddiyetini göstermektedir: filmde bulunan karakterlerin, toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara uygun davranış ve görünlere sahip oldukları belirlenmiş olup, çizgi filmin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının üretilmesine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Çizgi filmde gösterilen yemek yapma, ev temizleme, çocuk bakımı gibi işlerle hep annenin ilgilendiği; araba sürme, bahçe işleri ve hayvanlarla ilgilenme gibi işlerle ise baba ve dedenin ilgilendiği görülmüştür. İzlenen bölümlerde kadın karakterlerin giysi renkleri pembe ve mor gibi renklerden, erkek karakterlerin giysi renklerinde mavi, sarı, yeşil gibi renklerde olduğu gözlemlenmiştir. Yine kız ve erkek çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların büyük çoğunluğunun çizgi film izlediği ve bu karakterle özdeşim kurduğu düşünüldüğünde kadın-erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla çizgi filmlerdeki cinsiyet eşitsizliği probleminin çözülmesi ve içerdikleri mesajlar açısından düzenlenmesi gerektiği söylenebilir.” (Sevcan Yağan Güder vd, “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Açısından İncelenmesi: Niloya Örneği” (Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi 5/2, 2017),95.)

¹⁰⁷ DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

¹⁰⁸ <https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html>

(Haber Vakti/19 Eylül 2019)

¹⁰⁹ Maide 5/90

Yapılan pek çok çalışmada aile içi şiddeti arttıran nedenler arasında ekonomik yetersizlik, ilk üçe girmektedir. Şiddet ile ilgili araştırmalar değerlendirildiğinde şiddetin sadece sosyal roller ya da ataerkil yapı üzerinden açıklanamayacağı açıktır. Şiddeti sadece toplumsal cinsiyet eşitsizliğine indirgeyen bu yaklaşımın, şiddeti önlemeye ilişkin gerçek bir kaygısının olduğu şüphelidir.

2.4. ÖRF, ADET VE DİNİ UYGULAMALARA KARŞI TUTUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsan, davranışlarının onaylanmasını isteyen bir varlıktır. Kendi fiillerine meşruluk kazandırmak amacıyla insanlar, toplumda kabul gören çeşitli örf,adet ve dini uygulamaları kendi davranışlarına zemin göstermektedirler. Zemin gösterilen uygulama toplum tarafından ne kadar saygı duyuluyorsa, kişinin davranışı o kadar dokunulmaz olmaktadır. Bazı durumlarda, bu uygulamalar içerisinde kişinin fiilini onaylatan bir delil bulunmaz. Fakat kişi fiillerini haklı kılmak için bu durumda bile, söz konusu uygulamalar nedeniyle sergilediğini iddia etmektedir. Sergilenen fiil yanlış bir davranış olunca; suçlu örf, adet ve dini uygulamalar olmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi 12.maddenin 1.bendinde ¹¹⁰ kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine dayanan töre ve geleneklerin, 5.bendinde¹¹¹ ise din gelenek ve sözde namus gibi kavramların şiddete gerekçe kabul edilmesinin engellenmesi temin edilmelidir. Bu kavramlara bağlı olarak şiddet olaylarının her türlü gerçekleştirilebilmektedir. İnsanlar kendi fiillerinin meşruiyetini başka şeylerle sağlayabildiği gibi söz konusu bu kavramlarla da sağlayabilmektedirler. Bu davranışlar engellenmelidir. Töre, gelenek gibi kavramlar, bağlı oldukları medeniyet ve kültür ile doğrudan ilgilidir. Sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesi yerine, bu kavramlardan kaynaklanan olumsuz eylemler düzeltilmelidir. Töre ve örf, içerisinde yanlış uygulamalar barındırıyor olabilir. Bu uygulamalar, insan haklarını tehdit ediyorsa düzenlenmelidir. Ama bu yüzden, töre, örf ve geleneği külliyen yok sayılmamaktadır. Örfün, kültürün, törenin ve dinin şiddete ne şekilde ve surette sebep olduğu sözleşmede tayin ve tespit edilmemiştir. Şiddet kaynağını bu şekilde hedef göstermek ne ilmi ne hukukidir. Kültürel farklılıklar içerisinde bir cinsin diğer cinse tahakkümü veya haksızlığa sebebiyet veren

¹¹⁰İstanbul sözleşmesi 12/1: "Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır."

¹¹¹ İstanbul sözleşmesi 12/5: "Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde 'namus' gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir."

unsurlar olabilir. Toptan kabul veya reddetmek yanlış bir tutumdur.¹¹² Toplumdaki yanlış kabuller ilga edilmelidir.

İlgili maddede bu uygulamaların engellenmesi için tam olarak “kökünün kazınması” ifadesi kullanılmaktadır. Dikkat çeken bu ifade; sözleşmenin maksadının dışına çıktığını düşündürmektedir.

Sözleşmeye göre ‘din’, şiddete sebep olabilmektedir. Öncelikle Din, töre ve gelenekle aynı kategoride değildir. Din semavi, örf-adet insanidir. Din içerisinde, teorik olarak insan haklarını tehdit edecek unsurlar içermesi mümkün değildir. Fakat din mensupları tarafından sergilenen olumsuz davranışlar dine mal edilmektedir. ‘Din’ kavramının da içine alması başka maksatlar olduğu izlenimi vermektedir. Dinin, özellikle İslam dininin, şiddete sebep olabilecek tek bir ifadesi yoktur. Lakin din adı altında zulüm işlendiği de bir gerçektir. Bir takım insanlar ‘din’ ile zulümlerine meşruiyet kazandırmaktadırlar. Fiillerine meşruluk kazandırmak için din kullanılmaktadır. Fakat gerçekte Din, şiddeti engeller. Maalesef ki dini öğretilerin örneğinin, toplumda karşılık bulmadığı durumlar vakidir. Din ile dindarlık aynı şey değildir. Dinin sadece emretmiş olduğu yeterli değildir. Emredilenin uygulamaya nasıl konulduğu da önemlidir. Din ile dindarlık bazen örtüşürken bazen örtüşmemektedir. Bu yüzden mesele sadece dinin ne söylediği meselesi değil; aynı zamanda inananların onu nasıl anlayıp değerlendirdiği ve uygulamaya ne derece koyduğu meselesidir.¹¹³

İlgili maddede; *namus* kelimesi, ‘sözde’ takısıyla birlikte kullanılmıştır. Namus adına şiddet olayları cereyan ediyor olabilir. Fakat bu, namusu değerden düşürmez. Namus kavramının kişisel tezahürleri de eşler arası şiddeti meşrulaştırabilmektedir. Şiddetin şekli cana kastetmeye kadar varabilmektedir. Din, kadın ve erkeği birlikte muhatap almıştır. Yasaklar her iki cins için de geçerlidir. Fiilin kimin işlediği değil; fiilin işlenmiş olmasına bakılır. Her emir ve yasakta olduğu gibi, namuslarını korumaları konusunda ikisine de hitap edilir. Bu konudaki ataerki örf, dinde doğru olanı bastırmıştır. Çok geniş şekilde ele alınan namus kavramı, ülkemizde işlenen cinayetlerin % 29’una sebep olmaktadır.¹¹⁴ Burada namus anlayışını değil yanlış namus anlayışından bahsetmekteyiz.

¹¹² AYTEPE vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 159

¹¹³ ASIM YAPICI, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Din ve Kadın” (İstanbul: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı, 2012), 256.

¹¹⁴ ALI BAYER, “Eşlerarası Şiddet ve Din” (Samsun: Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın, 2016), 557.

Örf, adet ve tarihi tecrübenin hukukta önemli bir yeri vardır. Medeni Kanununun 1. maddesinde: ‘*Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve adet hukukuna göre... karar verir.*’ şeklinde yer almaktadır. Örf ve adet, hâkime hukuk yaratma yetkisi verir. İslam Hukuku’nda da aynı şekildedir. ¹¹⁵Mecelle maddesinde de bu ilke, ‘*Örf muhakkemdir.*’¹¹⁶ Şeklinde geçer. İslam hukukunda açıkça belirlenen suçlar cereyan ederse; ne gerekçe ile olursa olsun suç kabul edilir. Örf gerekçesiyle yapıp yapılamamasına bakılmaz. Örf ve namus kavramları, hukuka aykırı fiillerin meşruluk kaynağı kabul edilmez. ¹¹⁷

Hukuki metinler ahlaktan tamamen soyutlanamaz. Hukuk için ‘asgari ahlak’ tabiri kullanılmaktadır, Hukuki normlar, ahlaki normlar değildir. Fakat bağlayıcı olmayı ahlaki normlar sayesinde sağlar. Hukuk; ahlak öncülleri üzerine inşa edilir. Hukukun olmadığı yerde ahlak güçsüz, ahlakın olmadığı yerde hukuk zalimdir.¹¹⁸ İkisi birbirinden ayrılmamalıdır.

Aile içi şiddet ve dindarlık arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya katılan kadınların %40’ı kendilerini öldüresiye döven, bıçaklayan ve pencereden aşağı atan kocalarının kalplerinde Allah korkusu veya ahirette hesaba çekilme inancı bulunmadığını düşünmektedir. Bu araştırmaya göre eşin dindarlığı arttıkça, kadına uygulanan şiddet azalmaktadır.¹¹⁹

Dindar Müslüman, Yahudi ve Hıristiyan çiftlerin ilişkilerinde çıkan sorunların çözümünde, dini inanç ve pratikler etkilidir. Dini inanç ve uygulamalar çiftlere kutsal bir bakış açısı sağlamaktadır. Din, diğerkâmlık ve koşulsuz sevgi gibi erdemleri tavsiye ederek eşlerin arasındaki geçimsizliği önlemektedir. Çiftlerin geçimsizlik anında, kutsal metin öğretilerine başvurmaları, eşleriyle aralarındaki geçimsizliği çözmeye yöneltmektedir. Çiftler, duanın öfkeyi bastırdığını ifade etmektedir. ¹²⁰

Şiddete başvuranlar, şiddet içeren tavır ve davranışları meşrulaştıracak bir dayanağa ihtiyaç duyarlar ve bu noktada da dini inanç ve metinleri dayanak olarak gösterebilmektedirler.¹²¹ Dindarlık oranı Batı’da daha azdır. İstatistiklerin verdiği bilgilere göre; aile içi şiddet oranı Batı toplumunda, Müslüman toplumundan daha fazladır. Bu tespit,

¹¹⁵ Suyuti, *el-Eşbah*, 89; İbn Nuceym, *el-Eşbah*, 79.

¹¹⁶ Mecelle, Madde 36.

¹¹⁷ Mahsum Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 57.

¹¹⁸ Mahsum Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 187

¹¹⁹ Emine Öztürk, “Türkiye’de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri” (Kars: 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum 3/7, 2014), 53.

¹²⁰ Yasemin Güleç, “Ergenlik ve Gençlik Döneminde Kadın Karşı Şiddete Karşı Dini-Ahlaki-Sosyal Bir Model Denemesi” (Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 15/ 2, 2015), 123,158, 137,138.

¹²¹ Ömer Faruk Harman, “Hıristiyanlık ve Şiddet”, *Uluslararası Din ve Şiddet Sempozyumu* (İstanbul: Türkiye Diyanet vakfı yayınları, 2015), 41.

meselenin sadece dini boyutlu olmadığını; şiddetin sadece ya da en çok din veya dindarlıkla bağlantılı olmadığını gösterir.¹²² Çözüm tek bir boyuta indirgendiği için çözüm de yetersiz kalmaktadır.

Dini hassasiyetlerinden dolayı örtünen binlerce Müslüman kızı eğitim ve çalışma haklarından mahrum edenlerin; masum insanların kadın ve çocukların katledilmesinde etken zihin yapısının kadın hakları savunuculuğu yapması da ayrı bir çelişkidir.¹²³

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, dini pratikleri düzenli olarak yerine getirenler evlenmeye, aile hayatına ve çocuk sahibi olmaya daha fazla önem vermektedir. Böyle kişiler, eşlerine ve çocuklarına daha fazla vakit ayırmaktadır. Dindarlarda boşanma oranının daha az olduğu tespit edilmiştir. Dindar ailelerde sevgi, saygı ve sadakat daha fazla; aile içi şiddet daha az görülmektedir. Kendilerini daha mutlu hissetmekte, aile ile ilgili geleneksel değerleri daha fazla önemsemektedirler. Dinin insanlar üzerindeki etkisinin azalması, dindarlığın zayıflaması, kişisel tercihleri belirleyen değerlerin sekülerleşmesi, boşanma oranlarının artmasına neden olmaktadır. Öne çıkan bireysellik, cinsel ve ruhsal doyumun olmadığı evlilikleri devam ettirmenin anlamlı olmadığı düşüncesini aşlamaktadır.¹²⁴ Din ve dini uygulamalar toplum düzeni için faydalı ve gereklidir. Kişi, kendini yanlış davranmaktan alıkoyan unsurlara ihtiyacı vardır. Bunların en önemlisi dindir.

İstanbul Sözleşmesi din, töre ve geleneklerin şiddete gerekçe olmaması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini savunur. Fakat ‘kökünün kazanması’ tabiri, maksadının çok üstünde bir söylemdir. Şiddetin tek sebebi din, örf ve geleneğe bağlanan davranışlar değildir. Örneğin; psikolojik rahatsızlıklar, ekonomik imkânsızlıklar ve bağımlılık yapıcı maddele kullanımı şiddetin sebepleri arasındadır. Şiddete kapı açabilecek kötü alışkanlıklar; örneğin, alkol Kuran-ı Kerim’de yasaklanmıştır.¹²⁵ İslam dininin emir ve yasakları bir bütündür.

2.5. 18 YAŞ ALTI KÜÇÜKLER İLE İLGİLİ TUTUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ulusal ve uluslararası yasalarda evlenme yaşı 18 yaş olarak kabul edilmektedir. Bazı durumlarda veli onayı ile bu yaş sınırı düşürülebilir. 18 yaş altı bireyler, çocuk kabul edilirler. Bu yaşın altındaki kişiler, aile için gereken fedakârlık ve sorumlulukları yerine getirme noktasında zorluklar yaşayabilir. Bu düşünce, evlenme yaşını belirlemede etkili olmuş olabilir.

¹²² Osman Güner, “İslam Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış” (Samsun: On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 23, 2007), 53.

¹²³ Özdeş, “Kadının Konumu”, 75.

¹²⁴ Yapıcı, “Din Ve Kadın”, 254-255.

¹²⁵ Maide 5/90.

İslam dini, insanı doğduğu andan itibaren hukuki bir şahsiyet kabul eder. Bireyler, bağımsız karar verebilme hakkını rüste ermesiyle kazanmaktadır. Evlilik konusunda olduğu gibi bütün bağımsız kararlarında rüste ermiş olması yani akli olgunluğa erişmiş olması dikkate alınmaktadır. Bu dönem her insanda farklılık gösterebilir. İslam evlilik yaşını değerlendirirken yukarıda bahsettiklerimizin yanı sıra, büyük günahlardan kabul edilen zinadan korunmanın en iyi yolunun nikâh akdi olduğunu da nazara almaktadır.

Sözleşmenin 3/f bendinde; kadın tanımının içerisinde, 18 yaş altı kızların da bulunduğu ifade edilmektedir. “Çocuk ve kadınlar başta olmak üzere” şeklinde şiddete karşı çıkılmasının yanı sıra; özellikle 18 yaş altı kızların da ‘kadın’ kategorisinden olduğu belirtilmektedir. Bu kabul, bazı sorunları da beraberinde getirebilmektedir. 18 yaş altı kızlar, çocuk kategorisindedir ve bu nedenle sözleşmenin koruma altına aldığı kişiler arasına girmektedir. 18 yaş altı kızların hangi durumlarda “kadın” kabul edileceği netleştirilmemiştir. Bu durumda velayet hakkı, kanun emri ve ebeveyn rızası ile evlilik gibi konularda sorunlar çıkabilir. Ayrıca 18 yaşını doldurmuş bireylerin sahip oldukları hak ve yükümlülükler, hak ve fiil ehliyetine sahip oldukları sonucu çıkar.¹²⁶ 18 yaşından küçük kızların velayet hakkı olan ebeveynlerin bazı fiilleri, sınırlamaları sözleşme kapsamından çıkarılacak müeyyideyi gerektirebilir.¹²⁷

Sözleşmenin maddesindeki¹²⁸ zorla evlendirme ile kastedilen çerçeve netleştirilmemiştir. Beşik kertmesi gibi uygulamalar, 18 yaş altında yaptırılan evlilikler ya da başka bir şey kastedilmiş olabilir. Ucu açık bir ifadedir. Zorla evlilik, hürriyet ihlalidir. Rıza olduğu halde, 18 yaşın altında yapılan evliliklerden dolayı 3000 civarı erkek cezaevinde bulunmaktadır.¹²⁹ 18 yaşından küçük bireylerin yaptığı evliliklerin hepsi, zorla yapılan evlilikler kategorisinde değerlendirilmektedir. Bu durumda, kadın ve çocuklar için ciddi mağduriyetler meydana gelmektedir. Erkeğin yaşadığı mağduriyet de bundan hariçtir.

Genç yaşta evlilik yapan erkekler, çocuk tecavüzcüleriyle aynı kategoride kabul edilmiştir. Her genç yaşta evlilik yapana uygulanan ceza, zulümdür. Babalar, çocukları 18 yaş altı evlilik yaptığı için cezaevine atılmaktadır. 18 yaş altı gerçekleşen evliliklerde kocaya hapis cezası verilmektedir. Hani esas alınan birlikteliklerde ‘rıza’ ise; rıza ile gerçekleşen nikâh akdi nasıl suç olabilir? Nikâh akdi gerçekleşmeksizin birlikte yaşamak, suç olmamaktadır. Sözleşme

¹²⁶ AYTEPE vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 104.

¹²⁷ MAHSUM AYTEPE vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 103

¹²⁸ Madde 37: Taraflar, bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır. Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği Taraf veya Devletten farklı bir Tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

¹²⁹ MAHSUM AYTEPE vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 114.

18 yaş altı evlilikleri kerih görürken, evlilik dışı gerçekleşen cinsel birlikteliklerde -gebelikle sonuçlansın ya da sonuçlanmasın- hiçbir sakınca görmemektedirler. Eğer 18 yaş altındaki bir kadın ile evlilik akdi dışında gayri meşru şekilde birlikte olursa rıza olduğu için hiçbir ceza almamaktadır. Fakat nikâh akdiyle bir aile kurup meşru şekilde birlikte olursa bu suç olmaktadır. Bu bir çelişkidir. Sözleşme’de rızaya dayalı birliktelikler onaylanmaktadır. Öyleyse küçük bir kız çocuğu, yetişkin bir erkek ile rızaya dayalı bir şekilde birlikte olursa burada erkeğe bir ceza verilemez. Çünkü rıza vardır. Küçük bir kız çocuğunun rızası ne kadar bilinçli olabilir? Burada erkeğin hem zina, hem de istismar cezası alması gerekir. Anlaşılmaktadır ki; sözleşmede karşı çıkılan kadının mağdur olma ihtimali değildir. Şayet öyle olsaydı kadının nikâh akdi ile her türlü hakkının güvence altına alınmasına karşı çıkmazdı. Karşı çıkılan asıl şey: nikâh akdi ve bunu öngören dindir.

Sözleşmenin 58.maddesinde reşit olmayanların, Sözleşmenin 36,37,38 ve 39.maddelerinde tanımlanan suçlara muhatap olması durumunda, zaman aşımının reşit olduktan sonra işletilmeye başlanması, hüküm altına alınmıştır. Günümüzde, suçun işlendiği esnada 12 yaşından büyük ancak 15 yaşını doldurmamış olanlar için zaman aşımı için belirtilen sürelerin yarısı, 15 yaşından büyük ve 18 yaşından küçükler için 2/3’lük sürenin geçmesi halinde kamu davaları düşmektedir. İlgili maddelerde yazılı suçlara bakıldığında delillerin kendiliğinden yok olması, mağdurun muhatap olduğu eylem sonrasında fiziksel olarak iyileşmesi göz ardı edilmiştir. Ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan ‘delilsiz suç olmaz.’, ‘şüpheden sanık yararlanır’ gibi ilkeler yok sayılmıştır. Aileleriyle bağlarını koparan ve bencilleşen gençlerin ebeveynlerine karşı bu durumu kullanmalarına neden olabilir.

Medeni hukuka göre, küçüklerin velileri tarafından evlendirilmeleri mümkün değildir. On yedi yaşını doldurmuş bireyler nikâh akdini gerçekleştirebilir.¹³⁰ Olağanüstü durumlarda 16 yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine, hâkim kararıyla izin verilebilir.

İslam’da kişinin bağımsız karar verebilme yetkisine; “eda ehliyeti” denir. Eda ehliyetinin sabit bir yaşı yoktur. Ortalama bir yaş sınırı olsa da, her bireyde farklı zamanlarda kazanılır. Hak ve borçlar doğurabilecek şekilde hukuki işlemleri yapmaya ehil olur. Tam eda ehliyeti için buluğa ermenin yanında bir de rüşt; yani akli olgunluk şartı aranır. Fiziksel ve biyolojik olgunluğun yanında akli olgunluk da şart koşulur.

¹³⁰ Medeni Kanun, Madde 124

İslam, eda ehliyetini kazanan bireyi hukuki bir kişi kabul eder. Onu ciddiye alır ve tasarruflarını kabul eder. Akli olgunluğun tam gerçekleşmeyen, muhakeme yapamayacak bireylerin durumları bundan istisnadır.¹³¹

İslam'da evlilik kararını kişi ancak eda ehliyetini kazandıktan sonra alabilir. Eda ehliyeti yaş sınırı kızlarda 9-15 yaş arası; erkeklerde 12-18 yaş arasında gerçekleştiği tespit edilmiştir.¹³² Mecellede ise evlenme yaşı kızlar için 17, erkekler için 18 olarak belirlenmiştir.¹³³ Fıkıhçıların çoğuna göre, eksik eda ehliyeti olan çocuklar velilerin onayı ile evlenebilirler. Velinin çocuğunun menfaatini düşünen bir veli olduğu ön kabulü olduğunu unutmamak gerekir.¹³⁴

Genel kabule göre; tam eda ehliyeti olmayan küçüklerin velileri tarafından -tavsiye edilen bir durum olmamakla birlikte- evlendirilebilir. Ancak veli, evlendirilenin yararını gözetmek zorundadır. İyi bir eş adayının her zaman bulunamayacağı¹³⁵ gibi sebeplerle, mutlu ve huzurlu bir aile hayatı sürdüreceği umuduyla bu akit gerçekleştirilebilir. Kefaetin gözetilmemesi gibi evlendirilenin menfaatinin söz konusu olmadığı durumlarda, söz konusu şekilde evlilik gerçekleştirilemez. Akit öncesi kefaetin olmadığı gerekçesiyle mahkemeye itiraz edilebilir. Buluğa erince evlendirilen kişi nikâh akdini feshedebilir. Eda ehliyeti olmayan kızların evlendirilmesi konusunda; geçim sıkıntısı çeken bir ailenin kızının rahat etmesini temenni etmesi, kızlarının kaçırılma korkusu gibi birçok sebep gösterilmiştir. Bu kategorideki evlilikler İslami olmaktan daha çok örfle alakalı bir durumdur.¹³⁶

Eda ehliyeti olmayan çocukların evlendirilmesinin mümkün olduğunu düşünen hukukçular, evliliğin amacının mutlu bir dünya ve ahiret hayatı geçirmek, iyi nesiller yetiştirmek olduğunun altını çizerek. Bu gayeyi anlayamayacak ve yerine getiremeyecek çocukların evlendirilmesi bazı sorunları da beraberinde getirebileceğini de belirtirler.¹³⁷

Yapılan evliliği kabul etmemek nikâhın sonuçlarını haklarını ortadan kaldırır. Mağdur yine kadın olur. İslam'da küçüklerin evlendirilmesi asla teşvik edilen bir şey olmamıştır. İslam'da önemsenen faktörler nefsin zabtı ve eşin denkliliğidir. Harama düşmekten korkanlar için evlilik aciliyet kazanır. Erken yaşta yapılan evlilikten duyulacak pişmanlık, biyolojik

¹³¹ Bkz. Onur, Mehmet, *İslam Hukukunda Ehliyet Arızaları ve Sefeh*, (İstanbul: Kitabı Yayınevi, 2019).

¹³² İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*, 2: 76.

¹³³ Madde 57

¹³⁴ İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*, 2: 68.

¹³⁵ Serahsi, *el-Mebsud*, 4: 212, 214; Kasani, *Bedaiu's-Sanai*, 2: 240.

¹³⁶ Kasani, *Bedaiu's-Sanai*. II: 240; Ayni, *el-Binaye*, 4: 597; İbn Nüceym, *Bahru'r-Raik*, 5: 127.

¹³⁷ Ayni *el-Binaye*, 4:598; Serahsi, *el-Mebsud*, 4: 213.

olarak olgunluğa erişen bir kişinin evlilik akdi dışında birliktelikler kurması zararından daha azdır. Bu evlilik sonuçlanırsa kadın bazı haklar elde eder. Nikâh akdi dışındaki birlikteliklerde böyle bir sonuç yoktur.

Sözleşme ve sözleşmenin zihniyeti; gayri meşru evlilikleri normal gördüğü için, evlilik 18 yaşın altında gerçekleşirse suç olmaktadır. Aynı yaştaki bir kız, gayri meşru bir ilişkiden çocuk dünyaya getirirse ortaya çıkabilecek sonuçlar hesap edilmemektedir. Herkesin biyolojik farkındalık yaşı başkadır. Bu farkındalık erken gerçekleşirse, rüşte ulaşan kişi zina suçu işleyebilir. İslam insanı haramdan, kötü fiillerden korumak ister. Rüşt çağına ulaşan ve evlenmenin biyolojik olarak gerekli olduğu kişiler; bir aile kurmak için gereken temel maddi ve manevi özellikleri taşıyorsa, ailelerin de onayıyla belli bir yaştan itibaren evlilik akdi gerçekleşebilir. Burada kadının hakları daha çok düşünülmektedir. Bir aile ortamında doğacak olan çocukların da nesebi korunmuş olur.

2.6. TEK TARAFLI BEYAN, EVDEN UZAKLAŞTIRMA KARARI VE İFADEDEN VAZGEÇME İLE İLGİLİ MADDELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Normal şartlarda hukuki bir suç duyurusunda iki tarafın da ifadesi alınmaktadır. Suç duyurusunda bulunulan kişi bazı sebeplerle bu süreçte gözaltına alınabilmektedir. Şüpheli kabul edilen kişinin de ifadesi sonucunda hukuki dava şekillenmektedir. Sözleşmede farklı olarak; kadının şiddete uğraması sonucu, şiddet uygulayan kişiden şikâyetçi olması yani tek taraflı ifade vermesi durumunda uzaklaştırma kararı alınmasıdır. Söz konusu uzaklaştırma kararının amacı; durumun tespiti için gerekli olan sürede gerçekleşebilecek daha kötü sonuçlanabilecek bir başka kadına şiddet olayının (dövme, ölüm gibi) önüne geçmektir. Bu süre zarfında karşı tarafın da ifadesi alınmaktadır. Burada, mağdur olarak kabul edilen kişinin yanlış beyanda bulunması durumu birlikte değerlendirilmelidir.

Sözleşmeye¹³⁸ göre; şiddet ile ilgili acil tehlike durumlarında sadece mağdurun soyut beyanı, süreci başlatmaya yetmektedir. Bu beyan ile koca ya da şiddeti uygulayan kişi, evden derhal uzaklaştırılabilir. Acil ve ölümcül tehlike arz eden durumlarda süreci hızlandırmak adına verilen bir tedbirdir ve gereklidir. Bu karar alındıktan sonra, inceleme süreci başlatılır ve sanığın ifadesi istenir.

Acil durumlarda kovuşturma yani evden uzaklaştırma kararı hayati önem taşımaktadır. Bu kararın sakıncası, kadının yanlış ifade verebilmesi olabilir. Fakat istatistiklere göre verilen

¹³⁸ İstanbul Sözleşmesi, Madde 52.

talep edilen uzaklaştırma kararlarının %99'u haklı bulunmuştur. Hatta uzaklaştırma kararının hukuki sürecinin hızlı işlemeyişinden kaynaklı mağduriyetlere de rastlanmaktadır. Yalan beyanda bulunulma ihtimalini değerlendirecek olursak; Sözleşmenin hiçbir maddesinde, kadının yalan beyanda bulunmanın sonuçlarının ne olacağına dair bir içerik bulunmamaktadır. Bu durumlara yönelik de yaptırımlar konulmalıdır. İslam'da yalan beyanda bulunmak yasaklamıştır.¹³⁹ Yalan söylemek, münafıklık alameti olarak kabul edilmiştir.¹⁴⁰ Kötülüklerin anası olan yalanı söyleyenlerin, hadislerde Hz. Peygamber(sav)'in kıyamet gününde yüzüne bakmayacağı kişiler olduğu ifade edilmiştir.¹⁴¹

Sözleşmeye göre; şiddete teşebbüse edenler, şiddeti gerçekleştirenler ile aynı kategoride değerlendirilmektedir.¹⁴² Kullanılan 'yeltenmek' kelimesi belirsizlik içerir ve her eylemi kapsamına alabilmektedir. Bunun yanında; bir fiili işlemek ve o fiile kastetmek arasında fark vardır. Bu ikisini bir tutulması adaletle aykırıdır. Şiddet görme ihtimali, fiziksel şiddet ile bir tutulmaktadır.

Sözleşmeye göre; eyleme dönüşmeyen niyet ve düşünce suç kabul edilir ve fail cezalandırılabilir. Teşebbüs; suça niyet edip bir şekilde tam fiile dökülememesi demektir. İslam Ceza Hukuku'nda suça teşebbüse, işlenmiş bir suça verilen cezanın verilmesi mümkün değildir. Çünkü teşebbüs derecesinde kalan suçlar –had ve kisası gerektiren bir suç da olsa- ta'zir suçu kategorisine girmektedir. Cezası, asıl suç için tayin edilen cezadan daha hafif olur. Bu da tamamlanmış bir suç ile teşebbüs safhasında kalan eylemin aynı kategoride değerlendirilemeyeceğini gösterir.¹⁴³

Sanık, lekelenmeme hakkına sahiptir. Suç ispat edilinceye kadar kişi “şüpheli” olarak anılır. Tedbir amaçlı uzaklaştırma kararı sicile işlenmemektedir. Suçu ispatlanıncaya kadar herkes masumdur. İslam hukukunda bu durum, ”berât-i zimmet asıldır” ilkesiyle ifade edilir.. Fail ya da şüphelinin de hakları vardır. Kimse kimseden üstün tutulamaz. Adalet önünde herkes eşittir. “Haksız tahrik” kavramı, ayrıca dikkate edilmesi gereken bir husustur.

¹³⁹ Hac: 22/30 Furkân: 25/72, Nahl: 16/94.

¹⁴⁰ Ahzab: 33/ 70; İsrâ:17/ 35.

¹⁴¹ Müslim, “İman”, 171.

¹⁴² Madde 41/2: Taraflar, kasten işlendiğinde, bu Sözleşmenin madde 35,36,37,38.a ve 39. Maddelerince belirlenmiş suçları işleme girişimlerinin suç kabul edilmesi için gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaklardır.

¹⁴³ Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 174.

Sözleşmenin 55.maddesine göre; 35¹⁴⁴, 36¹⁴⁵, 37¹⁴⁶, 38¹⁴⁷ ve 39¹⁴⁸ maddelerinde belirlenen suçların kısmen veya tamamen işlenmiş olması durumunda dava, mağdurun ifadesine bağlı olmaksızın devam edecektir. Mağdurun ifadesini geri çekmesi durumunda bile dava devam etmektedir. Psikolojik şiddet ve taciz amaçlı takip, hariç tutulmuştur. Belirtilen suçlara bakacak olursak; bu suçlardan biri işlenmiş olursa kamu suçları kapsamına girer ve artık bireyi aşar. İfadesini geri çekse bile dava devam etmelidir. Çünkü toplumun güvenliğini sağlamak da devreye girmektedir.

Sorgulama sürecinde taraflar sulh etse dahi Aile Bakanlığı vekili beraat kararını istinaf etmektedir.¹⁴⁹ Şikâyetin geri çekilmesinin nedeni, kocanın kadını şikâyetini geri çekmeye zorlaması da olabilir. Fakat mağdurun barışmak istemesi engellenemez. Mağdurun barışma isteği, suçlunun cezalandırılmasını engellememelidir. Çünkü cezanın amacı, suçun yayılmasına engel olmak, toplumsal düzeni korumak ve suçluyu cezalandırıp onu ıslah etmektir. Her şeye rağmen yuvasını dağıtmak istemeyen kimse, yargılayıcı bir dille suçlanamaz. Bu kişiyi suçlamak, kendi gibi düşünmeyenlere karşı güç ilişkisine dayanarak şiddet uygulamaktır.¹⁵⁰ Cinsiyet seçerken herkesin hür iradesine saygı duyulurken; kadının ailesini dağıtmak istemeyip sonuçlarına katlanmak istemesine engel olunamaz. Fail de rehabilite edilmelidir. Suçun cezası kadına işlenip işlenmemesinden bağımsız bir şekilde, İstanbul Sözleşmesinden önce ulusal kanunlarımızda ve İslam Hukuku'nda, takdir edilmiştir. Burada sözleşme yeni bir şey söylememektedir.

Kocanın evden uzaklaştırılmasının aile bütünlüğü açısından kötü sonuçlar doğuracağı düşünülebilir. Fakat bir aile içerisinde canının derdine düşen birey ya da bireyler varsa, burada aile bütünlüğü ve huzurundan zaten bahsedilemez. Böyle bir durumda aile adına çok bir şey kalmamıştır. Öyleyse en azından aile bireylerinin can güvenliği düşünülmelidir.

2.7. ARABULUCULUK MÜESSESESİ İLE İLGİLİ MADDELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Alternatif uyuşmazlık çözümü olarak da adlandırılan arabuluculuk, çeşitli konularda orta yolu bulamayan tarafların başvurduğu bir çözüm yöntemidir. Mahkemeye gitmeden

¹⁴⁴ Fiziksel şiddet

¹⁴⁵ Irza geçme de dahil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri

¹⁴⁶ Zorla yapılan evlilikler

¹⁴⁷ Kadın sünneti

¹⁴⁸ Kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama

¹⁴⁹ Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 65.

¹⁵⁰ Mahsum Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 287.

seçilen ya da mahkemenin yönlendirdiği tarafsız bir kişi yardımıyla bu süreç yürütülmektedir. Avrupa ve Amerika’da da bu uygulama sürdürülmektedir. Dava sürecinin kısaltan bu uygulama, zamandan tasarruf da sağlamaktadır. Bunun yanında iki tarafında razı olacağı bir sonuca varılmaktadır. Bir yargılama türü değildir. Arabuluculuk, ihtiyari ya da zorunlu olmak şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Günümüzde arabulucular, sadece avukatlardan tayin edilmektedir.

Şiddet vakalarında zorunlu anlaşmazlık, İstanbul Sözleşmesinde yasaklanmıştır.¹⁵¹ Zorunlu anlaşmazlık şekilleri arasında arabuluculuk ve uzlaştırma da yer almaktadır. Dolayısıyla Sözleşmede, aile içi anlaşmazlık durumlarında zorunlu arabuluculuk yasaklanmıştır.

İnsanlar arasında yaşanan anlaşmazlıklarda taraflar sorunları çözüme kavuşturamayabilir. Taraflar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için arabuluculuk müessesine ihtiyaç duyulabilir. Anlaşmazlıkların çözümünde arabuluculuk, İslam’ın teşvik ettiği bir müessesedir.¹⁵² Ayet¹⁵³ ve hadislerle¹⁵⁴ arabuluculuğun önemi defalarca vurgulanmıştır.

İslam’da aile içindeki bir anlaşmazlık durumunda her iki taraftan aile temsilcileri seçilmektedir. Bu aile temsilcileri çiftin arasını bulmaya çalışır.¹⁵⁵ Karı- koca arasında anlaşmazlık olursa İslam’a göre kademeli bir çözüm yolu izlenmesi tavsiye edilmiştir. Şayet güzellikle bir çözüm yolu bulunamazsa; o zaman güzellikle ayrılmak tavsiye edilmiştir.¹⁵⁶ İslam’da arabuluculuk müessesesi o kadar önemsenmiştir ki; yalan söylemenin mübâh olduğu sayılı yerden biri, iki kişinin arasını düzeltmektir.¹⁵⁷ Arabuluculuğun külliyen yasaklanması ile pişmanlıkların, çözüm yollarının, orta yolu bulmanın yolları kapanmaktadır.

Her vakada arabuluculuk olması mümkün değildir. Örneğin; tecavüz ve cinayete teşebbüs suçlarında arabuluculuk söz konusu olamaz. Ama ekonomik şiddet, psikolojik şiddet gibi şiddet türlerinde öngörülebilir. Arabuluculuk uzlaşmayı sağlamak, orta yolu bulmaktır.

¹⁵¹ İstanbul Sözleşmesi, Madde 48/1

¹⁵² es-Serahsi, el-Mebsût, 20: 133, İbn Rüşd, Bidayetü’l-müctehid, 3:140.

¹⁵³ Eğer müminlerden iki grup birbiriyle kavgaya tutuşursa hemen aralarını düzeltin; ikisinden biri diğerinin hakkına tecavüz etmiş olursa -Allah’ın emrine geri dönünceye kadar- haksızlığa sapanlara karşı savaşın; dönerlerse aralarındaki anlaşmazlığı adaletle çözüme bağlayın ve herkese hakkını verin. Allah hakkı yerine getirenleri sever. (Hucurat 49/9,10)

¹⁵⁴ Buhari, “Enbiya”, 19; Müslim, “Fedailü’s-sahabe”, 199.

¹⁵⁵ “Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır” (en-Nisa 4/35)

¹⁵⁶ en-Nisa 4/34

¹⁵⁷ Müslim, “Birr”, 27.

İslam arabuluculuk müessesini, kul haklarının bulunduğu durumlarda çözüm yolu olarak kullanır. ¹⁵⁸

Ülkemizde arabuluculuk müessesesi, 6325 sayılı kanunda yer almaktadır ve sadece ticari anlaşmazlıklarda uygulanmaktadır. Bunun dışındaki arabuluculuk, ihtiyaridir. Aile hukukunda doğan anlaşmazlıklarda da arabuluculuğun yasalaşması gerekli görülmektedir. Fakat İstanbul Sözleşmesi'ne aykırı görüldüğü için adım atılamamaktadır. ¹⁵⁹

Ülkemizde zorunlu arabuluculuk; kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, fazla mesai ücreti, maaşlar gibi konularda olmaktadır. Ailevi problemler konusundaki arabuluculuk ancak, ihtiyari arabuluculuk olabilir. Tarafların talebi doğrultusunda başvurulabilir. İslam'da ise arabuluculuk, bütün akitlerde söz konusu olabilir. Nikâh akdi de buna dâhildir. ¹⁶⁰

Aile, hukuki sözleşmelerle kurulmadığı gibi, hukuki sözleşmeler ile yıkılamaz. Aileyi birleştiren muhabbet, adalet ve iffettir. Ailenin dağılması basit bir mesele değildir. Çocukların psikolojik durumları gibi meseleler de ihmal edilmemesi gereken konular arasında yer almaktadır. Bu nedenle arabuluculuk müessesesi önemli bir çözüm yolu olarak

2.8. KADINA ŞİDDET İLE İLGİLİ MADDELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır.¹⁶¹ Şiddete en çok maruz kalanlar: kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır. Bu yüzden şiddet olaylarını en çok “kadına şiddet” ,”çocuklara şiddet” gibi başlıklarla duymaktayız.

Kadınlara şiddet uygulayan kişilerin genellikle, kocaları veya eskiden birlikte oldukları erkekler gibi onlarla yakın ilişkilerde bulunan kişiler olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünya çapında kadınların %35'i fiziksel ve cinsel şiddet görmektedir. Bu kadınların %30'u partnerleri tarafından, %7'si ise partneri olmayan kişiler tarafından uygulanmaktadır. Bu kişilerin şiddet uygulaması ise biyolojik, psikolojik ve sosyal

¹⁵⁸ Şihabuddin Ahmed b. İdris el-Karafi, *ez-Zehira* (Beyrut: Daru'l-Garbi'l İslami, 1994), 336-344.

¹⁵⁹ AYTEPE vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 58

¹⁶⁰ Yusuf Şen, “İslam Hukukunda Arabuluculuk” (Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2012), 115.

¹⁶¹ World Health Organization (2002) World Report on Violence and Health. Geneva: WHO. http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582

nedenlerden kaynaklanmaktadır.¹⁶²Kadına yönelik şiddet, kadının fiziksel ve ruhsal sağlığını oldukça olumsuz etkilemektedir. Kadınlar kronik ağrı, fiziksel yetersizlik, uyuşturucu madde ve alkol kullanımı, depresyon gibi uzun vadede birçok problem ile karşı karşıya kalmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi; kadına ve aile içi(orijinal metinde ev içi) şiddeti önlemek, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmayı¹⁶³ amaçlamaktadır. Bu konuda gereken tedbir ve yaptırımlar da ulusal kanunlarda yer almalıdır. Bir düşünce sisteminin devamı olarak, kanun ve ceza sistemi bütünlüğü bir gereklilik olarak görülmektedir.

Şiddet, bütün insanlığın el birliği ile mücadele etmesi gereken bir meseledir. Şiddet söz konusu olunca öznenin kim olduğu önemli değildir. Önemli olan şiddet fillinin çirkinliğidir. Şiddetin kendisine savaş açılmalıdır. Şiddeti özneleştirmek, birilerini dışarıda bırakmaktadır. Sözleşmenin 1/c. maddesinde “kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması” ibaresi dışında, mağdur olarak kadından başka bir öznenen bahsedilmemektedir. Yani kadından başka bir özne -bir cümle dışında- bulunmamaktadır. Bu bir cümle ile şiddetin kendisiyle mücadele edilmek istendiği izlenimi verilmek istenmiş olabilir. Ne yazık ki bu izlenimi vermek için bile, bir maddenin bir bendinden daha fazlasına ihtiyaç vardır. Şiddet, çok boyutludur. Şiddet uygulayanların erkek, mağdurların kadın olduğunu ifade etmek; şiddetin sadece bir boyutu göz önünde bulundurulurken varılan bir sonuçtur.¹⁶⁴ Fakat erkek tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadının erkeğe oranla gücünün daha az olması, zulmün derecesini arttırmaktadır.

Sözleşmede, kadına şiddetin sorumlusu olarak, toplumsal cinsiyet ve kadın-erkek eşitsizliği görülmektedir. Hâlbuki yapılan araştırmalara göre; şiddetin kaynağının asıl nedenlerinin psikolojik rahatsızlıklar, alkol ve uyuşturucu gibi alışkanlıklar olduğu görülmektedir.¹⁶⁵

İslam'da insanın beş hakkı korunmuştur. Bu beş hak: nefsin (canın) korunması, aklın korunması, dinin korunması, neslin korunması, malın korunmasıdır. Bu hakların korunmasında kişinin hangi cinsiyete, dine ve ırka mensup olduğuna bakılmaz. Kadın ya da erkek olmak fark etmez. Kişinin Müslüman olması da gerekmez. İnsan olmak yeterlidir. Bu haklar korunmadan,

¹⁶² World Health Organization. Resolution on “Strengthening the Role of the Health System in Addressing Violence, in Particular Against Women and Girls and Against Children” at the 67th World Health Assembly. Bkz. <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/en>

¹⁶³ İstanbul Sözleşmesi, Madde 1/a,1/b.

¹⁶⁴ Bayer, “Şiddet”, 557.

¹⁶⁵ Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 303.

toplumda huzurun ve mutluluğun sağlanması söz konusu değildir.¹⁶⁶ Beş haktan biri olan canın korunması gereği, şiddeti uygulayan kişi cezalandırılmalıdır. Kişi bu haklarını kendi koruyamıyorsa, içinde bulunduğu toplum korumalıdır. Emir bi'l-maruf, nehy ani'l-münker, bunu emreder.

Kadına yönelik şiddet, tarih boyunca ailenin bir iç meselesi gibi algılanmış, sadece eşleri ilgilendirdiği kabul edilmiştir. Örfte ve kanunda bunu engellenmek için hiçbir girişimde bulunulmamıştır. 2000'li yılların başından sonra Avrupa Birliği üyeliği için gereken hukuki altyapı çalışmalarından dolayı bu konuda gelişmeler yaşanmıştır. Anayasal ve yasal değişiklikler yapılmış; kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, yönetmelikler, yönergeler ve genelgeler çıkarılmaya başlanmıştır. Sözleşme, aile içine müdahale edebilen ilk girişim olduğu için övgüler almaktadır. Hâlbuki İslam Hukuku yüzyıllar öncesinden beri, ev içi ilişkileri müdahale alanı kapsamında görmektedir. Yaşamın hiçbir alanında şiddet ve haksızlığa müsaade etmemektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika'daki özel alana girmeyi reddeden yasalar, kadını en kısıtlı ve savunmasız oldukları alanda yani evde koruma sorumluluğundan tamamen kaçarak; onların mal varlıklarını ve bedenlerini sınırsız tahakküme maruz bırakmıştır.¹⁶⁷

Sözleşmede din, şiddete gerekçe olarak kabul edilmektedir. Günümüzde kadınlara yönelik pek çok zulmün kaynağının "din" gösterilmesi, dindarlara çok önemli sorumluluklar yüklemektedir. Dinin öngördüğü dünya hayatı iman edenler tarafından gerektiği gibi yaşanmadığında, bu davranışlar dine mal edilmektedir.¹⁶⁸

İslam dini barış ve huzur dinidir. Dünya ve ahirette de hedeflenen budur. Sadece kadına değil; hiçbir varlığa zulmedilmemesini emreder. Kişinin kendi nefesine bile zulmetmesini yasaklar. “Kadına şiddet” adı altında ayrı bir başlık oluşturmak, ayrımcılık ve ötekileştirmek olmaktadır. İslam'da insan olma vasfıyla kadın, zaten bütün insanların sahip olduğu haklara sahiptir.

İslam, her koşulda şiddetin karşısındadır. Savaş esnasında bile savaşa katılmayan kadın ve çocukların öldürülmesi Hz. Muhammed(sav) tarafından yasaklanmıştır. Yani İslam'da,

¹⁶⁶Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Gazali, *el- Mustasfa*, çev.Yunus Apaydın(Kayseri:Rey Yayıncılık,1994), 1:288.

¹⁶⁷ E.Tucker, *Toplumsal Cinsiyet*, 254.

¹⁶⁸Benli, “Toplumsal Sorumluluğumuz”, 367.

savaşta her şey mübah değildir. Cansız varlıklara zarar verilmesi ve şehrin talan edilip hububatın tahrip edilmesi de yasaktır. ¹⁶⁹

Kur'an'da en güzel ahlaka sahip olduğu ifade edilen Hz. Peygamber(s.a.v.)'in, eşlerine karşı hakaret ettiğine şahit olunmamıştır. Hz. Peygamber(s.a.v.), eşleriyle problemler yaşadığında bile asla vakarını ve edebini bozmamış ve eşlerine daima mütebbessim olmuştur. Problemleri sabırla, vahyin ve aklın rehberliğinde çözmeye gayret etmiştir. ¹⁷⁰

Hz. Peygamber(s.a.v.), kadınların Allah'ın emaneti olduğunu ifade etmiştir. Müminlerin ailelerine iyilik ve güzellikle muamele etmeleri gerektiğinin üzerinde çokça durmuştur. Abdullah b. Ömer'in, "Biz Peygamber zamanında hakkımızda bir vahiy inmesinden korktuğumuz için kadınlara söz söylemekten, haklarını yemekten ve onlara sert davranmaktan kaçınırdık. Peygamber (s.a.v.) vefat edince, biz de artık onlara karşı çok kırıcı davranır olduk. Onlara karşı kusurumuz arttı." şeklindeki ifadesi ¹⁷¹, Hz. Peygamber(sav)'in hanımlara karşı kötü muamelede bulunulmasını nasıl engellendiğini göstermektedir. Kocanın sebepsiz öfke göstermesi ve fiziksel istismarı kadının nikâh iptali istemesine yetmektedir. ¹⁷² Karısını dövmesi halinde kocanın talak hakkının kadına geçeceği görüşler de mevcuttur. ¹⁷³

Hz. Peygamber'in kadınlara tanıdığı haklar ve bu haklara riayetini dini bir yükümlülük olduğu çok kısa zaman içerisinde sahabilerde tesirini göstermiştir. Kadın, kendisine gösterilen bu değer sayesinde gerçek kimliğini ve saygınlığını kazanmıştır.

İslam, erkeğin hanımına hadi aşan fiillerine asla müsaade etmemektedir. Sad suresinde, Eyyub (a.s.)'ün bir nedenden ötürü hanımına yüz değnek vurmaya yemin ettiğinden bahsedilir. Allah-u Teâla, Eyyub (a.s.)'in eşini dövmesine izin vermemiştir. Ancak yeminini yerine getirmesi için eline bir demet sap alıp onunla eşine bir defa vurmasını önermiş, sabrından dolayı da onu övmüştür. Eyyub Peygamber(a.s.) 'in eşini dövme yemini Allah tarafından onaylanmamıştır. Ancak edilen yeminin yerine getirilebilmesi için, kadını incitmeyecek ve ona zarar vermeyecek şekilde hafif bir vurma eylemine dönüştürülmüştür. ¹⁷⁴

Hz. Peygamber(sav), şiddet gören bazı kadınları himayesi altına almıştır. Himaye, bir insanın başka bir insanı en üst düzeyde koruması altına aldığı ifade etmektedir. "Velid b.

¹⁶⁹ Buhari, "Cihad",147,148; Müslim, "Cihad", 24,25.

¹⁷⁰ Şemsuddin Muhammed Zeynuddin Abdurrauf el,Münavi, *Feyzu'l-Kadir* (Beyrut: Darü'l-Fikr,1972), 125.

¹⁷¹ Buhari, "Nikah", 80.

¹⁷² Tucker, Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet, 171.

¹⁷³ Tucker, Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet, 177.

¹⁷⁴ Sad, 38/41-44

Ukbe'nin hanımı Hz. Peygamber(sav)'e gelip: 'Velid beni dövüyor' diye şikâyetle bulununca, Resulullah(sav) da ona: "Git, ona seni himayeme aldığımı söyle" buyurmuştur."¹⁷⁵

Görülen fiziksel şiddet sonucunda gebelikler düşükle sonuçlanabilmektedir. Asr-ı saadette hamile bir kadın, yediği dayak sonucunda karnındaki bebeğini kaybetmiştir Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), bebek için diyet ödenmesine hükmetmiştir.¹⁷⁶

Hz. Peygamber(sav)'e evlilik konusunda kendisine danışıldığında, şiddete başvuran erkeklerin tercih edilmemesini tavsiye etmiştir. Sahabeden Fatma bint Kays: "İddetim bittiğinde Muaviye b. Ebi Süfyan ile Ebû Cehm'in beni istediklerini Resulullah'a söyledim. O da 'Ebû Cehm, sopasını elinden bırakmayan biridir.'" dedi."¹⁷⁷

Hz. Peygamber(sav)'in davranışlarına baktığımızda, eşlerine karşı fiziksel ya da psikolojik hiç bir şiddet uygulamadığını görmekteyiz. Hz. Peygamber(sav), hanımlarına merhametli ve saygılı davranır; işlerinde onlara yardım ederdi. Müslüman olmadan önce ceval ve sert kişiliği ile bilinen Hz. Ömer(r.a.)'in kadınlara olan tutumu bile İslam ile değişmiştir.¹⁷⁸

İslam'dan önce kadına şiddetin çok farklı şekilleri mevcuttu. İslam, bunları kaldırmıştır. Örneğin; zihâr isimli bir yemin çeşidinden bahsedilmektedir. Zihâr, bir erkeğin "Senin sırtın bana annemin sırtı gibidir" şeklinde bir ifadeyle, eşi ile birlikte olmayacağına dair yemin etmesidir. Cahiliye Arapları arasında kadını kendine haram kılma şekli olarak kabul edilen zihâr, boşanmanın bir türüdür. Koca, zihâr ifadesiyle birlikte eşini boşamış olurdu.¹⁷⁹ Boşamanın sınırı da olmadığı için, bunu dilediği kadar tekrar edebilirdi. İslam zihârı, boşanma kategorisinden çıkarıp yemin kategorisine dâhil etmiştir. Kocanın pişmanlık duyması durumunda kefarete ödemeksizin bir araya gelmesini ise yasaklanmıştır.¹⁸⁰ Burada söz konusu kefarete bir köle azat etmektir.¹⁸¹ Bu düzenleme, kadınları psikolojik bir şiddet türünden korumak için yapılmıştır.

İslam'dan önce erkeklerin boşanmayı, hanımlarına karşı bir şiddete dönüştürdükleri görülmektedir. Koca, iddet süresi müddetince hanımını dilediği kadar boşayıp sonra geri

¹⁷⁵ Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Süleyman El-Mekki Er-Rudani, *Cem'ül-Fevaid*, (Kuveyt: Mektebetu İbn Kesir, 1998) 4:114.

¹⁷⁶ Ebu Davud, "Diyat", 19; Tirmizi, "Diyat", 15.

¹⁷⁷ Muvatta, "Talak", 67.

¹⁷⁸ Benli, "Toplumsal Sorumluluğumuz", 364.

¹⁷⁹ Feyza Betül Köse, "Cahiliye'den İslam'a Kadına Yönelik Şiddet", (Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18, 2018), 81.

¹⁸⁰ Köse, "Kadına Yönelik Şiddet", 82.

¹⁸¹ Mücadele, 58/3-4.

dönebiliyorlardı.¹⁸² Bu, en azından psikolojik bir şiddettir. İslam, daha önceki bölümlerde zikrettiğimiz gibi talak hakkının bu şekilde kullanılmaması için bazı kurallar getirmiştir. Dinin gerçekleştirdiği bütün bu düzenlemeler kadınların haklarını korumaya yöneliktir.

Şiddetin en ağır türlerinden biri de tecavüzdür. Cinsel içerikli şiddetin her türlü İslam'da yasaklanmış ve bu suçu işleyen tarafa cezai müeyyideler getirilmiştir. Cahiliye döneminde cariyelere yönelik cinsel şiddet, suç sayılmamaktaydı. İslam'da ise kadının hür veya cariyeye olması, suçu işleyene verilecek cezada bir indirim sebebi olmamaktadır¹⁸³

İslam Hukuku, tecavüz fiilini müstakil bir suç türü olarak değerlendirilmeyip, zina suçu kapsamında ele almıştır. Bu nedenle had cezası ve tazminat takdir edilmiştir. Bazen had cezası ile birlikte diyet de öngörülmüştür. Hapis cezası da verildiği görülmektedir. Örneğin; Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmed döneminde tecavüz suçuna para cezası verilmiş, bazı durumlarda ise celde takdir edilmiştir. II. Beyazıt döneminde, hadım cezası öngörülmüştür. Yavuz Sultan Selim döneminde, zekerinin kesilmesi uygun görülmüş, böylece zina ile tecavüz suçu birbirinden belirgin olarak ayrılmıştır. Kanuni döneminde ise; recm, had ve diyet cezaları verilmiştir. İslam Ceza Hukukunda cezalar had, kısas ve tazir şeklinde üçlü bir taksime tabi tutulmuş; bunlardan tazir cezası, ilgili makama bırakılmıştır. Bu yüzden farklı ceza uygulamaları görülmektedir.¹⁸⁴

Sözleşmeye göre tecavüz suçuna verilecek olan cezaya baktığımızda; ceza için gerekli olan kanun düzenlemelerinin yapılması ve tazminat ödenmesi dışında bir ayrıntıdan bahsedilmemektedir. Suça verilecek ceza netleştirilmemiştir.

Mezheplerde tecavüz suçunun cezası şu şekildedir: Hanefilerde tecavüz suçu cezası had gerektirir fakat mehir gerektirmez.¹⁸⁵ Hanefiler, tecavüzü zinadan daha ağır bir suç kabul etmekle birlikte her iki suç için de zina hadi cezasını uygun görürler. Bu konuda zina hadi yanında mehri gerekli görmezler. Hırsızlık suçunda el kesme cezası verildiğinde çalınan malın iadesinin gerekmemesine benzeterek bu hüküm verilmiştir. Delil olarak da zina eden kadının mehir alamayacağını ileri sürerler. Ayrıca bir tazminat gerekmez.¹⁸⁶ Şafilerde ise, had cezasına

¹⁸² Köse, “Kadına Yönelik Şiddet”, 88. (Bir adam hanımına, “Vallahi seni ölene kadar ne tam olarak boşayacağım ne de karım olarak bulunduracağım” demişti. Hanımının bunun nasıl olacağını sorması üzerine de, “Seni boşayacağı/m fakat iddetin bitmek üzereyken tekrar döneceğim” cevabını vermişti.)

¹⁸³ Köse, “Kadına Yönelik Şiddet”, 90.

¹⁸⁴ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Kanunu*, (İstanbul: Arı- Sanat Yayınları, 2014), 346, 349, 351.

¹⁸⁵ Serahsi, *el-Mebsud*, (Beyrut: Dar’ul- Marife, 2011), 9:53

¹⁸⁶ Adem Yıldırım, “İslam Hukukunda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Hetk-i Irz (Tecavüz) Suçunun Cezası ve Kur’an Ceza İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi”(İzmir: *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47, 2018), 231.

ilave olarak mehir ve diyet ödenmelidir. Organ zarar görmüşse ayrıca diyet gerekir. Hatta mezhep içerisinde bekâret bedelini gerekli görenler bile olmuştur.¹⁸⁷ Malikilerde de, organa zarar verilmişse diyet gerekir. Hanbelilerde ise, mehir ve diyet gerekir. Bir kısmı ise bekâret bedelini gerekli görür.¹⁸⁸ Şia ise bu suçun cezası olarak öldürülmeyi uygun görür. Bekâr da olsa evli de olsa kadına mehir verilmesi gerekir.¹⁸⁹

Tecavüz suçu, zina suçundan müstakil bir suç olarak ele alınmalıdır. Evlinin zina etme cezası recm, bekârın zina etme cezası ise celdedir. Tecavüz suçu zina suçuna kıyasla verildiğinde; evlilere uygulanan ceza nispeten yeterli olsa da, bekâra uygulanan celde cezası yeterli değildir. Hukuken de ahlaken de bu ceza yeterli değildir. İslam Hukuku'nda ceza, suça göre belirlenir. Suçun maddi ve manevi unsurları değişirse, suçun vasıflarına göre yeni bir ceza düzenlemesi yapılabilir.

Sonuç olarak; had cezası, tecavüz suçu için yeterli bir ceza değildir. Çünkü zina suçundan farklı olarak rıza yoktur. Tecavüz suçu maddi ve manevi kayıplara neden olmaktadır. Manevi kayıpların da bir bedeli olmalıdır. Buna karşılık bir miktar tazminat ödenebilir. Hadler, Allah hakkı kapsamındadır. Tazminatlar ise, kul hakkı kapsamında yer almaktadır. Allah'a karşı işlenen suça verilen ceza farklı; kul hakkına verilen ceza farklıdır. Nitekim Fatıma bint Esved, cereyan eden bir hırsızlık vakasında, had cezasının yanında malın tazmin edilmesini de uygun görmüştür.

Tecavüz eden kişiye hadım cezasının uygun görülmesi, bu suçun kısas gerektiren suçlar arasında değerlendirilmesi sebebiyledir. Tecavüz, mağdurlara hayatları boyunca silinmeyecek maddi manevi izler açmaktadır. Bu suça ceza verirken, mağduriyetin derecesi akıldan çıkarılmamalıdır. Cerrahi hadım bu yüzden uygun görülmüş bir cezadır. Böyle bir ceza toplumun vicdanını rahatlatıp, kendilerini güvende hissettirecektir. Böyle bir suçu aklıdan geçirenler için de caydırıcı olacağı kesindir. Olay esnasında başka yaralanmalar da meydana gelirse; bunun cezası ayrıca verilmelidir. Kadına şiddet veya şiddete teşebbüs sonucunda mağdur hayatını kaybetmişse, dava artık cinayet kapsamında ele alınır. Sözleşmedeki gibi 'kadın'ın canına değil; cana kastetmek suçu söz konusudur. Kadının canına kastetmek daha farklı bir suç değildir. TÜİK verilerine göre öldürülen erkekler kadınlardan daha fazladır. Erkekler tarafından öldürülen kadın sayısı ise kadınların öldürdüğü erkek sayısından daha

¹⁸⁷ Serahsi, el-Mebcut, 9: 75, Maverdi, el-Havil kebir, 12: 296.

¹⁸⁸ Maverdi, el-Havil - kebir, XII,294.

¹⁸⁹ Ebu Ca'fer Muhammed b. Hasan b. Ali et-Tusi, el-Mebcut fi Fıkhı'l-İmamiyye, Daru'l-Kitabi'l-İslami (Beirut: t.y.) 3:73

fazladır. ¹⁹⁰ Bu da kadının fiziksel güç açısından daha zayıf; erkeklerin şiddete eğilim nedenlerini daha çok taşıyıcı olduğunu göstermektedir.

İslam'da kasıtlı olarak cana verilen zararda, kısas takdir edilmektedir.¹⁹¹ Kişi karşısındakinin kolunu kasten kesse, kendi koluyla öder. Cinayet işlerse bunu canıyla öder. Cezalandırma işlemi mahkeme tarafından yürütülür. Kişi, kendi ceza kesememektedir.

İnsan yaşamı kutsaldır ve hiç kimsenin buna müdahale hakkı yoktur. Kişi, bir başkasının canına kıymasının bedelini canıyla öder. ¹⁹² Müebbet hapis adı altında cezaevinde yatmanın caydırıcılığı çok daha azdır. Bir kadına işkence eden, tecavüz edip onu öldüren kişiye verilen ceza; müebbet hapistir. Bu 'müebbet'lik ise çoğu zaman bir af ile sona erebilmektedir. İnfaz kanunu gereği belli bir süreyi tamamladıktan sonra bu suçlular serbest bırakılmaktadır. 5275 sayılı kanununun 107/2. maddesine göre bütün aile bireylerini öldüren bir kişi, ağırlaştırılmış 45 yıl müebbet hapis cezası almaktadır. Ceza süresinin 30 yılını infaz kurumunda geçirirse, "koşullu salıverilme" hakkından yararlanır. Yani bir aileyi katletmenin cezası, 30 yıl hapis yatmaktır.¹⁹³ İslam'da öngörülen kısas cezası, mağdur açısından istenilen iç rahatlığını sağlamaktadır. Bir katil adayının emelini gerçekleştirmesi halinde kendi canına kıyılacağını bilmesi, daha alıkoyucu bir cezadır. Bu şekilde cinayete niyet edenler caydırılmış olur. Şeriatı acımasızca eleştirenler, bir tecavüz ve tecavüz sonucu cinayet gerçekleştiğinde şeriatın öngördüğü idam cezasını talep etmektedirler.

İslam, hakların korunmasını temin amacıyla bazı yaptırımlar öngörmüştür. Ortaya çıkabilecek yeni problemlerde otorite sahibi kişilere yetkiler vererek hukuk sitemini canlı tutmuştur. Tecavüz suçuna verilmiş olan cezalar, günümüzde verilecek olan cezalara ışık tutması açısından önemlidir.

20. yüzyılın sonlarında Bosna' da kitlesel bir tecavüzle karşılaşılacaktır. Tecavüzü kınayan Avrupa ve Birleşmiş Milletler, bu insanlık dışı vahşete seyirci kalmıştır. Böyle bir söylemin ne derece tutarlı olduğu, bu çalışmaların ne derece samimi olduğu tartışmalıdır. Birleşmiş Milletler verilerine göre ABD' de her 15 saniyede bir kadın, kocası veya nikâhsız birlikteliği olan erkek tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Adalet Bakanlığı'na göre ABD'de

¹⁹⁰ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2019-33710#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%202019%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20%C3%B6len,%20C4%C3%BCn%C3%BC%20kad%C4%B1nlar%20olu%C5%9Fturdu.>

¹⁹¹ el- Bakara 2/179.

¹⁹² Bakara, 2/178.

¹⁹³ Kılıçarslan, "Kadına Yönelik Şiddet", 966.

her 90 saniyede bir kadın tecavüze uğramaktadır. Sıfır bedene mahkûm edilmiş kadın, sinemada, medya da, internette ve çalışma hayatında, cinsel kimliği üzerinden istismara maruz kalmaktadır. Cinsel kimliğini özgürce yaşamak adına sorumluluk alacak yaşta olmayan genç kızlar, bebek dünyaya getirmektedir. Toplumda psiko-sosyal sorunlar zaman geçtikçe artmaktadır.¹⁹⁴

Kalıcı çözümler için, mevcut durumu etraflıca değerlendirmek gerekir. Birilerinin özgürlüğünün sınırı çizilmediği takdirde, diğerlerinin özgürlüğü sınırlanır. İsteddiği gibi giyinmekte özgür olduğunu düşünen kadınların özgürlüğü, erkeklerin nefislerini dinleyerek istediklerini yapma özgürlüğü ile çatışır. İslam kadınla ilgili bazı emir ve yasaklarıyla kadını korumak ister. Kadın istismarının farklı formları türemiştir. Kadını dişiliğine indirgeyen bir piyasa söz konusudur. Medya ve internet, kadın istismarının zemin bulduğu en yaygın araç haline gelmiştir.¹⁹⁵ Erkeklerin bedenlerinin teşhir edildiği ise daha nadir görülmektedir. Nitekim erkekler takım elbiseli ve kravatlı gezerken, kadınlar çoğu zaman kış mevsiminde bile çok açık giyinebilmektedir. En azından her kıyafetin her mekânda giyilmeyeceği bilinmelidir. Erkeklerin bozulan tabiatıyla bu faktörler bir araya gelince istenmeyen tablolar ortaya çıkmaktadır. Kadın açıldıkça kadın-erkek eşitliği sağlanmak yerine; kadını erkekten ayıran ayrıntıları yani kadınlığı ön plana çıkarılmış olur. Hedeflenen eşitlik bu şekilde sağlanamaz. Her vesile ile kadın bedeni teşhir edilmekte, ulaşılması kolay hale getirilmektedir. Buna karşılık tecavüz ve taciz vakaları artmakta, çözüm ise sadece bu tür eylemlerin ağır bir şekilde cezalandırılması şeklinde olmaktadır.¹⁹⁶

Şiddeti engellemek adına köklü çözümler için failler üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Suçu işleme faktörleri, tarafsız bir şekilde tespit edilmelidir. Suçu işlemesine engel olacak olan “oto-kontrolü sağlama becerisi” kazandırılmalıdır. İnsan suç işlemeye meyillidir. Suç işlendikten sonra suçlunun durumu önem arz etmektedir. Suçlular rehâbilité edilmelidir.¹⁹⁷ Aksi takdirde kişi, aynı suçu işleyeme devam edebilir. Suçun derecesine göre bir ceza takdir edilmelidir. Ceza, suçluyu eğitir ve onu topluma kazandırır.¹⁹⁸

Allah ve ahiret günü inancına olan eksiklik şiddetin temel nedenlerden biridir. Çünkü bu kişilerde sorguya çekilme şuuru tam yerleşmemiştir. Ceza ve ödül anlamında bilinçli ya da

¹⁹⁴ Ataseven, “Sivil Toplum Kuruluşları”, 319.

¹⁹⁵ Ataseven, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”, 321.

¹⁹⁶ Bayraktar, “Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I”,113.

¹⁹⁷ Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*,177.

¹⁹⁸ Kılıçarslan, “Kadına Yönelik Şiddet”, 966; İbrahim Çalışkan, “İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları” (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1989), 370.

bilinçsiz şüpheler taşınmaktadır. ¹⁹⁹ İslam, ahiret inancı mekanizmasıyla insanları terbiye eder. Dolayısıyla bütün bireylere sağlam bir ahiret inancı aşılmalıdır. Böylece her fiilin bir karşılığının olduğu bilinir. İslam güzel ahlakı tavsiye eder. Bu konuda müminlerin yarışmalarını ister. Üretilen çözümlerin Allah'a ve ahiret gününe imanla irtibatı kurulmadığı için kalıcı çözümler sağlanamamaktadır. Sorun Batı'dan farklıysa, çözüm de farklı olmalıdır. Bir toplumda çare, diğer bir toplumda sorun olabilir. Başka bir doğruyla bir başka yanlış düzeltilemez. Her toplum kendi dinamikleriyle sorunlarını çözmelidir.

İslam, kadına şiddete sebep olan içki gibi zararlı alışkanlıkları da yasaklamıştır. İslam'da emir ve yasaklar bir bütündür. İslam bütün kaideleriyle yaşanır, dünya ve ahiret saadeti sağlanmış olur.

Hedef 'kadına şiddet' yerine 'şiddet' olmalıdır. Şiddet, cinsiyete indirgenmemelidir. Fail ve fiil kınanmalıdır. Karşı cinse savaş açmak yerine; zulme karşı savaş açılmalıdır. Meseleyi "insan" üst başlığı yerine, "kadın" alt başlığı ile ele almak yanlış bir tutumdur. Kadınlar böylelikle başka bir ötekileştirme şekliyle karşı karşıya kalmaktadır.

Sözleşme, kadına karşı şiddet ve kadınların haklarını savunmak amacıyla kurulan STK (sivil toplum kuruluşlarını) destekler. ²⁰⁰ Sivil Toplum Kuruluşları hakların korunmasında önemli bir yer tutmaktadır. İslam, on dört yüzyıl önce bu yapılanmayı 'emir bil maruf ve nehy anil münker' kapsamında desteklemiştir. Kurulan örgütler insan merkezli olmalı, erkek karşıtı olmamalıdır.

İstanbul Sözleşmesi gibi çözüm denemelerinin rapor verilerine bakıldığında, pek başarılı olduğu söylenememektedir. İstenen sonuç bir türlü alınamamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri; ahlaki eğitim ve inanç ile desteklenmemesidir. Aile kurumu din, ahlak gibi hukuku aşan değerler üzerine inşa edilir. Bu değerlerde çözümlenince, dış etkenlere karşı savunmasız kalınır. Şiddetin artma sebebi de budur. İslam'da aile hukuk ile kurulur, ahlak ile sürdürülür.²⁰¹

Kadın hakları ihlallerinin devam ediyor olması, evrensel beyannamelerin amacına ulaşamadığını göstermektedir. İnsan Hakları uygulamalarının evrensel boyutta bir geçerliliğe sahip olması; farklı kültürlerin, dinlerin ve geleneklerin dikkate alınması ile mümkün olabilir..

¹⁹⁹ Demircan, "Cinsiyet, Fıtrat ve İslam", 137.

²⁰⁰ İstanbul Sözleşmesi, Madde 13/1.

²⁰¹ Aytepe vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 172.

İlahi bir emanet olmaktan çıkarılan kadın, küresel dünyanın manevi değerlerden uzak tanımı, beraberinde kadın hakları ihlallerini ve istismarını getirmektedir.²⁰² Şiddet, sadece sözleşme, hukuk kuralları ile önlenemez.²⁰³ Şiddeti önlemek için ahlaka ihtiyaç vardır. Şiddet meselesini kökten çözebilmek için ceza düzenlemelerinin yanı sıra, büyük çaplı bir çalışmaya ihtiyaç vardır. Şiddetin önüne geçmek için; menfaatleri peşinde koşan akıl, akl-ı selime dönüştürülmelidir.²⁰⁴

Nisa Suresi 34. Ayet

Kadına şiddet kapsamında Kur'an'da en çok gündeme getirilen ayet: Nisa Suresi 34. ayettir.²⁰⁵ Bu yüzden çalışmamızda bu ayetin de ele alınması gerektiğini uygun gördük.

Nisa suresinin 34. ayeti, bir kadının babasıyla beraber Hz. Peygamber(sav)'e gelerek kocası tarafından dövüldüğünü şikâyet etmesi ve Hz. Peygamber'in şikayete konu olan adamın hanımına yaptığı bu kaba davranışından dolayı öfkelenerek kadına da kocasına karşı misillemede bulunulmasını istemesi üzerine gelmiştir. Ayet, hanımının nüşuzu²⁰⁶ söz konusu olduğunda kocanın sergilemesi gereken aşamaları açıklamaktadır. Ailenin idamesini sağlanmak amaçlanmaktadır.²⁰⁷

Evlilik hukukuna riayet etmemesi, evlilik birliğini sürdürmeyi engelleyecek düzeyde geçimsizlik sergilemesi anlamına gelen Nüşuz kelimesinin kapsadığı davranış biçimleri, İslam literatüründe ihtilafli bir konudur. Çoğunluğa göre ayetteki nüşuz kelimesi, kadının iffetsizlik yapması yani zina suçunu işlememesi ve Allah'ın yasaklarını çiğnemesi anlamında kullanılmıştır. Bu konudaki görüşleri genel itibariyle ikiye ayırabiliriz. Birincisi: ayetteki dövün kelimesinin ilgili durumlarda dövme fiiline ruhsat vermesi görüşüdür. İkincisi ise: bu ayet farklı bağlamlarda ele alınarak dövmek kastedilmemiş olduğu görüşüdür.

İlk görüşe göre: kadın ile yatağı ayırmak zina sonucunda hamilelik ihtimalinin tespit aracı olarak, dayak ise zina cezasının uygulanması olarak görülmüştür. Buradaki dayak, iz bırakmayacak şekilde olmalıdır.²⁰⁸ Ayetteki “dövün” kelimesi bir emir değildir. Bazı

²⁰² Nejdet Durak, , “Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu: İnsan Hakları Sözleşmelerinde ve İslam'da Kadın Hakları” (Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015), 93.

²⁰³ AYTEPE vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 172.

²⁰⁴ AYTEPE vd., *İstanbul Sözleşmesi*, 186

²⁰⁵ "Erkekler kadınların başlarında olurlar. Bu, Allah'ın birine diğerinden fazlasını vermesi ve mallarından harcama yapmaları sebebiyledir. İyi kadınlar, boyun eğenler ve Allah'ın korumasına karşılık yalnızken kendilerini koruyanlardır. Nüşuzundan korktuğunuz kadınlara gelince; onlara öğüt verin, yataklarında yalnız bırakın ve onları dövün. Eğer size itaat ederlerse onlara karşı başka bir yol aramayın. Allah yücedir, büyüktür."

²⁰⁶ Bkz. nüşuz

²⁰⁷ Özdeş, “Kadının Konumu”, 75.

²⁰⁸ Bayındır, “Toplumsal Cinsiyet” ,69.

durumlarda başvurulacak son çareye dair bir ruhsattır.²⁰⁹ Dövülebilir ifadesi yapılması gereken bir vazifeyi ifade etmemektedir.²¹⁰ Ailesinin onurunu düşünerek yargıya gidemeyen kişi yaralamayacak şekilde bir dövme ile yüz celdeyi sembolize eden bir ceza uygulamış olur. İslam'da bu yönüme başvurulmaksızın Lian da uygulanabilir.²¹¹

Dayak bir cezai müeyyide olarak temel kaynaklarımızda ve pratiğimizde vardır. Sadece kadınların maruz kaldığı bir şey değildir. Kadın, erkek ve çocuklar için söz konusu olabilir.²¹² Kadının yuvanın yıkılmasına neden olacak tavırlar sergilemesi durumunda erkeğin ıslah amacıyla aile maslahatını temin için adına bir hukuk tedbiri olarak görülmektedir. Yuvanın yıkılmasını önlemeye yönelik bir çözüm olarak görülmüştür. Kur'an, kadınları kastederek erkeklere hitaben, en-Nisa, 4/19. Ayette "Onlarla güzel geçinin" emri vermektedir. Hanımı ve çocuklarını cehennem ateşinden koruma görevini erkeklere yüklenmiştir. Bu ayete göre erkek, sadece kendisini değil, aynı zamanda aile fertlerini de cehennem ateşin kurtarmakla görevlidir. Bunun için gereken eğitim ve öğretimi onlara vermek, onları tedip etmek zorundadır.²¹³

İkinci görüş kategorisinde ise farklı yorumlar görmekteyiz. Kur'an'ın indiği dönemde dövmenin çok yaygın olduğunu ve Kur'an'ın bunu önce azaltmaya ve sonra da tamamen kaldırmaya çalıştığını savunan yorumcular da vardır. Bir kısmı ise bu ayetin Kur'an bütünlüğü içinde ele alınması gerektiği, Kur'an'ın 'dövme hakkı' şeklinde bir hak vermediğini, müsaade edilenin kadının saldırganlığı karşısında kendini savunmaktan ibaret olduğunu söyleyerek dövmeyle karşı çıkanlar da mevcuttur.²¹⁴ Ayetteki dövme anlamına gelen kelimenin başka anlamlar içerebileceğini savunanlar da bulunmaktadır.²¹⁵ Bazı tefsirciler, konuyu tarihselci bir yaklaşımla ele almışlardır. Her zaman ve her durumda geçerli değildir.²¹⁶ İbn-i Aşûr (ö. 1973), bir babanın evladını veya bir öğretmenin öğrencisini dövmesine benzeyen tedip amaçlı dövmenin kocanın hakkı olduğunu; kadının hayâsızlığının cezalandırılmasının mahkeme kararıyla olacağını ifade etmektedir.²¹⁷ İslam hukukçularından bazıları ise; hukuk zaviyesinden yaklaşarak dövmenin, nasihat verme ve yatağında yalnız bırakma tedbirlerinin işe yaramaması

²⁰⁹ "Ashabım! Kadınlarınıza iyi davranmanızı/ iyi davranılmasını öğütlemenizi tavsiye ederim. Zira onlar sizin gözetiminiz altıdadır. Fahişe-i mübeyyine/zina yapmadıkça onlara karşı yeric ve zarar verici bir şekilde davranma hakkınız yoktur. Eğer zina ederlerse, onları yataklarında yalnız bırakabilir ve onları yaralamayacak şekilde dövebilirsiniz." (Müslim, "Hac" 132).

²¹⁰ Demircan, "Cinsiyet, Fıtrat ve İslam", 138.

²¹¹ Demircan, "Cinsiyet, Fıtrat ve İslam", 140- 141.

²¹² Bayraktar, "Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I", 104.

²¹³ et-Tahrim, 66/6 : "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."

²¹⁴ Kılıçarslan, "Kadına Yönelik Şiddet", 982,983.

²¹⁵ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'daki İslam* (İstanbul: Yeni Boyut Yayınları,1997), 554-555.

²¹⁶ İbn Aşur, V, 41-42

²¹⁷ Kılıçarslan, "Kadına Yönelik Şiddet",983.

durumunda devreye giren, sınırları belirlenmiş hukuki bir müeyyide olduğunu savunmaktadır. Bu tedip hakkı suiistimale ve keyfiliğe yer verilmeyecek şekilde belirli sınırlar çerçevesinde kullanılmalıdır.²¹⁸ Ayetteki kelimesinin dövmek anlamı konusunda var olan tartışmalar gösteriyor ki, dinin dövmek konusunda asla bir teşviki yoktur. Hatta kınanması söz konusudur.
219

İslam, kadınlara sözlü veya fiili şiddet uygulanmasını onaylamamaktadır. Hz. Peygamber, hayatı boyunca eşlerine şiddet uygulamamış, himayesinde bulunan hiçbir kimseyi dövmemiş, bu konuda ashabına da izin vermemiştir.²²⁰ Hz. Peygamber'in, karısını döven bir erkeği haklı gördüğüne dair bir bilgiye hiçbir kaynakta rastlanmamaktadır. Aksine, eşlerini dövenlerin, hayırlı kimselerden olamayacağını ifade etmektedir.²²¹ Kocasından şiddet gören Ümmü Cemil adındaki bir kadın sahabi, durumu Peygamber'e (a.s.) bildirdiğinde, kadının kocasını karşısına alarak: "eşinden ayrılmak ister misin?" diye sormuş ve onu karısından ayırmıştır.²²² Sahabe hanımlarından benzer şikâyetler gelmeye başlayınca, Hz. Peygamber ashabını toplayıp vaaz vermiştir: "Sizin en hayırlınız benim ve hiç kimseye el kaldırmadım." buyurdu.²²³ Hz. Peygamber, erkek sahabilere şöyle nasihatte bulunurdu: "Sizin hayırlınız, hanımına iyi davranandır."²²⁴

Burada iffetli kadına atılan zina iftirasının cezasına vurgu yapmakta fayda görmekteyiz. Özellikle kadınlara vurgu yapılan ayete göre²²⁵; zina suçunun tespiti için yeteri kadar şahit getirilemez ve suç ispat edilemezse, ithamda bulunan kişiye iftira cezası verilmektedir. Bu durumda 80 değnek cezası verilmektedir. Ayette sadece kadınlardan bahsedilmektedir. Erkeklerden bahsedilmemektedir. Kıyas ile erkek için de aynı hüküm verilmiştir.

Hz. Peygamber(sav), ifk hadisesinde bile içine düşen şüpheyeye rağmen Hz. Aişe(a.s.)'ye şiddet uygulamamıştır. Daha sonra Hz. Aişe(a.s.)'yi aklayan ayet nazil olmuştur. Hz. Peygamber(sav)'i örnek alan her mümin; O'nu, hanımlarına tavrı konusunda da örnek

²¹⁸M. Rahmi Telkenaroğlu, *İslam Hukukunda İhmali Suçlar* (Konya: Hüner Yayınları,2014), 157- 159.

²¹⁹ "Kimse karısını, gündüzün köle gibi kırbaçlayıp akşam onunla yatağa girmesin." (Buhari, "Nikah", 93).

²²⁰ Ateş, "Kadın Bakış", 120; Buhari, "Edeb", 39; Müslim, "Fedail", 13; İbn Mace, "Nikah", 51. (Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: 'Rasulullah'a (sav) on yıl hizmet ettim. Bu zaman zarfında bana bir kez olsun 'öf' demedi. Yaptığım bir iş için, 'Onu niçin öyle yaptın?'; yapmadığım bir iş için de, 'Onu niçin yapmadın?' demedi.")

²²¹ Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Main'in Abdürrezzak, *Musannef*, çev.Hüseyin Yıldız (İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2013), 9:442-443: İbn Mace, "Nikah", 51; Ebu Davud, "Nikah", 43: "Kadınları dövmeyiniz. Bilin ki kadınları dövenler hayırlılarınız değildir."

²²² İbn Hacer, *el-İsabe*, 4:420.

²²³ Buhari "Nikah", 89.

²²⁴ Müslim, "Birr", 149.

²²⁵ Nur 24/ 23.

almalıdır. Güzel dünya nimetlerinden kabul edilen salih bir kadın, erkek için ömür boyu bir salih amel kaynağı, cennete gitme vesilesidir. Bu yüzden ona, güzel muamelede bulunmalıdır.

2.9. KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİNE İLİŞKİN TUTUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanoğlu, bir erkek ve bir kadın olmak üzere iki cinsiyet şeklinde yaratılmıştır. İnsanın doğarken kadın ya da erkek olduğu fiziksel ve biyolojik olarak belirlenmiştir. Bu değiştirilemez bir özelliktir. Kadın ve erkek, yaratılmış olduğu cinsiyet özelliklerine göre önce aile, sonra toplum içerisinde bir takım roller almışlardır. Birbirini tamamlayan bu görev dağılımı, bireylerin hayatını kolaylaştırmaktadır. Genelde kadın, anne olmasından dolayı ev içi işlerle ilgilenirken; erkek, evin dışında geçim temin etmektedir. Bu yüzden ailenin temsil görevi erkeğe verilmiştir. Bir takım gerekçelerden ötürü bu görev dağılımının sonuçları kimi zaman eşitsizlik olarak görülmüştür. Toplumsal konumuna bağlı olarak erkelerin, elde ettikleri gücü kadınlara karşı bir sömürü aracı olarak kullanması gibi haklı sebeplerin de bulunduğu bir gerçektir.

Kadına ve aile içi şiddet ile mücadele eden İstanbul Sözleşmesi, toplumda var olan kadın-erkek eşitsizliğinin giderilmesini hedeflemektedir.²²⁶ Sözleşmede, şiddetin tek çözümünün adeta sadece toplumsal cinsiyet eşitliğinden ibaret olduğu görülmektedir. Avrupa, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda en üst sıralarda yer almaktadır. Fakat burada kadına yönelik şiddet, tecavüz ve cinayet vakaları çok yüksektir.

Sözleşmede, kadınların korunması adına alınan tedbirlerin “ayrımcılık” olarak değerlendirilemeyeceği ifade edilmektedir. Bu ifade; var olan bir ayrımcılığı, ayrımcılıktan başka bir şekilde değerlendirmeye yetmez. Adalet önünde herkes eşittir. Kimseye ayrımcılık yapılamaz. Bir grubu korumak adına diğer bir grubun haklarının sınırlandırılması, temel hak ve özgürlüklere ters düşmektedir. Kadınlara yönelik düzenlemeler yapılırken, erkeklerin hak ve özgürlükleri sınırlandırılmamalıdır. Türk Medeni Kanunu 8. maddeye göre; her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar hukuk düzeninin sınırları içinde haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler. Sözleşmede hedeflenenin, eşitlikten ziyade pozitif ayrımcılık gibi görünmektedir.

Kadın, toplumun temel yapı taşlarından biridir. İslam dini kadını; annelik vasfıyla çok ayrı bir mertebeye layık görmüştür. Kadın; bir kız kardeş, bir evlattır, bir annedir. Verdiği emek ve gösterdiği sabırdan ötürü birçok haklara sahiptir. Bu yüzden, Veda Hutbesi’nde kadın

²²⁶ İstanbul Sözleşmesi, Madde 1/b

haklarının bilhassa altı çizilmiştir. Kadınlara karşı her türlü muamelede Allah'tan korkulması gerektiği; onların Allah'ın birer emaneti olduğu vurgulanmıştır.

İslam'dan önce kadın; ne bir kız çocuğu ne bir anne ne de yaşlı bir kadın olarak saygıya değer görülüyordu. İslam, kadınları kocalarına verilen Allah'ın bir emaneti olarak görmektedir.²²⁷ İslam'da emanete ihanet etmenin, münafıklık alametlerinden kabul edildiğinin altını çizmek gerekir. Hz. Peygamber(s.a.v.), emanet olan hanımlarına, beylerin yediklerinden yedirmeleri, giydiklerinden giydirmeleri konusunda tavsiyede bulunup, onlara çirkin söz söylemeleri, onları dövmelerini yasaklamıştır.²²⁸

İslam'da kadının en değerli rollerinden biri anneliğidir. İslam'dan önce kadın, anne olarak bile değer görmüyordu. Kadının annelik rolü ön plana çıkarılmış, ayaklarının altında cennet olduğunu vaad edilerek²²⁹ onlara iyi muamelede davranılması emredilmiştir. Böylece İslam dini, kadını sarsılmaz bir tahta oturtmuştur.²³⁰ Babalık hakkı da Kuran'da birçok yerde anneye birlikte zikredilmiştir. Fakat annenin hakkı babanın hakkının yanında çok daha farklı bir yere sahiptir.²³¹ Allah-u Teâla, kendine ibadetten hemen sonra ikinci sırada anne ve babaya iyi muamelede bulunulmayı zikreder. Onlara 'öf' kelimesi bile denilmesini yasaklar.²³² Allah-u Teâla'nın rızası, ana-babanın rızası; gazabı da, ana-babanın gazabı olarak görülmüştür.

Asr-ı saadette hanımlar, hayatın her alanında rol almışlardır. Örneğin; Hz. Peygamber(sav)'in hanımları -özellikle Ümmü Seleme ve Hz. Aişe- eğitim alanında önemli bir yere sahiptir. Sosyal hayatta olduğu gibi ibadetlerde de kadınların faal olduklarını bilmekteyiz. Mescitte Hz. Peygamber (sav)'in arkasında namaz kıldıklarını görmekteyiz. Hz. Peygamber(sav), kadınların mescitlere gitmesine mani olunmamasını emretmiştir.²³³ Hatta

²²⁷ Veda hutbesinde Hz. Peygamber(sav), kadınların bir emanet olduğunu şöyle ifade etmektedir: "Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah emaneti olarak aldınız, onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız, onların aile yuvasını, hoşlanmadığımız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, örf ve âdete göre, her türlü yiyecek ve giyimlerini temin etmenizdir." (Tirmizi, "Hac", 57).

²²⁸ Müslim, "Nikah", 32.

²²⁹ Nesai, "Cihad", 6.

²³⁰ Lokman 31/14.

²³¹ "Ey Allah'ın Resûlü, kime iyilik yapayım? diye sorulunca Hz. Peygamber (sav) : "Annene" diye cevap verdi. "Sonra kime?" diye tekrar ettim. "Annene" dedi. "Sonra kime?" dedim. "Annene" dedi. "Sonra kime?" dedim, bu dördüncüde "Babana, sonra da tedrici yakınlarına" diye cevap verdi." (Ebu Davud, "Edeb", 129; Tirmizi, "Birr", 1.)

²³² İsra, 17/23-24.

²³³ Buhari, "Nikah", 116.

Mescidi-i Nebevinin bir kapısının kadınlara tahsis edildiği bilinmektedir.²³⁴ Hz. Peygamber, kadın-erkek ayrımı yapmadan toplu eğitim yapmış, indirilen vahyi herkese ulaştırmaya çalışmıştır. Hz. Peygamber(sav), kadınların eğitimine büyük önem vermiştir. Çünkü gelecek nesli büyük ölçüde anneler yetiştirmektedir. Okuma-yazma başta olmak üzere, kadınların eğitim ve öğretimine özel bir gayret göstermiştir. Hanımların eğitimi için özel günler tahsis ettiği ve bu günlerde onların sorularına cevap verdiği bilinmektedir.²³⁵ Asr-ı Sadette kadınlar cenaze törenlerine de katılmışlardır.²³⁶ Hanımlar kâtiplik ve vergi kaydı tutma gibi görevlerde bulunmuşlardır. Savaşlarda geri planda yer almışlardır. Vali ve kadı olarak atanan hanımların da olduğu rivayet edilmektedir. Akabe’de hanımlar da erkeklerle birlikte biat etmişlerdir. Bütün bunlarla birlikte söylemek gerekir ki; asr-ı saadette kadınlar daha çok ev içinde aktiflerdi.

İslamiyet ile kadına karşı olan davranış değişikliğini anlamak için şu rivayete bakmak faydalı olacaktır: “Biz Cahiliye döneminde kadınları bir şey yerine koymazdık. İslam gelip de Allah onlarla iyi ilişkiler kurmamız konusunda bizi uyarınca, onların da bizim üzerimizde hakları olduğunu anladık.”²³⁷ Toplumdan soyutlanmamakta olan kadın, fikirlerini özgürce beyan eder hale gelmiştir. Kadının toplumun en önemli parçalarından biri olduğu hatırlatılmıştır..²³⁸

Hz. Peygamber(sav)' e iman eden ilk insan, bir hanımdır: Hz. Hatice. Diğer hanım sahabîler de Hz. Peygamber' e destek olmuşlar, dinin yayılması için tebliğ faaliyetlerinde bulunmuşlardır. İslamiyet, Cahiliye dönemindeki kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesini şiddetle reddetmiş, kız çocuklarına yapılan zulmü yasaklamıştır. İslam’da cinsiyet, övünme ya da kınanma sebebi değildir.²³⁹ Erkekleri daha üstün tutmak gibi bir eğilim Hz. Peygamber’in (a.s.) hayatında hiçbir zaman olmamıştır. Erkek çocukları yaşamadığı için kendisine “ebter” denilmiş ve Hz. Peygamber’in (a.s.) soyu dört kız babası olarak kızları ile devam etmiştir.²⁴⁰ Şayet İslam’da erkek evlat övgü sebebi olsaydı, Allah-u Teâla(c.c.) peygamberine erkek çocuklar verirdi.

²³⁴ Ebu Davud, “Salat”, 54.

²³⁵ Buhari, “İlim”, 36.

²³⁶ İbn Sa’d Muhammed b. Sa’d b. Meni’ el-Hasimi el-Basri, *Kitabu’l-Tabakati’l-Kebir*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebet’ül- Hancı, 2001) , 2/289-290; Ebu Muhammed Abdulmelik b. Eyyub el-Hımyeri İbn Hişam, *es-Siretu’n-Nebeviyye*, thk. Mustafa Sakka (Beyrut: Dar’ul- kütüb’il ilmiye, 2005) 4:314.

²³⁷ Buhari, “Libas”, 31.

²³⁸ Karatay, “Kadın”, 226-227.

²³⁹ eş-Şura 42/49-50.

²⁴⁰ Aynur, “İslami Feminizm”, 491.

Hız. Peygamber (sav) ebeveynlere karşı, evlatlarına muamelelerinde cinsiyet ayrımcılığı yapmamaları ve adaletli davranmaları gerektiği konusunda uyarılarda bulunmuştur.²⁴¹ Kız çocuklarının birer cennete girme vesilesi olduğu belirtilerek, onların iyi yetiştirilmesi tavsiye edilmiştir.²⁴²

Kadın ve erkek, birbirinin aynısı olan iki varlık değildir. Bu nedenle mantıken, eşitlik söz konusu olamaz. Bir şeyin eşit olması için bire bir aynı olması gerekir. Kadın ve erkek hakkında ancak bir denklikten bahsedebiliriz. Bu iki cinsiyet, insan olma bakımından denktirler. Eşitlik ile denklik aynı şey değildir. İstanbul Sözleşmesi de bu eşitliği gözü kara isteyenler arasındadır. Sözleşme 1/b. maddesiyle, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği sağlamak ister. Şiddete sebebi, eşitsizlik olarak görülmektedir. Sözleşmede eşitsizlik sayılan şeyler netleştirilmemiştir. Eşitsizlik olarak tanımlanan şey, aslında tam anlamıyla eşitsizlik değildir. Büyük oranda fitratın getirdiği farklılıklardır. Kadınların fiziksel olarak daha güçsüz olması yani kadın doğmuş olması değiştirilememektedir.

İslam'da, insanlara hakları cinsiyet gözetilerek verilmemiştir. Sadece insanlarına karşı değil; herhangi bir varlığa haksızlık yapıldığında zulüm olarak değerlendirilmiştir. İslam'da kadın, ayrı bir kategori içerisinde değerlendirilip ötekileştirilmemiştir. Kadın, sahip olduğu temel hakları insan olması münasebetiyle kazanmıştır. Kimsenin kimseye üstünlüğü söz konusu değildir. Allah katında tek üstünlük ölçüsü vardır. O da: takva'dır.²⁴³

Kadın hakları söylemi, İslam kültürüne ait söylemler değildir. Yaşanan sorunlara tepki olarak ortaya atılan bu söylemler, Batı kökenlidir. İnsan hakları ya da kadın hakları gibi söylemler batıdan dünyaya yayılmış, bizim kültürümüzün de içine girmiştir.²⁴⁴

19.yüzyıl Batısında kadın, insan olarak kabul edilmemektedir. Kadın insan dışı bir varlık olarak görülmekte; kimi zaman ise, başka varlıkların oyuncağı olarak görülmektedir. Kadınların insan sayılma tepkisi "kadın hakları" söylemi şeklinde yansımıştır. Bunun sonucunda "feminizm" akımı doğmuştur. Aslında feminizmin ortaya çıkışı haklı bir sebebe dayanmaktadır. Ancak kadın hakları savunucuları istediklerini aldıktan sonra durmamış, daha ileriye gitmişlerdir. Bu yüzden zulümlere farklı şekillerde yenileri eklenmiştir. Feminizmde

²⁴¹ Buhari, "Hibe", 2; Ebu Davud, "Buy'u", 83.

²⁴² Hz. Peygamber (s.a.v.): "Kim üç kız çocuğu yetiştirir, güzel terbiye eder, evlendirir ve onlara iyilikte bulunursa; O kişi için cennet vardır" buyurmuştur. (Müslim, "Bir", 46; Tirmizi, "Bir", 13.)

²⁴³ Hücürat 49/13

²⁴⁴ Orhan Çeker, "İslam Hukukunda Kadın Hakları" *Aile Sempozyumu Tebliğler* (İstanbul: Medeniyet Vakfı Yayınları, 2015), 107.

sürekli olarak kadın haklarından bahsedilir. Ama hiç kadın sorumluluklarından bahsedilmez. Feminizme göre kadın hep haklıdır, kadının hiçbir sorumluluğu yoktur. Hep onun hakkı önceliklidir, başkasının hakkına tecavüz etmesi itibara alınmaz. Bu düşünce sistemi, Feminizmi kontrol aracı olarak kullanmak isteyen kesimler tarafından da desteklenmiştir ²⁴⁵

Günümüzdeki kadın özgürlüğü, kadın-erkek eşitliği gibi söylemler; dine, daha doğrusu yanlış dini öğretilere tepkinin de bir sonucudur. Fakat bu din, İslam dini değildir. Yahudi ve Hıristiyan toplumundaki yanlış kadın algısına yönelik tepkiler, dinlerin genelleştirilmesiyle birlikte İslam dünyasına da sıçramıştır. Hâlbuki senaryo aynı değildir. Kadına karşı bu yanlış tutum, feminizme zemin hazırlamıştır. Yeni bir 'kadın' algısı doğmuştur. Modernlik kadın üzerinden değerlendirilir olmuştur. Bu defa kadınlar başka bir problemle daha karşılaşmış; ev dışındaki diğer güçlerin sömürdüğü bir varlığa dönüşmüştür.

Yanlış dini kadın telakkisinin en önemli etkenlerinden biri, ilk günahın hesabının sadece Hz. Havva'ya kesilmesidir. İslam'da Hz. Havva'nın durumu, diğer dinlerde olduğu gibi günahın sorumlusu değildir. Kur'an'da, Hz. Adem(a.s) de Hz. Havva(a.s.) aynı oranda suçludur ve aynı cezaya müstahaktır. ²⁴⁶ İslam'da, diğer dinlerde olduğu gibi feminizme zemin teşkil eden kadın karşıtı bir söylem yoktur. Diğer dini öğretilerle İslam karıştırılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de hiçbir sure erkeklere tahsis edilmemiştir. Fakat dördüncü sure olan "en-Nisa" yani; "kadınlar" adını taşıyan sure kadınlara tahsis edilmiştir. Bu surede, kadınların toplum ve aile hayatındaki hakları ve sorumlulukları anlatılmaktadır.

Diğer dini kaynaklardan alınan rivayetler, İslam'a mal edilmiştir. Hz. Âdem'i günah işlemeye sürükleyen Hz. Havva olması, hayız dönemlerinde kadınların kirli oldukları, hayız dönemlerinde ibadet edemedikleri için yarım oldukları, duygusal olarak hassas oldukları için yarım akıllı oldukları gibi Yahudi ve Hıristiyan telkinleri İslam kültürüne sıçramıştır. Bu görüşü haklı çıkarmak amacıyla, kadınların erkeklere tapma derecesindeki itaat beklentisi hadis olarak rivayet edilmiştir. ²⁴⁷ Kadın algısı ataerkil toplumun beklentileri üzerinden şekillenmiştir. Bu düşünce, kadında uğursuzluk olduğu fikrine kadar gitmiştir. ²⁴⁸

²⁴⁵ Çeker, "Kadın Hakları", 107-108.

²⁴⁶ Bakara, 2/34-36; Taha, 20/121.

²⁴⁷ Yapıcı, "Din ve Kadın", 248.

²⁴⁸ Aslında hadisin başına yetişemeyen Ebu Hureyre(r.a.)'nin eksik rivayeti sonucunda bu yanlış anlaşılma meydana gelmiştir. Hz. Aişe(r.a.) bu yanlışlığı düzeltmesine rağmen ilk şekliyle hadis yayılmaya devam etmiştir. Ebu Hureyre der ki, Hz. Peygamber(sav): 'Atta, itte ve kadında uğursuzluk vardır.' dedi". Hz. Aişe bu sözü duyduğu zaman hemen müdahale eder ve: "Peygamber o sözü söylerken ben de oradaydım. Benim duyduğum şudur:

Doğuda ve Batıda, kadının bir dine sahip bulunmasının gerekli olmadığına inanılmış ve O'nun kutsal kitapları okumasını resmen yasaklamışlardır. İslam, dini tekliflerde kadın ve erkeği birlikte; "Mü'min erkekler, mü'min kadınlar, Müslüman erkekler, Müslüman kadınlar..." şeklinde muhatap almıştır. Kadınların ebedi bir ruha sahip olmadığı ve bundan dolayı onların erkeklerle birlikte cennete giremeyecekleri inancı diğer din grupları arasında yaygın iken Kur'an: "Erkek olsun kadın olsun, kim bir salih amel işlerse cennete girecektir."²⁴⁹ İfadesiyle, bu cehaleti kökünden reddetmiştir. Bazı milletler kadını dini mabetlere, edebiyat mahfillerine, sosyal-siyasal etkinliklere, kısaca toplumsal faaliyetlere katılmaya ehil görmezken İslam, kadın ve erkeği birbirinin velisi ilan eder.²⁵⁰ Amellerinin karşılıklarının verilmesi hususunda iki cins eşittirler. Erkek ile kadın arasında beşeriyet bakımından fark yoktur.²⁵¹ Üstünlük ancak işlenecek amel ile mümkün olabilir.²⁵²

Ayette, kadının erkekten bağımsız tam bir ehliyete sahip olduğu açıkça zikredilmektedir.²⁵³ Kadının fiilleri de erkek kadar önemli ve geçerlidir. Kadın olmak, hak ve fiil ehliyetini daraltan bir sebep olamaz. Tam ehliyet, aynı zamanda sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. İslam'da hak ve sorumluluk dengesi gözetilmektedir. İnsanın sahip olduğu hakların yanında, sorumlulukları da vardır. Feminizm, kadının sorumluluk alanından bahsetmemektedir. İslam'ın sahip olunan haklar yanında sorumluluklardan da bahsetmesi, bu iki fikri yapının ayrıldığı noktalardan biridir. Feminizm, kadının sorumluluğunu belirlememekle, O'nu insan seviyesinden daha aşağı bir konuma düşürmektedir.²⁵⁴

İslam, bütün insanlığı muhatap almıştır. Kadın-erkek fark etmeksizin iyi amellerde bulunanlar ödüllendirilecektir.²⁵⁵ Kötü amellerde bulunanlar cezaya müstahak olacaktır.²⁵⁶ İslam'a göre cinsiyet, ırk veya nesep üstünlük sebebi sayılmaz. İnsanlar arasında üstünlük

'Allah'ın laneti Yahudilerin üzerine olsun ki onlar: "Atta, itte ve kadında uğursuzluk vardır." derler. Yine Hz. Aişe' den gelen bir başka rivayete göre Hz. Peygamber (sav) bu tür bir söz söylememiştir. Zira ona göre bu söylem cahiliye devri insanların düşüncelerini yansıtmaktadır.

²⁴⁹ Nisa 4/123 -124.

²⁵⁰ Tevbe 9/71

²⁵¹ Ali İmran Suresi 3/197.

²⁵² İşcan, "Kadın Hakları",41.

²⁵³ Mümtetine 60/13: "Ey Peygamber! Mümin kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

²⁵⁴ Çeker, "Kadın Hakları", 108.

²⁵⁵ Ali İmran, 3/195.

²⁵⁶ en-Nisa, 4/124: Mesela "Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur."

ancak takva ile mümkün olabilir.²⁵⁷ Bu da ahlaki değerlere uygun davranmak, emir ve yasaklara uymak ile mümkündür. İslam'da, Allah'a kulluk olma yönünden kadınla erkek arasında bir fark bulunmamaktadır. Emir ve yasakların uygulanmasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.²⁵⁸

İslam'da erkeğin yükümlülüklerini ifade eden ayetlerden hareketle, kadının erkeğe göre daha az haklara sahip olması yönünde ithamlarda bulunmaktadır. Nisa suresi 124. ayette²⁵⁹ erkeğe verilen sorumlulukların bir kısmı dile getirilmiştir. Burada erkeklerin kadınlardan üstünlüğü, ancak verilen görev açısından söz konusu olabilir.²⁶⁰ Fazilet ve insanlık açısından bir üstünlük söz konusu değildir.

İslam dininin iki temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ile Hz. Peygamber'in uygulamalarına baktığımızda, yaratılış ve hak-sorumluluk dengesi bakımından erkeğe denk bir kadın tipi görülmektedir. Kadın ve erkeğin birbirlerine her yönden eşit olmasından söz etmek mümkün değildir. Sorumlulukların yerine getirilmesi ve aile içindeki roller icabı, kadın ve erkeğin öne çıktığı farklı durumlar vardır. Kadın ve erkeğin yaratılıştan gelen farklılıkları birbirini tamamlayıcı özelliktedir. Allah-u Teâla, kulları arasında hiçbir ayırım gözetmemektedir.²⁶¹ İbadetler konusunda da kadın ve erkek eşittir. Eşitlik söylemi yerine; denge, adalet, hakkaniyet, ehliyet ve kabiliyet gibi değer ve ölçüler ön plana çıkarılmalıdır.²⁶²

Aileyi temsil yetkisi sebebiyle²⁶³ erkeğe görece bir üstünlük verilmesi eşitsizlik anlamına gelmemektedir.²⁶⁴ İbn-i Abbas erkeğe verilen görece üstünlüğün sebepleri arasında, hanımına mehir vermesi ve hanımı için malından harcama yapmasını saymaktadır. Mücahid ise bu durumu savaş ve miras konularındaki fark ile açıklamaktadır. Yurt savunmasında bulunmak ve ailesi için harcama yapmak zorunda olması, erkeği kadından ayıran yönlerdendir.²⁶⁵ Üstünlük kelimesi; erkeğin ailesi için her türlü faydayı gözetmesi, ailesi için mal varlığından tasarrufta bulunması, evin yöneticiliği konumunda olması anlamına gelmektedir.

²⁵⁷ el-Hucurat 49/13

²⁵⁸ "İnsanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir". Bkz. Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed Eş-Şeybani, *Müsned*, (Şam: Darü'l-Kalem,2013) 5:411.

²⁵⁹ en-Nisa 4/34.

²⁶⁰ Fazlurrahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, çev.Alparslan Açıkgenç (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1998), 93.

²⁶¹ Zilzal 99/7-8.

²⁶² Başaran, "Müslüman Kadın", 91.

²⁶³ Bakara 2/221.

²⁶⁴ Aziz Ahmed, *Hindistan ve Pakistan 'da Modernizm ve İslam*, çev. Ahmet Küskü (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1990), 91.

²⁶⁵ Kılıçarslan, "Kadına Yönelik Şiddet",970.

Kadın, maddi tasarruflarında erkeklerle aynı hükümlere tabiidir. İsteddiği gibi tasarrufta bulunabilir. Herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir. Ticaret ve borçlar hukukunda da kadınlar, erkeklerin sahip oldukları bütün hak ve yetkilere sahiptir. İslam dininde erkek-kadın ayrımı yapılmaksızın, çalışıp kazanmak teşvik edilmiştir. Ayette: “İnsan için ancak çalıştığı vardır.” buyrulmuştur.²⁶⁶ Dürüstlük, güven, doğru söz, sözünde durma, şart ve akitlere bağlılık, karşı tarafın bilgisizliği gibi genel ilkelere bağlı kalmak kadın da helal ve meşru yollardan kazanç elde edebilir. Kadın kendi malları üzerinde tasarrufta bulunabilir, kendi işlemlerini takip edebilir, bir başkasını vekil tayin edebilir. Babasının ya da kocasının izni gerekmemektedir.²⁶⁷

Arap dili yapısından dolayı erkekler için kullanılan ifadeler, kadınları da kapsamaktadır. Eğer özel bir karine yoksa Kur'an- Kerim ayetleri, her iki cinse de hitap etmektedir. Örneğin: Hz. Meryem'den bahsedilen bir ayet-i kerimede "O, Rabbine itaat(te sebat) edenlerdendi."²⁶⁸ buyrulmuştur. “İtaat edenler” ifadesi erkek hitap şekliyle, yani müzekker çekimde kullanılmıştır. Arap dilinin bu özelliğinin yanı sıra Kur'an-ı Kerim, özellikle insana fazilet ve değer bahşeden konularda erkek ve kadınları bireysel olarak zikretmiştir.²⁶⁹

Kur'an-ı Kerim'de çoğunlukla erkeklerin zikredilmesi, asr-ı saadet kadınlarının Hz. Peygamber (sav)'e başvurmalarına neden olmuştu. Rivayete göre ilk Müslümanlardan Ümmü Seleme'nin: "Ey Allah'ın Rasulü! Kur'an'da hep erkeklerden söz ediliyor; buna mukabil biz kadınların esamisi okunmuyor." tarzında bir serzeniş üzerine, Ahzab Suresi 35.ayet²⁷⁰ nazil olmuştur. ²⁷¹ Bu ayette, amellerin değerlendirilmesinde cinsiyet farkı gözetilmeyeceği vurgulanmıştır. İslam'da ceza hukukunda da cinsiyet ayrımı yoktur. Örneğin; zina suçu işleyen kadın ve erkek aynı cezayı almaktadır. Zina eden kadın ne kadar kınanmaya layıkta, erkek de kınanmayı o kadar hak etmektedir.

²⁶⁶ Necm Suresi 53/39.

²⁶⁷ Okçu, “İslam'da Kadın, 355-356.

²⁶⁸ Tahrim, 66/12

²⁶⁹ Nazife Vildan Güloğlu - Seher Keloğlu, “Kur'an'da Kadın Hakları” (Konya: Sosyal Yaşam ve Kadın Sempozyumu, 2016), 426-427.

²⁷⁰ "Allah'a yürekten teslim olmuş erkekler ve kadınlar, gerçek manada iman etmiş erkekler ve kadınlar, Allah'a ibadet ve itaatte devamlılık gösteren erkekler ve kadınlar, Allah'a verdikleri itaat sözüne sadakat gösteren erkekler ve kadınlar, Allah yolunda karşılaştıkları sıkıntı ve zorluklara göğüs geren erkekler ve kadınlar, Allah'a derin saygı ve bağlılık gösteren erkekler ve kadınlar, Allah yolunda mallarını harcayan erkekler ve kadınlar, oruç tutan erkekler ve kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çokça anan erkekler ve kadınlar var ya, işte Allah onlara mağfiret edecek ve çok büyük bir mükâfat verecektir” mealindeki

²⁷¹ Taberi, *Camiu'l beyan*, (Beyrut: Daru'l -Fikr, 1988), 10:300.

Eğitim konusunda kadın ve erkek, aynı haklara sahiptir. İslam'ın ilk emri olan “Oku!”²⁷² hitabı, her iki cinsi de muhatap almaktadır. Bu emir, kadın-erkek, tüm insanları kapsamaktadır. Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde ilim öğrenmenin önemi vurgulanmış, bu konuda kadın-erkek ayrımı yapılmamıştır.²⁷³ İslam, kız çocuğunun eğitimine önem vermektedir. Müslümanların akıllı, ferasetli olmaları beklenir. Bunun için de eğitim şarttır. Eğitilmiş kadın, gelecek neslin yetiştirilmesi açısından toplumda çok önemli bir yere sahiptir.

Kadın ve erkek, kabiliyetleri ve eğilimleri yönünde verimli olmaya teşvik edilmelidir. İslam, bunu hedefler.²⁷⁴ Rum suresi 30. ayette emredildiği üzere, yaratılan fitrat üzere kalmak gerekir. Her varlığın yaratıldığı bir amaç vardır. Ancak bu amaç doğrultusunda en üst seviyeye ulaşılabilir.²⁷⁵ Nitekim Maide Suresi 488. ayette şu şekilde geçer: “Biz her biriniz için farklı bir sistem ve farklı bir hayat tarzı belirledik.” Kadın ve erkeğin sahip olduğu nitelikler desteklenirse hayat bir ahenk içerisinde devam eder. Her iki cinsiyetin sahip olduğu bireysel farklılıklar bu hikmete dayanmaktadır.²⁷⁶ Anatomik, fizyolojik ve psikolojik vb yönlerden bu iki farklı varlık, birbirini tamamlayarak yaşamlarını sürdürmelidirler.²⁷⁷

İslam'da kadın çalışma hakkına sahiptir. Hz. Peygamber(s.a.v.) döneminde kadınlar, çalışma hayatında yer almışlardır. Semra bint Nüheyk el-Esediyye ve eş-Şifa bint Abdullah ise zabita amirliği, Safiyye bint Abdullah ve Ümmü Rafi ebelik, Ku'aybe bint Sa' d, Esmâ bint Umeys, eş-Şifa bint Abdullah, Ümmü Seleme hekimlik, Hz. Aişe ve Zeyneb bint Cahş gibi terzilik, Rayta bint Abdullah dericilik, diğer bazı sahâbi hanımlar berberlik, attarlık, ip imalatı, dokumacılık, tarım işçiliği ve çobanlık gibi mesleklerini icra etmişlerdir. İlk dönemde Hz. Hatice, sonraları Kayle el-Enmariyye, Müleyke Ümmü's-Saib es-Sakafiyye, Esmâ bint Muharibe, Havle bint Tuveyt ve Ebu Süfyan'ın hanımı Hind bint Utbe gibi kadınlar ticaretle uğraşmışlardır.²⁷⁸

Çalışan kadınlar Kuran-ı Kerim'de de zikredilmektedir. İsim olarak geçmese de Saba Melikesi Belkıs'dan ve onun hükümdarlığından bahsedilmektedir. Bir kadının ülkeyi

²⁷² Alak suresi 96/1.

²⁷³ Ali Osman Ateş, *Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2006),118-119.

²⁷⁴ Nisa Suresi 4/32.

²⁷⁵ Necla Koytak, “Çocuk Yetiştirmede Annelik Rolü”, (İstanbul: Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet II, 2012), 334

²⁷⁶ Koytak, “Annelik Rolü”, 337.

²⁷⁷ Benli, ”Toplumsal Cinsiyete İlişkin”, 366.

²⁷⁸ Ateş, “Kadına Bakışı”, 122.

yönetmesi eleştiriye tabi tutulmaksızın yalnızca onun ve kavminin güneşe tapması eleştirilmektedir.²⁷⁹

Kadınlar elbette hayatın her alanında etkili olmalıdırlar. Ama bunu yaparken annelik görevini, eşine ve evine karşı sorumluluklarını unutamamalıdır. Bir toplumun erkeğini de kadını da anneler yetiştirir. Kadının toplumsal rolü zaten çok önemli ve fazladır. Toplumun mutlu annelere ihtiyacı vardır. Bir anne, mutlu olabileceği kadar iş hayatının yükü altına girmelidir.

Kadınlar dilerse çalışma hayatında yer alabilir. Şartlara göre, aile hayatında eşlerin rollerini bile birbiriyle değişmesi mümkündür. Bir kaza nedeniyle çalışmayacak durumda olan kocanın yerine hanımı çalışmak zorunda kalabilir. Önemli olan, değerlerin kaybedilmemesi ve ailenin huzurunun temin edilmesidir. Ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasında, bireylerin imkân ve kabiliyetlerine uygun sorumluluklar dengeli bir şekilde üstlenilmelidir. İslam'da bir kadının ev işleriyle ve çocuğuyla ilgilenmesi, kocasına karşı iyi muamelede bulunması onun için en faziletli amellerdendir. Hz. Peygamber(sav), kızı Hz. Fatıma ile damadı Hz. Ali arasında ev işlerini paylaşarak ev dışındaki olan görevleri Ali'ye, ev içindeki görevleri ise de kızı Hz. Fatıma'ya tahsis etmiştir. Her ne kadar genelde tablo böyle olsa da, bu görev dağılımı bağlayıcı bir kural niteliğinde değildir.²⁸⁰ Aile içerisinde bireyler iş birliği içerisinde olmalıdır. Aile bireyleri diğerkâm davranırlarsa, birbirlerinin yükünü hafifletmeye çalışırlarsa aile içinde huzur sağlanmış olur.

Çalışma alanı erkekler için de zorluklar barındırmaktayken kadınların bu alandaki problemleri çok daha farklı boyutlar içerir. Çünkü çalışma hayatı, onu diğer işlerinden ve çocuğunu yetiştirmesinden onu muaf tutmaz. Ayrıca çalışma hayatında bir takım zorluklarla mücadele etmek zorunda kalabilir. Adaletli ücret alamamak, cinsel taciz ve tecavüzlere maruz kalmaları, çalışma hayatının yoğunluğu sebebiyle evliliği ertelemeleri, evlilik hayatında karı-koca ilişkilerini gereğince yaşayamamaları gibi bir takım zorluklarla karşılaşmaktadır. Çocuklarını yuvalarda ya da bakıcıda anne ilgisi ve şefkatinden yoksun bırakarak büyütme bir anneyi ruhsal yönden yıpratıcı bir durumdur. Karı-koca gelir dağılımının değişmesi de huzursuzluğa sebep olabilecek psikolojik sorunları tetikleyebilir. Kadın -fitrat ve İslam çizgisinde- ihtiyaç duyulabilecek alanlarda kendilerini yetiştirmelidirler. Hanımlar daha çok,

²⁷⁹ Emine Öztürk, "Tarihte ve Günümüzde Kadın Hakları", *İnsan Hakları ve Din* (Mayıs 2009, 2010), 250.

²⁸⁰ Okçu, "İslam'da Kadın", 357-358.

toplumun yaralanacağı kültürel aktivitelere ve sivil örgüt çalışmalarında yer alabilirler. Bu alanlarda hanım eline ihtiyaç duyulmaktadır.²⁸¹

Kadının önceliği, çocuklarının ve evinin huzurudur. Buna zeval getirmeyeceği sürece helal daire içerisinde çalışmalarında bir mahsur yoktur. Kocasını da aksine zorlayamaz. Bazı alanlarda kadınların neden daha az olduğuna odaklanmaktansa, ehliyete ve liyakate uygunluğuna bakılmalıdır. Doğası gereği bayanlar farklı meslek gruplarını tercih ederler.

İslam'da kadınların da kişisel mülkiyet hakkı vardır. Kocanın malı kocaya, kadının malı kadına aittir. Birbirlerinin malına zorla müdahale edemezler. Bu ilke, eski medeni kanunda da geçerlidir. Yeni medeni kanunda ise "mülkiyet ortaklığı" prensibi getirilmiştir. Bu yeni kanun öncesi evli olanlar ilgili makama müracaat ederek mülkiyet ayrılığını talep ederlerse düzeltilebilmektedir. Fakat hiçbir kadının mülkiyet ayrılığını kabul etmeyeceği açıktır. Kadın hakları savunucuları bunu hiç gündeme getirmezler.²⁸²

İslam'da kadının malını kocası veya babası gasp edemez. Fakat Rönesans Floransa'sında kadınların mülkleri için erkek muhafız olması yasal bir zorunluluktur. O kişi olmaksızın kadınlar herhangi bir hukuki işlemde bulunamazdı. Kadın, ailesinin mal varlığı üzerinde hak sahibi değildi.²⁸³

Kadın mal edinme hakkına sahip olduğu gibi; malının zekâtından da sorumludur. Çünkü hak, sorumluluğu gerektirir. Şayet mal varlığı zekât şartlarını yerine getiriyorsa kadın, zekât mükellefi olmaktadır. Kadının havaic-i asliyye sorumluluğu yoktur. Dolayısıyla sadece nisap miktarı kadar altını/parası varsa zekât sorumlusu olur. Çünkü havaic-i asliye erkeği ilgilendirir, kadını değil.²⁸⁴

İslam'da kadın mirasta pay sahibidir.²⁸⁵ Eski Yunan'da kadın, ölenin ikinci sınıf mirasçısı sayılırdı. Sadece birinci dereceden erkek yakınının bulunmadığı durumlarda mirastan pay alabilirdi. Yahudilikte de kız ikinci derece mirasçı sayılırdı. Erkek çocuk varsa mirasın tamamını o alır, kız mahrum kalırdı. İslam öncesi Arap toplumu ise kadına miras hakkı

²⁸¹ Ateş, "Kadına Bakış", 136-137.

²⁸² Çeker, "Kadın Hakları", 109.

²⁸³ Tucker, "Aile ve Toplumsal Cinsiyet", 57.

²⁸⁴ Çeker, "Kadın Hakları", 109.

²⁸⁵ en-Nisa, 4/7.

tanımıyordu.²⁸⁶ Kadına mirastan pay verilmesi bir yana, kadının kendisi mirasa konu olurdu. Bir mal gibi miras şeklinde el değıştirirdi.²⁸⁷

Kadının mirastan yarı pay alması kadın erkek eşitsizliği olarak değerlendirilebilmektedir. Öncelikle daha önce kadınlara verilmemiş bir hak verilmiştir. Bu bir reformdur. Bunun yanında İslam, kadın ile erkeğe verilen hak ve sorumlulukları birlikte değerlendirmiştir. Konunun bir bütün olarak ele alınması gerekir. Örneğin, kadınlara erkeklerden farklı olarak mehir hakkı verilmiştir. Kadının evi geçindirme sorumluluğu da yoktur. Evin geçimine katkıda bulunursa, sadaka olarak değerlendirilir. Bütün ihtiyaçlarından kocası sorumludur. Kocası vefat etse babası, babası yoksa erkek kardeşi sorumludur. Miras konusundaki farklı bir pay taksimi durumunda erkeğe zulüm edilmiş olur. Kadın mirastan aldığı yarı payı harcama zorunluluğu yoktur. Tamamen kendisine aittir. Ancak tam pay sahibi erkek evinin geçiminden, karısı ve çocuklarının bakımından sorumludur. Mirastaki fazlalık erkeğe erkek olduğu için değil, kadından farklı görevler yüklendiği için verilir.²⁸⁸ Adalet, matematiksel eşitlik değildi. Miras taksiminde adaletsizlik söz konusu değildir. Bu durumu adaletsizlik olarak görenler, tabloya sadece bir yönden bakmaktadırlar. Kur'an tarafından tayin edilen hisselerin gönüllü olarak eşit düzeye yükseltilmesi yasaklanmamıştır.²⁸⁹

Kadın-erkek eşitsizliği konusunda Hz.Ümmü seleme(r.a.)'nin “keşke bizde erkek olsaydık” serzenişi üzerine gelen şu ayet kadınların toplumsal statüsüyle ilgili hak taleplerine cevap mahiyetindedir: Ey mü'min kadınlar! Allah'ım erkeklere siz kadınlardan daha fazla hak vermiş olmasından dolayı, 'Keşke biz de erkek olsaydık' diye yanıp yakılmayın.”²⁹⁰ Kur'an'daki kadın ile ilgili miras ve şahitlik hükümleri değer yüklü içerikler değildir.²⁹¹

Kadınların cinsiyet eşitliği öngörülürken, dişiliği her fırsatta ön plana çıkarılmaktadır. Kadın, cinsiyeti ile ön plana çıkarılmaktadır. Başarısı, toplumsal önemi ve anneliği ikinci plandadır. Hatta bazen ikinci planda bile değildir. Kadınların sergilenen uzuvlarına bakılmaktan, yüzüne bakılamamaktadır. Dişilik yönüyle öne çıkan kadın, birçok mecrada obje olmaktadır. Bütün bunlar kadının değerini ve onurunu düşürmektedir. Mevcut zihin haritasında büyük çelişkiler bulunmaktadır. Kadın eşitlik ve özgürlük söylemleri altında değersizleştirilmektedir. Kadının bedeninin teşhir edilmesi de kadının başka bir şekilde meta

²⁸⁶Özdeş, “Kadının Konumu”,73.

²⁸⁷Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* (İstanbul: İz Yayıncılık,2001), 357.

²⁸⁸Demircan, “Fıtrat ve İslam Çizgisinde Kadın”,156.

²⁸⁹Ateş,” Kadına Bakış”, 118-119.

²⁹⁰Nisa 4/32.

²⁹¹Öztürk, “Toplumsal Cinsiyet”, 181.

oluşudur; kendini değersizleştirmesidir. Bu durum en çok da karşı cinsin hoşuna gitmektedir. İslam kadının korunması amacıyla bir takım emir ve yasaklar konulmuştur. Bunlardan biri de nitelikleri belirtilmiş örtünmedir. İslam; kadının daha güçsüz kaldığı konularda, onları koruyucu hükümler koymuştur.

Cinsiyet farklılığı insanlığın devamı ve hayatın düzeni için gereklidir. İki cinsiyet arasında bedeni ve ruhi farklar bulunmaktadır. Bunu göz önünde bulunduran İslam, iki farklı cinsiyetin eşitliğinden bahsetmez. Bu iki cinsiyet, dünyada ve ahirette mutlu olabilmek için bir vesile, birbirini çeşitli alanlarda tamamlayan bütünü parçalarıdır.²⁹² İnsanlar cinsiyetlerine uygun kabiliyetlere göre rol alırlar. Kur'an-ı Kerim'de cinsiyet farklılıklarından, insanların çift olarak yaratıldığından²⁹³ ve bunda ibretler olduğundan²⁹⁴ bahsedilmiştir. Vahiy kadın ve erkeği birbirini tamamlayan 'zevc' terimini kullanarak anlatır.²⁹⁵ Allah kadın erkek arasındaki dengeyi kurmuştur.²⁹⁶ Kur'an'daki temel vurgu eşitlik değil, adalet ve hakkaniyete riayetle ilgilidir.²⁹⁷

Kadın ve erkek, insan olma noktasında eşittirler. Fakat bazı konularda erkekler; kadınlardan daha üstün değil, daha uygundur. Her konuda eşitlik mümkün değildir. Bu söylemler yerine adalet, fitrata uygunluk kavramları öne çıkarılmalıdır. Her farklılık ayrımcılık değildir. Eşitlik söylemi uğruna kadına erkeksi gibi muamele etmek, kadının fitratına zulümdür. Kadın ve erkek rakip değildir; birbirini tamamlayan iki parçadır. Kadının özgürleşmesi kapsamında yapılanlar aslında kadından başkalarının işine gelmektedir. Çünkü kadınların görevleri hafiflememekte, aksine ağırlaşmakta ve kadınlar erkeklerin yüklerini de almaktadırlar. Erkeklerin evi geçindirme yükü azalmaktadır.

İslam'da karı-koca, bir elmanın iki yarısı olarak düşünülmüştür.²⁹⁸ Fakat feminizm, erkeği sürekli olarak kadının hakkını gasp eden bir varlık olarak görmektedir. Kadının, rakibi olan erkekten hakkını kopararak alması gerektiği düşünülür. İnsanlığın ortak mücadelesi, Allah'tan başka varlıkların rabb edinilmesi ve ahlaki değerlerin bozulması olmalıdır. Bu amaç için kadın ve erkek iş birliği içinde olmalıdır. İnsanlar bu mücadeleyi bırakıp cinsiyet mücadelesi içerisine girmektedir. Belki de bu gaye unutturulmak istenmektedir.

²⁹² Rum, 30/21; Nisa, 4/1. (Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun (varlığının) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.)³¹

²⁹³ Fatır 35/11; eş-Şura42/11

²⁹⁴ Taha 20/53-54; Yasin 36/36

²⁹⁵ Zeki Tan, *Kur'an'ı Kerim'de Müşrik Dindarlığı*, (İstanbul: ARK Kitapları, 2016), 57.

²⁹⁶ Nisa, 4/34; İbn Mace, "Nikâh", 18.

²⁹⁷ Öztürk, "Toplumsal Cinsiyet", 185.

²⁹⁸ Çeker, "Kadın Hakları", 108.

SONUÇ

Kadına karşı her türlü ayrımcılığı ve şiddeti önlemek amacıyla hazırlanan İstanbul Sözleşmesi, amacına yeteri kadar hizmet eden bir sözleşme değildir. Maddelerindeki ön kabullerle; eşcinsellik ve eşcinsel birlikteliklere meşru bir zemin sunmakta, diğer gayri meşru birliktelik çeşitleriyle birlikte değerlendirerek nikâh akdini değersizleştirmektedir. Nitekim Sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğunda eşcinsel birliktelikler normal görülmektedir ve bu birliktelikler yasalaştırılmış durumdadır. Sözleşmedeki düşünce sistemi, müfredat ile öğrencilere empoze edilmek istenmektedir.

Ev içi şiddeti önleme amacı taşıyan Sözleşme'nin doğrudan, toplumun en temel ve en önemli bir yapı taşı olan ailenin korunmasına yönelik hiçbir maddesi bulunmamaktadır. Aile kurumunu tehdit eden unsurlar barındırmaktadır.

Toplumsal cinsiyete bağlı rol kalıpları, din, örf, adet, gelenek namus gibi kavramlar; şiddetin gerekçeleri kabul edilmiştir. Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ile kadına şiddetin engelleneceği düşünülmektedir. Tespit edilen veriler ortaya koymuştur ki; kadına şiddetin sebepleri arasında madde bağımlılığı, ekonomik sebepler, psikolojik problemler ilk sıralarda yer almaktadır. Şiddetin sebepleri, objektif bir tutumla tespit edilmemiştir. Sorunların çözümü, nedenlerini iyi tespit etmek ile mümkün olacaktır.

Şiddete karşı mücadele, insan hakları bağlamında değil, “kadın” bağlamında ele alınmıştır. İslam'da ise şiddet ile mücadele, insan hakları açısından değerlendirilmektedir. İslam'da kadın ve erkek, insan hakları bakımından eşittir. Zaruriyat-ı diniyye şeklinde isimlendirilen; can, mal, nesep, akıl ve din koruma altına alınmıştır. İslam, kadın-erkek ayrımı gözetmediği için suçların cezalarını insanlık vasfına bakarak vermektedir.

Cana kastetmeye varabilecek şiddet olaylarında sözleşmenin sunduğu tedbir kararları hayati önem taşımaktadır. Fakat kadının beyanının esas alındığı bu tedbir kararlarında, yalan beyan ihtimali hesaba katılmamıştır. Bu konuda hiçbir yaptırım bulunmamaktadır.

Sözleşme maddelerinde kadın haklarına çokça yer verilmekle birlikte, onların sorumluluklarına yer verilmemiştir. Sosyal rollerde; adalet kavramı yerine, eşitlik kavramı ön plana çıkarılmıştır. İslam'da ise bu rollerde, hak ve sorumluluklar dengesi gözetilmiş ve hükümler buna göre verilmiştir.

Tespitlerimiz neticesinde, sözleşmenin birçok hükmünün Türk-İslam toplumuna aykırı olduğu sonucuna vardık. Bu sözleşmenin bu şekliyle yürürlükte kalması; aile ve cinsiyet gibi

temel normlar üzerinden toplumda bozulmalara neden olacaktır. Kendi dinamiklerimizle yapılacak düzenlemelerle, sözleşmenin gereken maddeleri bu bağlamda kullanılabilir.

İstanbul sözleşmesinin kadına şiddetin tek çözüm yolu değildir. Bu sözleşmenin imzalanmaması ya da imzanın geri çekilmesi, kadına şiddetin desteklendiği anlamına gelmez. Sözleşmeden çekilmekle de kadına şiddet mücadelesi kesintiye uğramaz. Sözleşmeden sonra da şiddet devam etmektedir. İddia edildiği gibi bir 'kökünün kazınması' söz konusu değildir.

Aralarına set çekilmeye çalışılan kadın ve erkeğin, İslam'da birbirine eşitlenemeyecek kendine has özellikleri vardır. Gelenekte eşitlik değil, hakkaniyet; partnerlerin birlikte yaşaması değil, huzur üzerine kurulu bir yuva övülmektedir.

İslam kadına değer verir ve onun haklarını korur. İslam'da kadın; anne olarak cennet kapısı, hanım olarak bir emanet olarak görülmektedir. Nikâh akdi ile kadın hakları koruma altına alınmaktadır. İslam'da kadına; çalışmama tercihi hakkı, nafakasının temine edilmesi zorunluluğu ve mehir gibi özel haklar verilmiştir.

Çözümlerin Allah'a ve ahiret gününe iman ile irtibatı kurulmadığı için kalıcı faydalar sağlanamamaktadır. İslam, ahiret inancı mekanizmasıyla insanları terbiye eder. Bu yüzden, sağlam bir ahiret inancı bütün bireylere aşılmalıdır. Ahiret inancı olan bireyler, her fiillerinin karşılığı olduğunun bilincinde olarak davranışlarını sergilerler. İslam dünya ve ahirette saadet için bir yaşam düzeni önermektedir. Dinin emir ve yasakları bütüncül bir şekilde uygulanırsa bu gaye hedefe ulaşılacaktır. Sorunlarımız Batı'dan farklıdır. Çözüm de farklı olmalıdır. Bir toplum için üretilen çözüm, diğer bir toplumda başka sorunlara sebebiyet verebilir. Her toplum kendi dinamikleriyle sorunlarını çözmelidir. İthal sözleşmeler, kültürel formlarımıza yabancı kalmaktadır.

Eşcinselliğin bir sapıklık olduğu, daha yüksek bir ses ile söylenmelidir. Nikâh akdi olmayan birlikteliklerin de yanlışlığı alenen dile getirilmelidir. İslam'ın yanlış kabul ettiği davranışlarla, medya da dâhil her alanda mücadele edilmelidir. Gelecek nesil ancak bu şekilde korunabilir.

Kadınlar, hayatın her alanında görev almalılar. Ama bunu yaparken annelik görevi, evin ve eşine karşı sorumlulukları sekteye uğramamalıdır. Gelecek neslin erkeğini de kadını da anneler yetiştirir. Kadının toplumsal rolü zaten çok önemli ve fazladır. Toplumun mutlu annelere ihtiyacı vardır. Anne mutlu olabileceği kadar iş hayatının yükü altına girmelidir

Şiddet ve haksızlığın önlenmesi konusunda başarı elde edebilmek için çekirdekten başlanmalı, aile içi eğitim yapılandırılmalıdır. Aile kurumunun saygınlığını koruyan tedbirler alınmalıdır. Alanında uzman kişilerden oluşan bir komisyon kurulmalı ve bu konu üzerinde çalışılmalar yapılmalıdır. Yasalar çıkarmak, problemi çözmek için tek başına yeterli değildir. Eğitimle desteklenmediği sürece hiçbir konuda kalıcı sonuçlar alınamaz. Eğitim, çocuğu yetiştirmekten başlar. İyi bir ailede yetişen çocuk, sağlıklı bir psikolojide olacaktır. Şiddete eğilim de göstermeyecektir. Hatta diğer suçlara eğilimi de azalacaktır. Aile bireylerinin aralarındaki muhabbeti ve saygıyı artırmaya yönelik farkındalık çalışmaları, psikolojik sorunların ve kötü alışkanlıkların rehabilite edilmesi, sorunu kökten çözecek adımlar olacaktır.

KAYNAKÇA

Abdürrezzak Es-San'ani, Ebu Bekr Abdürrezzak b. Hemmam, *el-Musannef*, 4-9-10. Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslami, 1983.

Abdürrezzak, Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Main. *Musannef*. 9.Cilt. çev.Hüseyin Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2013.

Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed Eş-Şeybani, *Müsned*, Şam: Darü'l-Kalem, 2013.

Aslan, Esra, “Din ve Şiddet Ekseninde Kadın Cinayetleri”, *Günümüz İslam Toplumlari ve Problemleri Sempozyum Bildirileri* (2015), 35-60.

Ataseven, Gülsen, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sivil Toplum Kuruluşları”, *Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (Mayıs 2012), 317-322.

Ateş, Ali Osman, *Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın*, İstanbul:Beyan Yayınları,2006.

Ateş, Ali Osman, “Kur’an ve Sünnet’in Kadına Bakışı”, *Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (2012) 117-122.

Ateş, Süleyman, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.

Ayni, Bedru'd-din Ebu Muhammed Mahmud b. Ali. *el-Binaye fi Şerhi'l-Hidaye*, 6.Cilt. Beyrut: Daru'l- Fikr,1994.

Aziz Ahmed, *Hindistan ve Pakistan 'da Modernizm ve İslam*, çev. Ahmet Küskün, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1990.

Başaran, İsmail, “Batı’da Müslüman Kadın Algısı’na Bir Bakış”, *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı* (2018), 85-94.

Bayer, Ali, “Eşlerarası Şiddet ve Din”, *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın* (2016), 549-559.

Bayındır, Abdülaziz, “İslami Açından Toplumsal Cinsiyet”, *Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (Mayıs 2012), 57-84.

Bayraktar, Faruk (ed.) *Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I*”, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.

Bayraktar, M. Faruk, “Şiddeti Önlemede Bir Tedbir: Çocuklara Merhamet Eğitimi”, *Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (Mayıs 2012), 123-129.

Bayraktar, Tuğba, “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/3 (2018), 88-111.

Begavi, Ebu Muhammed el-Huseyn İbn Mesud İbn Muhammed el-Ferra. *Mealimu't-Tenzil*. 5.Cilt. İstanbul: Polen Yayınevi, 2019.

Benli, Fatma, “Toplumsal Cinsiyete İlişkin Toplumsal Sorumluluğumuz”, *Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (2012), 355-373.

Birsin, Mehmet, *İslam Aile Hukuku*, İstanbul: Çıra Akademi, 2019,

Buhari, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. el-Câmi'u's-şâhîh.nşr. Muhammed Züheyr b Nasr. b.y.: Daru Tavki'n-Necat, 2. Basım, 1422/2001.

Celalettin Vatandaş, “Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* (2011), 29-56.

Çalışkan, İbrahim, "İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31. Cilt (1989), 367-397.

Çeker, Orhan, “İslam Hukukunda Kadın Hakları”, *Aile Sempozyumu Tebliğler* (2015), 105-114.

Demir, Zekiye, *Modern ve Postmodern Feminizm*, İstanbul: İz Yayınları,1997.

Demircan, Ali Rıza, “Fıtrat ve İslam Çizgisinde Kadın Problemlerine Bakış”, *Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (Mayıs 2012), 131-164.

Durak, Nejdî, “Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu: İnsan Hakları Sözleşmelerinde ve İslam'da Kadın Hakları”, *Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* (Mayıs 2015), 93-109.

Dursun, Akif, “İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukuku'na Göre Değerlendirilmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (2021), 41-68.

Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es- Sicistani, *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

el,Münavi, Şemsuddin Muhammed Zeynuddin Abdurrauf. *Feyzu'l-Kadir*. Beyrut: Darü'l-Fikr,1972.

el-Mübarekfuri, Ebu'l Ula Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetu'l- Ahvezi bi Şerhi Camü't-Tirmizi*, Cilt: II, Daru'l-Fikr, 2013.

Er-Rûdani, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Süleyman El-Mekki Cem'ü'l -Fevaid, *Mektebe't-u İbn Kesir*, Kuveyt, 1998, Cilt: IV.

Fazlurrahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, Çeviren: Alparslan Açıkgenç, Ankara: Ankara Okulu Yayınları,1998.

Gazalî Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed. *el- Mustasfa*. 1.Cilt. çev.Yunus Apaydın. Kayseri:Rey Yayıncılık,1994.

Güner, Osman, “İslam Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış”, *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2007), 51-62.

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Çeviren: Salih Tuğ, İstanbul: İrfan Yayıncılık 1990.

Harman, Ömer Faruk, “Hıristiyanlık ve Şiddet” , *Uluslararası Din ve Şiddet Sempozyumu* (Ekim 2015), 161-171.

Harman, Ömer Faruk. “Kadın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 24/82-86, Ankara: TDV Yayınları, 1989.

Hatemi, Hüseyin, “Modern Mahremve İslam’ın Kadına Bakışı”, *İslami Araştırmalar* 10/4 (1997), 311-314.

Hökekleli, Hayati , “Cinsiyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 18/21-24, .Ankara: TDV Yayınları, 1989.

İbn Abidin, Muhammed Emin. *Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar Şerhu Tenviri'lEbsar*. 1. Ve 10. Cilt. Thk. Şeyh Adil Ahmed Abdulmevcud - Şeyh Ali Muhammed Muavvıd. Riyad: Daru Alemi'l-Kütüb, 2003.

İbn Ebi Şeybe, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kûfi, *el-Musannef*, Tahkik: Hamed b. Abdillan-Muhammed b. İbrahim, 1-8-9. Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2004.

İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalani, *el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe*, 1-4-8. Cilt. Mısır: Daru'l-Kütüb, 2010.

İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdulmelik b. Eyyûb el-Hımyeri, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, Tahkik: Mustafa Sakka-İbrahim. 4.Cilt. Beyrut: Dar'ul- kütüb'il ilmiye, 2005.

İbn Kayyim el- Cevziyye, Ebu Abdilâh Şemsüddin Muhammed, *Zadu'l-Mead* (Beyrut: Darul Müessesetir Risale Naşirun,1976), V: 95.

İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah İbn Ahmed İbn Muhammed, *el-Muğni*, Kahire: Darü'l-Hadis, 2004.

İbn Nüceym, Zeynü'l-Abidin b. İbrahim. *Bahru'r- Raik Şerhu Kenzi'd-Dekaik*. 5.Cilt. Beyrut: Darü'l- Kütübi'l-İlmiyye,1997.

İbn Nüceym, Zeynü'l-Abidin b. İbrahim. *Bahru'r- Raik Şerhu Kenzi'd-Dekaik*. 1. Ve 9.Cilt. Beyrut: Darü'lKütübi'l-İlmiyye, 1997.

İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Hafid. *Bidayetü'l- Müctehi'd ve Nihayetü'l-Muktesid*. 2.Cilt. Beyrut: Darü'l-Marife,1982.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Meni' el-Haşimi el-Basri, *Kitabu'ıTabakati'l-Kebir*. 1-2-4-10-11. Cilt. thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebet'ül- Hancı, 2001.

İbnu'l-Esir, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed, *Üsdü'l-Ğabe fi Ma'rifeti Sahabe*, thk. Ali Muhammed el-Muavvız-Adil Ahmed Abdulmevcûd, 1,7,8.Cilt, Beyrut, y.y. 1996.

İşcan, M.Zeki, "Bazı İslam Modernistlerine Göre Kadın Hakları Konusunda Kısmi Bir Değerlendirme", *EKEV Akademi Dergisi* 3/1 (2001), 37-63.

J.Mitchell ve A. Oakley, *Kadın ve Eşitlik*, çev. Fatmagül Berktay, Ankara: Kaynak Yayınları, 1984.

Karafi, Şihabuddin Ahmed b. İdris. *ez-Zehira*. 1.Baskı. 1. Ve 14.Cilt. Beyrut: Daru'l-Garbi'l İslami, 1994.

Karaman, Hayreddin, *Mukayeseli İslam Hukuku*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2001.

Karatay, Mustafa, "İlahi Emre Muhatap Olma Konusunda Kadın", *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı* (2018). 223-235.

Karslı, İbrahim Halil, *Kur'an Yorumlarında Kadın Sosyo-Kültürel Çevrenin Kur'an Yorumlarındaki Yansımaları*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003.

Kasani, Alauddin Ebû Bekr b. Mes'ûd, *Bedaiu's-Sanai fi Tertibi's-Şerai*. 1. 6. Cilt. Thk. Ali Muhammed Muavvaz. Beyrut :Darü'l-Kütübi'l-Arabiyye,1974

Katar, Mehmet, “Tevrat’ın Lut Kıssası Üzerine Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 48 (2007). 57-76.

Kılıçarslan, Mehmet,“Kadına Yönelik Şiddet: Sebepleri, Önlemeye Yönelik Kur’ani Tedbirler”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2018), 958-994.

Koytak, Necla, “Çocuk Yetiştirmede Annelik Rolü”, *Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet II* (2012), 313-334.

Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi*, İstanbul: Erkam Yayınları, 1987.

Köse, Feyza Betül, “Cahiliye’den İslam’a Kadına Yönelik Şiddet”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2018). 73-94.

Köse, Saffet, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar Ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2015.

Kutluer, İlhan, “Müsavat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 32/76-79. Ankara: TDV Yayınları, 1989,

Küçükçiyaki, Ahmet Yasin “Osmanlı devletinde Tanzimat sonrası aile hukuku alanındaki gelişmeler ve hukuk-ı Aile kararnamesi”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(2014), 13/ 177-201.

Mahsum Aytepe vd., *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*. İstanbul:Tire Kitap. (2020).

Malik b. Enes, *el-Muvatta*, Beyrut: Dar’ul- Garb’il- İslami, 1997.

Maverdi, Ebu’l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib. *el-Havi’l-Kebir fi Fıkhı Mezhebi’l- İmam eş-Şafi*. 13.Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye,1994.

Mevdûdi, Ebu’l-A’la, *Tefhimu’l-Kur’an*, İstanbul: İnsan Yayınları,2018.

Mübarekfuri, Ebu'l Ula Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim. *Tuhfetu'l- Ahvezi bi Şerhi Camü't-Tirmizi*. 2.Cilt. Beyrut: Daru'l-Fikr, 2013.

Münavi, Şemsuddin Muhammed Zeynuddin Abdurrauf, *Feyzu'l-Kadir*. Beyrut: Darü'l-Fikr, (1972).

Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccac, *el-Camiu's-sahih*, nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki. Kahire: y.y. (1955)

Nazife Vildan vd. "Kur'an'da Kadın Hakları", *Sosyal Yaşam ve Kadın Sempozyumu* (2016), 423-436.

Nesai, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *es-Sünen*, Beyrut: Daru'l-Beşairi'l-İslamiyye, 1994.

Nevevi, Ebû Zekeriyya Yahya b. Şeref, (2003), *Ravdatü't-Talibin*, Daru Alemi'l-Kütüb, Tahkik: Şeyh Adil Ahmed Abdulmevcûd, Şeyh Ali Muhammed Muavvid, Riyad, I-VIII

Nicholas D. Simith, "Kadınların Doğası Hakkında: Platon ve Aristoteles", çev. Aylin Çankaya, *Özne Felsefe ve Bilim Yazıları* (2013).

Okçu, Abdulmecit, "İslam'da Kadın: Hakları, Değeri, Sosyal Konumu ve Sorunlar", *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı*, (2018), 353-371.

Onur, Mehmet, *İslam Hukukunda Ehliyet Arızaları ve Sefeh*. İstanbul: Kitabi Yayınevi, 2019.

Osman Eskicioğlu, İslam'da Kadının Yeri, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (1994). 85-120

Özdeş, Talip, "İslam Açısından Kadının Konumu ve Kadına Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi", *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi* 12(2009), 68-76.

Özek, Ali, "İslam Nazarında Kadın", *Sosyal Hayatta Kadın* (2005), 69-72.

Özgün, Hüseyin, "Peygamberimiz, Aile ve Kadın Hakları", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi* (1970), 124-128.

Öztürk, Emine, "Tarihte ve Günümüzde Kadın Hakları", *İnsan Hakları ve Din*, (2010), 244-263

Öztürk, Mustafa, “Toplumsal Cinsiyet Meselesine Kur’an Zaviyesinden Genel Bir Bakış”, *Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (2012),165-191.

Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur’an’daki İslam*. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları,1997.

Razi, Muhammed b. Ömer Fahreddin, *Mefatihü'l-gayb*. 7.Cilt. çev. Suat Yıldırım. İstanbul: Huzur Yayın Dağıtım, 2020.

Rudani: Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Süleyman El-Mekki. *Cem'ü'l-Fevaid*. 1,4,9.Cilt. Kuveyt: Mektebetu İbn Kesir, 1998.

Serahsi, Şemsü'l-Eimme Ebu Bekr Muhammed b. Ebi Sehl. *el-Mebsud*. 1. Ve 9. Cilt. Beyrut: Daru'l- Marife, 1989.

Sülün, Murat. “Kadın - Erkek İlişkileri Üzerine...”, *Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I* (2012), 193-206.

Sünter, Emel. “Feminizm ve İslam’da Kadın Tartışmaları”, *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı* (2018), 49-65

Şafi, Muhammed b. İdris. *el-Ümm*. 1. Baskı, 1. Ve 11. Cilt. Thk: Rifat Fevzi Abdülmüttalib. Beyrut: Daru'l-Vefa, 2001.

Şahin Aynur, Hatice, “İslami Feminizm ve Feminist Kur’an Okumaları Üzerine Genel Bir Değerlendirme” , *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 13/3 (2013). 89-122.

Şen, Yusuf. “İslam Hukukunda Arabuluculuk” . Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (2012). 105-135.

Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed Neylü'l-Evtar *Şerhu Munteka'l-Ahbar min Ehadisi Seyyidi'l-Ahyar*. 7.Cilt. Mısır: Matbaatu Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, Tarihsiz.

Şimşek, M. Said, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.

Şirazi, Ebi İshak İbrahim b. Ali b. Yusuf el-Firuzabadi. *el-Mühezzeb fi Fıkhı'l-İmam eş-Şafii*. 3.Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye,1995.

Şirbini, Şemsuddin Muhammed b. Hatib, *Muğni'l-Muhtac ila Ma'rifeti Maani Elfazi'l-Minhac*. 1.Baskı. 4.Cilt. Thk. Muhammed Halil. Beyrut: Darü'l-Marife, 1997

Taberi, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir. *Camiu'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'an*. 4.Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1968.

Tan, Zeki, *Kur'an'ı Kerim'de Müşrik Dindarlığı*. İstanbul: ARK Kitapları, 2016.

Telkenaroğlu, M. Rahmi, *İslam Hukukunda İhmali Suçlar*. Konya: Hüner Yayınları, 2014.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevra, *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Topaloğlu, Bekir, *İslam'da Kadın*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2007.

Tucker, Judith E., *İslam Hukukunda Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet*. Thk. Zeynep Esra Koca. İstanbul: Açılım Kitap, 2015.

Tuksal, Hidayet Şefkatli, *Kadın Karşısı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*. Ankara: Kitabiyat Yayınları, 2000.

Tusi, Ebu Ca'fer Muhammed b. Hasan b. Ali. *el-Mebsud fi Fıkhı'l-İmamiyye*. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-İslami, tarihsiz.

Yapıcı, Asım. "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Din ve Kadın", Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantı: Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I (Mayıs 2012). 221-264

Yıldırım, Adem, "İslam Hukukunda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Hetk-i Irz (Tecavüz) Suçunun Cezası ve Kur'an Ceza İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2018). 225-261.

Yurt, Mehmet Emin, "İslam'da Anne Olarak Kadına Verilen Değer". *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı* (2018). 455-471.

Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el-Harizmi ,el-Keşşaf. 2.Cilt. Ankara: TYEK Kitapları, (2020).

Zeylai, Ebu Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed. *Nasbü'r-riye li-ehadisi'l-Hidaye*. Thk. Muhammed Avvame. 5 Cilt. Cidde: Müessesetü'l Mekkiyye, 2008.

Zeydan, Abdulkerim. *el-Veciz fi usuli'l-fikh*. Beyrut: Dersaadet, 1989.

Zuhayli, Vehbi. *İslam Fıkh Ansiklopedisi*. 1-10. Cilt. İstanbul:Risale yayınları, 1990.

